

**تحلیل و ارزیابی محتوایی برنامه‌های شش‌گانه
توسعه در حوزه تربیت بدنی و ورزش
(الزامات و ملاحظات جهت تدوین برنامه هفتم توسعه)**

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۸۸۴۲
کد موضوعی: ۲۷۰

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: تحلیل و ارزیابی محتوایی برنامه‌های شش‌گانه توسعه در حوزه تربیت بدنی و ورزش (الزامات و ملاحظات جهت تدوین برنامه هفتم توسعه)

نام دفتر: مطالعات فرهنگ و آموزش

تهیه و تدوین کننده: مهدی مرادی

ناظر علمی: موسی بیات

اظهار نظر کننده: توفیق حسین‌زاده لنج‌آبادی

ویراستار ادبی: شیوا امین اسکندری

واژه‌های کلیدی:

۱. برنامه توسعه

۲. تربیت بدنی

۳. ورزش

۴. اماکن و فضاهای ورزشی

۵. توسعه ورزش همگانی

۶. تحلیل محتوا

تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۱۲/۲۰

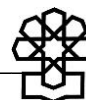
به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۱	خلاصه مدیریتی
۴	مقدمه
۴	برنامه اول توسعه (۱۳۷۲-۱۳۶۸)
۷	برنامه دوم توسعه (۱۳۷۸-۱۳۷۴)
۱۲	برنامه سوم توسعه (۱۳۸۳-۱۳۷۹)
۱۶	برنامه چهارم توسعه (۱۳۸۸-۱۳۸۴)
۲۳	برنامه پنجم توسعه (۱۳۹۴-۱۳۹۰)
۲۸	برنامه ششم توسعه (۱۴۰۰-۱۳۹۶)
۳۵	مقایسه برنامه‌های اول تا ششم توسعه در حوزه تربیت بدنی و ورزش براساس احکام مصرح و غیرمصرح
۳۶	جایگاه مقولات حوزه تربیت بدنی و ورزش در برنامه‌های اول تا ششم توسعه
۵۳	جمع‌بندی
۶۸	منابع و مأخذ

فهرست جداول

- جدول ۱. احکام (مصرح و غیرمصرح) حوزه تربیت بدنی و ورزش در برنامه اول توسعه..... ۵
- جدول ۲. مقولات حوزه تربیت بدنی و ورزش مستخرج از احکام برنامه اول توسعه برنامه دوم توسعه (۱۳۷۸-۱۳۷۴)..... ۶
- جدول ۳. احکام (مصرح و غیرمصرح) حوزه تربیت بدنی و ورزش در برنامه دوم توسعه..... ۷
- جدول ۴. مقولات حوزه تربیت بدنی و ورزش مستخرج از احکام برنامه دوم توسعه برنامه سوم توسعه (۱۳۸۳-۱۳۷۹)..... ۹
- جدول ۵. احکام (مصرح و غیرمصرح) حوزه تربیت بدنی و ورزش در برنامه سوم توسعه..... ۱۲
- جدول ۶. مقولات حوزه تربیت بدنی و ورزش مستخرج از احکام برنامه سوم توسعه برنامه چهارم توسعه (۱۳۸۸-۱۳۸۴)..... ۱۴
- جدول ۷. احکام (مصرح و غیرمصرح) حوزه تربیت بدنی و ورزش در برنامه چهارم توسعه..... ۱۷
- جدول ۸. مقولات حوزه تربیت بدنی و ورزش مستخرج از احکام برنامه چهارم توسعه برنامه پنجم توسعه (۱۳۹۴-۱۳۹۰)..... ۱۹
- جدول ۹. احکام (مصرح و غیرمصرح) حوزه تربیت بدنی و ورزش در برنامه پنجم توسعه..... ۲۴
- جدول ۱۰. مقولات حوزه تربیت بدنی و ورزش مستخرج از احکام برنامه پنجم توسعه برنامه ششم توسعه (۱۴۰۰-۱۳۹۶)..... ۲۵
- جدول ۱۱. احکام (مصرح و غیرمصرح) حوزه تربیت بدنی و ورزش در برنامه ششم توسعه..... ۲۹
- جدول ۱۲. مقولات حوزه تربیت بدنی و ورزش مستخرج از احکام برنامه ششم توسعه..... ۳۱
- جدول ۱۳. مقایسه برنامه‌های اول تا ششم توسعه در حوزه تربیت بدنی و ورزش بر اساس احکام مصرح و غیرمصرح..... ۳۵
- نمودار ۱. مقایسه برنامه‌های اول تا ششم توسعه در حوزه تربیت بدنی و ورزش به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح..... ۳۶
- نمودار ۲. توزیع فراوانی مقوله «ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح..... ۳۶
- نمودار ۳. توزیع فراوانی مقوله «توسعه ورزش دانش‌آموزی» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح..... ۳۷
- نمودار ۴. توزیع فراوانی مقوله «ترویج و تعمیم ورزش همگانی» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح..... ۳۸
- نمودار ۵. توزیع فراوانی مقوله «حمایت از ورزش قهرمانی» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح..... ۳۹
- نمودار ۶. توزیع فراوانی مقوله «حمایت از ورزش حرفه‌ای» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح..... ۴۰
- نمودار ۷. توزیع فراوانی مقوله «توسعه ورزش بانوان» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح..... ۴۱
- نمودار ۸. توزیع فراوانی مقوله «حمایت از ورزش عشایری- روستایی» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح..... ۴۲
- نمودار ۹. توزیع فراوانی مقوله «حمایت از ورزش بومی، محلی و سنتی» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح..... ۴۳
- نمودار ۱۰. توزیع فراوانی مقوله «حمایت از ورزش جانبازان و معلولان» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح..... ۴۴
- نمودار ۱۱. توزیع فراوانی مقوله «حمایت از ورزش کارکنان» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح..... ۴۵
- نمودار ۱۲. توزیع فراوانی مقوله «حمایت از ورزش دانشجویی» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح..... ۴۶
- نمودار ۱۳. توزیع فراوانی مقوله «حمایت از ورزش» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح..... ۴۷
- نمودار ۱۴. توزیع فراوانی مقوله «فعالیت‌های اقتصادی ورزش» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح..... ۴۸
- نمودار ۱۵. توزیع فراوانی مقوله «واگذاری به بخش غیردولتی (شخصیت‌های حقیقی و حقوقی)» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح..... ۴۹
- نمودار ۱۶. توزیع فراوانی مقوله «فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح..... ۴۹
- نمودار ۱۷. توزیع فراوانی مقوله «فعالیت‌های نظارتی و عملکردی» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح..... ۵۰
- نمودار ۱۸. توزیع فراوانی مقوله «فعالیت در راستای توانمندسازی منابع انسانی» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح..... ۵۱
- نمودار ۱۹. توزیع فراوانی مقوله «دیپلماسی ورزشی و روابط بین‌الملل» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح..... ۵۲
- نمودار ۲۰. توزیع احکام برنامه‌های اول تا ششم توسعه در حوزه تربیت بدنی و ورزش به تفکیک مقولات..... ۵۶
- نمودار ۲۱. توزیع احکام مصرح برنامه‌های اول تا ششم توسعه در حوزه تربیت بدنی و ورزش به تفکیک مقولات..... ۵۷
- نمودار ۲۲. توزیع احکام غیرمصرح برنامه‌های اول تا ششم توسعه در حوزه تربیت بدنی و ورزش به تفکیک مقولات..... ۵۸
- جدول ۱۴. فراوانی احکام (مصرح - غیرمصرح) برنامه‌های اول تا ششم توسعه در حوزه تربیت بدنی و ورزش به تفکیک مقولات..... ۵۸

تحلیل و ارزیابی محتوایی برنامه‌های شش‌گانه توسعه در حوزه تربیت بدنی و ورزش (الزامات و ملاحظات جهت تدوین برنامه هفتم توسعه)

چکیده

گزارش پیش‌رو به‌منظور تحلیل محتوایی کمی و کیفی برنامه‌های اول تا ششم توسعه در حوزه ورزش و تربیت بدنی براساس مقولات هجده‌گانه «ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی»، «ترویج و تعمیم ورزش همگانی»، «توسعه ورزش دانش‌آموزی»، «حمایت از ورزش قهرمانی»، «حمایت از ورزش حرفه‌ای»، «حمایت از ورزش بانوان»، «حمایت از ورزش جانبازان و معلولان»، «حمایت از ورزش عشایری - روستایی»، «حمایت از ورزش بومی، محلی و سنتی»، «حمایت از ورزش دانشجویی»، «حمایت از ورزش کارکنان»، «حمایت از ورزش» «دیپلماسی ورزشی و روابط بین‌الملل»، «واگذاری به بخش غیردولتی»، «فعالیت‌های نظارتی - عملکردی»، «فعالیت‌های اقتصادی»، «فعالیت در راستای توانمندسازی منابع انسانی» و «فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی» صورت گرفت.

یافته‌های این گزارش نشان می‌دهد که بیشترین توجه سیاستگذار به حوزه تربیت بدنی و ورزش به‌ترتیب در برنامه چهارم توسعه با ۳۴ حکم، برنامه سوم توسعه با ۲۴ حکم، برنامه ششم توسعه با ۲۲ حکم، برنامه دوم توسعه با ۱۹ حکم، برنامه پنجم توسعه با ۱۲ حکم و برنامه اول توسعه با ۳ حکم بوده است.

آسیب‌ها و ضعف‌های برنامه‌های شش‌گانه توسعه در این حوزه شامل «کلی بودن و تفسیرپذیر بودن برخی از مواد و بندها»، «عملیاتی و اجرایی نبودن غالب مواد و بندها»، «مبهم و نامفهوم بودن محتوای برخی از مواد و بندها»، «نظارت‌پذیر نبودن غالب مواد و بندها»، «حاکم شدن نظام بودجه‌ای بر برنامه توسعه»، «عدم توجه به برنامه‌ریزی برمبنای آمایش سرزمین - رشته»، «نبود اجماع گفتمانی در تدوین احکام حوزه تربیت بدنی و ورزش» است و انتظار می‌رود که در تهیه و تدوین احکام برنامه هفتم در حوزه تربیت بدنی و ورزش به این موارد توجه شود.

خلاصه مدیریتی

بررسی و تحلیل محتوایی برنامه‌های توسعه اول تا ششم نشان می‌دهد که بیشترین توجه سیاستگذار به حوزه تربیت بدنی و ورزش در برنامه چهارم توسعه با ۳۴ حکم (۲۳ مصرح و ۱۱ حکم غیرمصرح) بوده است و پس از آن به‌ترتیب برنامه سوم توسعه با ۲۴ حکم (۳ مصرح و ۲۱ غیرمصرح)، برنامه ششم توسعه با ۲۲ حکم (۱۵ مصرح و ۷ غیرمصرح)، برنامه دوم توسعه با ۱۹ حکم (۷ مصرح و ۱۲ غیرمصرح)، برنامه پنجم توسعه با ۱۲ حکم (۸ مصرح و ۴ غیرمصرح) و برنامه اول توسعه با ۳ حکم (۱ مصرح و ۲ غیرمصرح) قرار دارد.

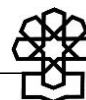
توزیع مقولات هجده‌گانه حوزه تربیت بدنی و ورزش در طول برنامه‌های شش‌گانه توسعه به‌گونه‌ای است که بیشترین احکام متعلق به مقولات تخصصی «ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی» با ۳۳ حکم (۱۳ مصرح و ۲۰ غیرمصرح)، «ترویج و تعمیم ورزش همگانی» با ۱۲ حکم (۱۰ مصرح و ۲ غیرمصرح) و «توسعه ورزش دانش‌آموزی» با ۱۰ حکم (۵ مصرح و ۵ غیرمصرح) و مقولات عمومی «فعالیت‌های نظارتی - عملکردی» با ۱۳ حکم (۵ مصرح و ۸ غیرمصرح) و «فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی» با ۹ حکم (۱ مصرح و ۸ غیرمصرح) است. در مراتب بعدی مقولات تخصصی «حمایت از ورزش بانوان» با ۶ حکم (۴ مصرح و ۲ غیرمصرح)، «حمایت از ورزش» با ۶ حکم (۳ مصرح و ۳ غیرمصرح)، «حمایت از ورزش قهرمانی» با ۵ حکم مصرح و مقولات عمومی «فعالیت‌های اقتصادی» با ۵ حکم (۲ مصرح و ۳ غیرمصرح) قرار دارد.

کمترین توجه شامل مقولات تخصصی «حمایت از ورزش دانشجویی» با ۳ حکم (۲ مصرح و ۱ غیرمصرح)، «حمایت از ورزش حرفه‌ای» با ۲ حکم مصرح، «حمایت از ورزش عشایری - روستایی» با ۲ حکم مصرح، «حمایت از ورزش کارکنان» با ۲ حکم (۱ مصرح و ۱ غیرمصرح) و «حمایت از ورزش جانبازان و معلولان» با ۱ حکم مصرح و مقولات عمومی «واگذاری به بخش غیردولتی» با ۳ حکم غیرمصرح و «فعالیت در راستای توانمندسازی منابع انسانی» با ۲ حکم (۱ مصرح و ۱ غیرمصرح) شده است.

نکته حائز اهمیت این است که به موضوع‌ها و مقوله‌های مهمی چون «حمایت از ورزش بومی، محلی و سنتی» و «دیپلماسی ورزشی و روابط بین‌الملل» در برنامه‌های شش‌گانه توسعه هیچ‌گونه توجهی نشده است. این اطلاعات و داده‌ها حاکی از آن است که سیاستگذاران امر به برخی از واقعیت‌های موجود ورزش کشور اشراف داشته‌اند ولی نگاه دقیق و جامعی نسبت به ورزش ایران و جهان نداشته‌اند. همین عامل به عدم توجه متوازن و عادلانه به ورزش و مقوله‌های آن منجر شده است. درخصوص مقوله‌های تخصصی «ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی»، «ترویج و تعمیم ورزش همگانی» و «توسعه ورزش دانش‌آموزی» که بیشترین احکام را در برنامه‌های توسعه شش‌گانه داشته‌اند باید اذعان داشت که در شرایط فعلی نیز هنوز این حوزه‌ها چالش و مسئله دارند بنابراین احکام تدوین و تصویب شده در این حوزه‌ها کارآمدی لازم را نداشته‌اند زیرا امروزه با کمبود اماکن و فضاهای ورزشی در کشور مواجه‌ایم و سرانه اماکن ورزشی در یک دهه گذشته بین ۰/۵ تا ۰/۸ مترمربع در نوسان بوده است و از سویی میزان مشارکت ورزش همگانی حداقلی است به نحوی که طبق آخرین مطالعه صورت گرفته حدود ۹۰ درصد از ایرانیان فعالیت حرکتی کافی ندارند.^۱ درباره ورزش دانش‌آموزی نیز می‌توان اظهار کرد که هم‌اکنون از هر سه دانش‌آموز ۶ تا ۱۸ سال، یک نفر دارای عارضه بدنی است و از هر چهار دانش‌آموز، یک نفر دارای چاقی و یا اضافه وزن است.^۲ ازسوی دیگر، به برخی از بخش‌ها یا مقوله‌ها توجهی حداقلی شده است یا اینکه اصلاً توجهی به‌عمل نیامده است. بنابراین برای رهایی از وضعیت فعلی باید با نگرش و نگاهی به‌روز، دقیق، جامع و مبتنی بر شناخت مسائل روز ورزش ایران و جهان و با اشراف محتوایی و اجرایی به تهیه و

۱. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. گزارش سیاستی «تحلیل وضعیت ورزش بانوان در ایران و تبیین چالش‌ها و موانع و ارائه راهکارهای اثربخش»، شماره مسلسل ۱۸۳۴۳، ص ۱۵.

۲. همان، ص ۱۲.

تدوین احکام حوزه تربیت بدنی و ورزش اقدام کنند تا بتوانند عقب‌ماندگی‌های موجود در برنامه‌های شش‌گانه پیشین را جبران کنند.

با توجه به آسیب‌شناسی محتوایی برنامه‌های اول تا ششم حوزه تربیت بدنی و ورزش، ضرورت دارد که جهت تدوین برنامه هفتم توسعه در این حوزه موارد زیر مدنظر قرار گیرد تا نواقص و اشکال‌های برنامه‌های توسعه پیشین در این برنامه تکرار نشود.

- ایجاد اجماع گفتمانی و فهم مشترک در خصوص تربیت بدنی و ورزش،
- تعیین بخش‌های مسئله‌خیز حوزه تربیت بدنی و ورزش با نگاهی ملی و بین‌المللی و مبتنی بر آینده‌نگری،
- تعیین راهکارهای اثربخش برای حل این مسائل، مشکلات و چالش‌های پیش‌رو،
- تهیه و تدوین احکام متناظر با راهکارهای اثربخش در چارچوب اقدام‌ها و برنامه‌های عملیاتی قابل اندازه‌گیری و سنجش و با قابلیت نظارت‌پذیری،
- تعیین دستگاه متولی و اصلی و نحوه تعاملات سایر دستگاه‌ها برای هماهنگی و هم‌افزایی بین‌دستگاهی،
- جلوگیری از تهیه و تدوین اقدام‌ها و برنامه‌های عملیاتی غیرواقعی و مبتنی بر آمال و آرزوها،
- استفاده از واژگان واضح، رایج و قابل فهم در متن احکام،
- توجه به آمایش سرزمینی در تهیه و تدوین احکام مربوطه،
- تغییر رویکرد نسبت به گذشته و ارائه نگاه جدید و مبتنی بر واقعیت‌های روز ورزش برای ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی، همگانی کردن ورزش و تقویت ورزش دانش‌آموزی،
- توجه به کارکرد سیاسی ورزش و تمرکز بر دیپلماسی ورزش و امور بین‌الملل با توجه به مسائل و چالش‌های متعدد ورزش کشور در این بخش،
- توجه به کارکرد اجتماعی ورزش و نقش آن در همبستگی، انسجام، امنیت، هویت و غرور ملی،
- توجه به کارکرد فرهنگی ورزش و نقش آن در تحکیم و تقویت معنویت و ارزش‌های اخلاقی و ارتقای فرهنگ عمومی جامعه،
- توجه ویژه به بازی‌ها و ورزش‌های بومی، محلی و سنتی و ورزش عشایری - روستایی،
- توجه حداکثری به ورزش اقشار از جمله ورزش بانوان، ورزش جانبازان و معلولان، ورزش دانشجویی، ورزش کارکنان،
- توجه حداکثری به توانمندسازی منابع انسانی ورزش و امور آموزشی و پژوهشی در ورزش،
- تمرکز بر اقتصاد ورزش و ارائه راهکارهای نو جهت حمایت از ورزش حرفه‌ای و باشگاه‌های ورزشی (منع کمک به ورزش حرفه‌ای).

مقدمه

ورزش در نظام کنونی جهان بر عرصه‌های متعددی از جمله اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، سلامت، امنیت و ... تأثیرگذار است که نشان‌دهنده تأثیرات چندوجهی ورزش در جوامع مختلف است. ورزش در حوزه سلامت نقش بارزی دارد و به‌عنوان موتور محرکه پیشگیری عمل می‌نماید و هزینه‌های بهداشتی و درمانی را کاهش می‌دهد. از این رو، هزینه کردن در ورزش سرمایه‌گذاری محسوب می‌شود و در عرصه کاهش و مهار آسیب‌های اجتماعی یا ارتقای سلامت جامعه نیز بسیار اثربخش است. کارکرد دیگر ورزش می‌تواند در عرصه بین‌المللی و دیپلماسی باشد زیرا که ورزش به‌عنوان ابزار قدرت نرم بین دول مختلف تلقی می‌شود و در غالب رقابت‌های بین کشورهای متخاصم این کارکرد نمود بیشتر و بارزتری می‌یابد. از کارکردهای دیگر ورزش می‌توان به تأثیرات اجتماعی آن اشاره کرد و به‌ندرت می‌توان مقوله‌ای چون ورزش را یافت که به نشاط عمومی، همبستگی و انسجام ملی و همچنین ایجاد امنیت، هویت، عزت و غرور ملی کشورها بینجامد.

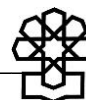
امروزه ملل پیشرفته نقش تربیتی ورزش و همچنین تأثیرات شگرف آن را در سالم‌سازی جامعه، بهره‌وری، وفاق ملی و همچنین گذران سالم اوقات فراغت مردم، نقشی اساسی و انکارناپذیر تلقی کرده و در وجه فراملی نیز از آن به‌عنوان ابزاری در جهت برقراری ارتباط بین جوامع انسانی بهره می‌گیرند. در زمینه نقش تربیتی ورزش می‌توان گفت تربیت بدنی یکی از مهم‌ترین ارکان و ابزار تعلیم و تربیت است.

رقابت‌های ورزشی فارغ از دسته‌بندی‌های سیاسی و نژادی، محلی برای پیوند هرچه بیشتر انسان‌ها و زمینه‌ساز تبادلات فرهنگی بین آنهاست. ورزش یکی از ابزارهای تأثیرگذار در هدایت نیروهای اجتماعی برای تحقق توسعه، به‌ویژه در جوامع با رشد جمعیت بالاست که نه‌تنها کمترین هزینه را در مقابل سایر هزینه‌های مدیریتی نظام به خود اختصاص می‌دهد، بلکه توان ایجاد ارزش افزوده بیشتری نسبت به سایر عوامل را دارد. ورزش یکی از اصلی‌ترین ابزار توجه به انسان به‌عنوان محور پیشرفت، توسعه و عاملی برای مقابله با پیامدهای منفی شهرنشینی محسوب می‌شود.

پیشرفت و توسعه ورزش کشور یکی از مهم‌ترین عوامل توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ملی محسوب می‌شود و برنامه پنج‌ساله توسعه، بستری است که می‌تواند به تحقق این هدف کمک کند. بررسی برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اول تا ششم و آسیب‌شناسی سیاست‌ها و برنامه‌های اجرا شده و همچنین ارزیابی عملکرد حوزه ورزش و تربیت بدنی می‌تواند چراغ راهی برای تهیه برنامه هفتم توسعه در این بخش باشد، لذا در گزارش پیش‌رو سعی شده است برنامه‌های اول تا ششم توسعه در حوزه ورزش و تربیت بدنی بررسی و به‌صورت کیفی و کمی تحلیل محتوا شود و آسیب‌ها و ضعف‌های احتمالی این برنامه‌ها ارائه شود تا بلکه چارچوبی برای تدوین برنامه هفتم باشد.

برنامه اول توسعه (۱۳۷۲-۱۳۶۸)

قانون برنامه پنج‌ساله اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی حدود یک دهه بعد از پیروزی انقلاب اسلامی تدوین شد. دلیل عمده نداشتن برنامه توسعه در یک دهه اول انقلاب، وقوع جنگ تحمیلی بود. این برنامه که اهداف کلی آن عبارت از گسترش کمی و ارتقای کیفی فرهنگ عمومی، تعلیم و تربیت با توجه خاص به نسل جوان، ایجاد رشد

اقتصادی در جهت افزایش تولید سرانه با تأکید بر مهار تورم، بازسازی و نوسازی ظرفیت‌های تولیدی و زیربنایی خسارت‌دیده در جنگ تحمیلی، تعیین و اصلاح الگوی مصرف در جهت تعیین نیازهای انسان و جامعه، اصلاح سازمان و مدیریت اجرایی کشور، تأمین حداقل نیازهای اساسی آحاد مردم، تلاش در راستای تأمین عدالت اجتماعی، سازماندهی فضایی و توزیع جغرافیایی فعالیت‌ها، تلاش در جهت ایجاد عملی تساوی عموم در برابر قانون و اجرای عدالت بود که شامل یک ماده واحد، ۵۲ تبصره و بخش‌های مختلفی چون هدف‌های کلی (۱۰ مورد)، خط‌مشی‌ها (۱۰ مورد)، هدف‌های کمی کلان (۱۲)، سیاست‌های کلی (۱۱) و اعتبارات و برنامه‌های اجرایی است.

جدول ۱. احکام (مصرح و غیرمصرح) حوزه تربیت بدنی و ورزش در برنامه اول توسعه

<p>– تبصره «۱۰»</p> <p>الف) وزارت مسکن و شهرسازی (سازمان زمین‌شهری) موظف است در کلیه شهرهای کشور اراضی با کاربری‌های آموزشی، فرهنگی و خدماتی و در قالب طرح‌های مصوب شهری را جهت احداث و توسعه مدارس و مراکز فرهنگی و هنری و ورزشی و بهداشتی درمانی، آموزشی و خدماتی پس از تملک، به‌طور رایگان به دستگاه‌های ذی‌ربط واگذار نماید و در مواردی که بابت تملک اراضی مزبور هزینه‌ای متحمل گردد، می‌تواند وجه مربوطه را بر روی قیمت سایر قطعات مسکونی قابل واگذار خود در کلیه شهرها سرشکن و از خریداران مربوطه دریافت و یا نسبت به واگذاری زمین معوض به مالکین این‌گونه اراضی اقدام نماید.</p> <p>ب) شهرداری‌ها موظفند زمین‌های با کاربری مذکور در بند «الف» این تبصره را براساس طرح‌های جامع، هادی و تفصیلی مصوب، سریعاً به دستگاه‌های ذی‌ربط معرفی نمایند و به‌هنگام اجرای طرح‌های مزبور، توسط دستگاه‌های مربوطه مجوز احداث بنا را بدون رعایت تشریفات صدور پروانه ساختمانی و فقط با اعلام بر و کف صادر نمایند.</p> <p>آیین‌نامه اجرایی این تبصره ظرف مدت سه ماه از تاریخ تصویب این قانون با همکاری وزارتخانه‌های کشور، مسکن و شهرسازی، آموزش و پرورش، فرهنگ و آموزش عالی، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان تربیت بدنی تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.</p> <p>ب) خط‌مشی‌ها</p> <p>۳. گسترش کمی و ارتقای کیفی فرهنگ عمومی، تعلیم و تربیت و علوم و فنون در جامعه با توجه خاص نسبت به نسل جوان از طریق:</p> <p>۳-۱۴. همگانی کردن ورزش و گسترش فعالیت‌های تربیت بدنی خاصه بین جوانان به‌منظور پرورش جسم و روح و پربار کردن اوقات فراغت عموم مردم.</p>
--

بررسی محتوایی و موضوعی قانون برنامه توسعه اول نشان می‌دهد که تبصره مستقل یا بند واحدی ذیل تبصره در خصوص مقوله ورزش یا تربیت بدنی و مقولاتی از این دست که زیرمجموعه حوزه تربیت بدنی و ورزش باشند، وجود ندارد. ازسویی، فقط در بند «الف» تبصره «۱۰» این برنامه قید شده است که وزارت مسکن و شهرسازی (سازمان زمین شهری) موظف است اراضی با کاربری‌های آموزشی، فرهنگی و خدماتی همه شهرهای کشور را در قالب طرح‌های مصوب شهری جهت احداث و توسعه مدارس و مراکز فرهنگی، هنری، ورزشی و بهداشتی، درمانی، آموزشی و خدماتی پس از تملک، به‌طور رایگان به دستگاه‌های ذی‌ربط واگذار کند که با توجه به شرایط نامناسب ناشی از جنگ تحمیلی حاکم بر کشور در یک دهه اول انقلاب اسلامی و افزایش جمعیت و کمبود زیرساخت‌ها در کشور به‌ویژه زیرساخت‌های ورزشی، چنین اقدامی در آن برهه زمانی می‌توانست به افزایش اماکن و فضاهای ورزشی در سراسر کشور و همچنین سرانه ورزشی منجر شود. ازسویی، در بند «ب» این تبصره قید شده است که شهرداری‌ها موظفند زمین‌های با کاربری مذکور در بند «الف» این تبصره را سریعاً به دستگاه‌های ذی‌ربط معرفی کنند و مجوز احداث را بدون رعایت تشریفات صادر نمایند. ازسوی دیگر، قانونگذار قید زمانی سه ماهه را برای تهیه و تصویب آیین‌نامه اجرایی این تبصره تعیین کرده است بنابراین می‌توان انتظار داشت که مفاد این تبصره قابلیت اجرا داشته باشد.

همچنین در عناوین هدف‌های کلی، خط‌مشی‌ها، هدف‌های کمی کلان و سیاست‌های کلی برنامه توسعه اول به جز ذیل خط‌مشی سوم این برنامه که متناظر هدف کلی سوم است هیچ اشاره‌ای به مقوله ورزش و تربیت بدنی نشده است. محتوای این جزء از خط‌مشی سوم عبارت از «همگانی کردن ورزش و گسترش فعالیت‌های تربیت بدنی خاصه بین جوانان به‌منظور پرورش جسم و روح و پربار کردن اوقات فراغت عموم مردم» است که برای ترویج و تعمیم ورزش عمومی یا سلامت‌محور یا به‌سختی دیگر، **ورزش همگانی** است ولی نکته قابل تأمل آن است که هیچ شاخص راهبردی، عملیاتی و کمی در این حوزه ارائه نشده است. علاوه بر این، دستگاه اجرایی مشخصی برای عملیاتی کردن این خط‌مشی تعیین نشده است هرچند سازمان تربیت بدنی وقت (وزارت ورزش و جوانان فعلی) متولی امر ورزش است ولی در خصوص همگانی شدن ورزش یا ورزش همگانی دستگاه‌ها و نهادهای متعددی ایفاگر نقش هستند. بر این اساس چگونه می‌توان انتظار داشت در شرایطی که شاخص و اهداف عملیاتی در این زمینه تعیین نشده است و تکلیفی برای دستگاهی مشخص نشده است و فقط به‌عنوان خط‌مشی یا سیاست قید شده است اقدام و برنامه عملیاتی در این زمینه تعیین و اجرایی شود.

جدول ۲. مقولات حوزه تربیت بدنی و ورزش مستخرج از احکام برنامه اول توسعه

مقوله	نوع حکم		کل
	مصرح	غیرمصرح	
ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی	-	۱	۱
توسعه ورزش دانش‌آموزی	-	۱	۱
ترویج و تعمیم ورزش همگانی	۱	-	۱
مجموع	۱	۲	۳

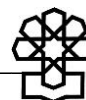
اطلاعات جدول ۱ نشان می‌دهد که در تبصره «۱۰» برنامه اول توسعه به دو مقوله «ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی» و «توسعه ورزش دانش‌آموزی» به‌صورت غیرمصرح و در جزء ۱۴-۳ خط‌مشی ۳ این برنامه نیز به مقوله «ترویج و تعمیم ورزش همگانی» به‌صورت مصرح و مستقیم اشاره شده است.

مقولات «ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی» و «توسعه ورزش دانش‌آموزی» به دنبال اجرایی کردن هدف کلی ۱۰ و بند ۲-۱۰ خط‌مشی ۱۰ برنامه اول توسعه است و مقوله «ترویج و تعمیم ورزش همگانی» در راستای دستیابی به هدف‌های کلی ۳ و ۷ و بند ۱۴-۳ خط‌مشی ۳ و جزء «ب» بند ۳-۷ خط‌مشی ۷ است.^۱

۱. الف) هدف‌های کلی: متن بندهای ۲، ۷ و ۱۰ هدف‌های کلی برنامه اول توسعه دقیقاً و عیناً همان محتوای بندهای ۲، ۷ و ۱۰ خط‌مشی‌ها این برنامه می‌باشد.

ب) خط‌مشی‌ها: ۲-۷- توسعه فضای آموزشی متناسب با رشد دانش‌آموز و ایجاد امکانات آموزشی و پرورشی لازم و تربیت نیروهای کافی برای تمامی مقاطع به‌ویژه کودکان لازم‌التعلیم با اولویت روستاها. ۲-۱۴ همگانی کردن ورزش و گسترش فعالیت‌های تربیت بدنی خاصه بین جوانان به‌منظور پرورش جسم و روح و پربار کردن اوقات فراغت عموم مردم.

۷- تعیین و اصلاح الگوی مصرف در جهت تأمین نیازهای انسان و جامعه در جریان رشد و تکامل مادی و معنوی با حفظ کرامت و آزادگی انسان از طریق: ۷-۲ رعایت اولویت‌های زیر در تأمین نیازها. ب- اولویت تأمین نیازهای فرهنگی، اجتماعی بر نیازهای سیاسی، نظامی و بر نیازهای اقتصادی. ۱۰- سازماندهی فضایی و توزیع جغرافیایی جمعیت و فعالیت‌ها، متناسب با مزیت‌های نسبی هر منطقه به‌استثنای مواردی که ملاحظات سیاسی و نظامی ایجاب می‌نماید از طریق: ۲-۱۰- تجهیز کانون‌های توسعه از طریق گسترش ظرفیت‌های زیربنایی و تولیدی و افزایش توان جمعیت‌پذیری به‌منظور فراهم‌سازی زمینه‌های ایجاد تعادل‌های منطقه‌ای مطابق اولویت‌های تعیین شده با تأکید بر بخش‌های محروم.

برنامه دوم توسعه (۱۳۷۸-۱۳۷۴)

این برنامه دارای یک ماده واحد، ۱۰۱ تبصره و بخش هدف‌های کلان کیفی (۱۶ مورد)، خط‌مشی‌های اساسی (۱۶ مورد) و سیاست‌های کلی (۸ مورد) است.

هدف‌های کلان کیفی برنامه دوم توسعه شامل تلاش در جهت تحقق عدالت اجتماعی، رشد فضایل براساس اخلاق اسلامی و فرهنگ عمومی جامعه، هدایت جوانان و نوجوانان در عرصه‌های ایمان مذهبی، فرهنگ خودی، تربیت بدنی و مناسب انسانی، خانوادگی و اجتماعی و مشارکت در صحنه‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی، افزایش بهره‌وری، رشد و توسعه پایدار اقتصادی، اصلاح ساختار نظارتی اجرایی در جهت تحقق اهداف برنامه، تقویت مشارکت عامه مردم و اتخاذ تدابیر لازم برای نظارت بر اجرای برنامه، تلاش در جهت کاهش وابستگی اقتصاد کشور به درآمدهای نفتی، حفظ محیط زیستی و استفاده بهینه از منابع طبیعی کشور، تقویت بنیه دفاعی کشور در چارچوب سیاست‌ها و تدابیر فرماندهی معظم (مقام معظم رهبری)، رعایت اصول عزت و حکمت و مصلحت کشور، تلاش در جهت حاکمیت کامل قانون و حفظ امنیت همه‌جانبه آحاد مردم و ترویج فرهنگ احترام به قانون، نظم‌دهی و به‌کارگیری تحقیقات به‌عنوان ابزاری برای حل مشکلات و توسعه کشور، ایجاد تعادل در بخش‌های اقتصادی (تعاونی، خصوصی و دولتی)، تقویت و ترویج ارزش‌های انقلاب اسلامی در عرضه کردن منابع مالی و امکانات دولتی است.

جدول ۳. احکام (مصرح و غیرمصرح) حوزه تربیت بدنی و ورزش در برنامه دوم توسعه

<p>بخش اول - هدف‌های کلان کیفی</p> <p>۳. هدایت جوانان و نوجوانان در عرصه‌های ایمان مذهبی، فرهنگ خودی، خلاقیت، علم، هنر، فن و تربیت بدنی و مناسب انسانی، خانوادگی و اجتماعی و مشارکت در صحنه‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی.</p> <p>بخش دوم - خط‌مشی‌های اساسی</p> <p>۲. رشد فضایل براساس اخلاق اسلامی و ارتقای کمی و کیفی فرهنگ عمومی جامعه از طریق:</p> <p>۹. واگذاری فعالیت‌های اجرایی، فرهنگی، هنری، ورزشی به مردم و تقویت مشارکت عمومی با توجه به سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری و نظارت دولت.</p> <p>۱۱. همگانی کردن ورزش و گسترش فعالیت‌های تربیت بدنی خصوصاً بین جوانان به‌منظور پرورش جسم و روح و پر بار کردن اوقات فراغت عموم مردم.</p> <p>۱۲. توجه ویژه در برنامه‌ریزی‌ها و اختصاص امکانات به مسائل تربیت بدنی و پر کردن اوقات فراغت بانوان.</p> <p>۳. هدایت جوانان و نوجوانان در عرصه‌های ایمان مذهبی، فرهنگ خودی، خلاقیت، علم، هنر و فن و تربیت بدنی و مناسب انسانی، خانوادگی و اجتماعی و مشارکت در صحنه‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی از طریق:</p> <p>۱۲. برنامه‌ریزی برای استفاده مطلوب از اوقات فراغت.</p> <p>۱۳. توجه لازم به سلامت جسم و نشاط روح مقاومت در برابر تهاجم فرهنگی و مفساد اجتماعی و بزهکاری.</p> <p>تبصره «۱۱» - به‌منظور توسعه روستاهای محروم و ایجاد تعادل‌های منطقه‌ای در روستاها، در طول برنامه اقداماتی به شرح زیر معمول می‌گردد.</p> <p>الف) مبلغ سه هزار میلیارد (۳.۰۰۰.۰۰۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال برای امور زیر در روستاهای محروم هزینه می‌شود:</p> <p>۴. احداث فضاهای چندمنظوره فرهنگی، آموزشی، تربیتی، هنری و ورزشی در مراکز جمعیتی نقاط محروم کشور.</p> <p>تبصره «۴۷» - کلیه مؤسسات، کارخانجات، شرکت‌های دولتی و تحت پوشش دولت موظفند همه‌ساله حداقل به میزان دو درصد (۲٪) از سود خالص خود را صرف تقویت و توسعه بسیج و برنامه‌های فرهنگی، ورزشی و آمادگی دفاعی و سایر فعالیت‌های مربوطه نمایند.</p> <p>تبصره «۵۸» - به‌منظور ارتقای سطح علمی و کارایی دست‌اندرکاران برنامه‌های فرهنگی، هنری، ورزشی ترتیبات لازم از سوی دولت در جهت توسعه مراکز آموزشی دولتی و غیردولتی با رعایت ضوابط اسلامی در رشته‌های چاپ و نشر، سینما، ایرانگردی و جهانگردی، نویسندگی و فعالیت‌های هنری و تبلیغی، تقویت آموزش‌های تخصصی و کاربردی ضمن خدمت اتخاذ و شرایط لازم را جهت بروز نوآوری‌ها در امور فرهنگی ایجاد نماید. همچنین دولت تسهیلات لازم برای فعالیت‌های فرهنگی و هنری بخش غیردولتی (عمومی، تعاونی و خصوصی) را به‌نحوی فراهم می‌نماید که گردش اقتصادی آنها با سود متعارف تحقق یابد.</p> <p>تبصره «۶۰» - به‌منظور پر بار کردن اوقات فراغت دانش‌آموزان و بالندگی نسل جوان کشور، دولت موظف است امکانات ذیل را فراهم نماید.</p>

الف) ایجاد تسهیلات لازم از قبیل بخشودگی مالیاتی به مدت ۵ سال (برای نقاط محروم ۸ سال)، پرداخت بخشی از سود تسهیلات بانکی و نظایر آن برای بخش‌های خصوصی و تعاونی در زمینه تأمین و توسعه انجمن‌ها، کانون‌ها و مراکز علمی، آموزشی، دینی، فرهنگی، هنری، تلویزیونی، سینمایی و تجربی (کارگاهی) و ورزشی برای جوانان و دانش‌آموزان.

ج) ایجاد تسهیلات لازم برای گشت‌های علمی، دینی، فرهنگی، ورزشی و تفریحی برای جوانان و دانش‌آموزان و توسعه فضاهای اردویی مناسب و کانون‌های فرهنگی و تربیتی.

د) ارائه الگوهای مناسب و الگوسازی در زمینه‌های مختلف علمی، دینی، فرهنگی و ورزشی برای نوجوانان و جوانان در جهت جذب آنان به فرهنگ خودی. تبصره «۶۵» - دولت مکلف است نسبت به ایجاد و اختصاص امکانات ورزشی برای دانش‌آموزان دختر و بانوان، با توجه به حفظ شئون زن در جامعه اسلامی اقدام نماید.

تبصره «۶۶» - تعرفه‌های مربوط به هزینه‌های سوخت، آب، برق، تلفن مربوط به اماکن و تأسیسات ورزشی (اعم از دولتی و غیردولتی) به مأخذ مراکز آموزشی و تحقیقاتی محاسبه تعیین می‌شود.

تبصره «۶۷» - الف) اجازه داده می‌شود مبلغ پنج (۵) ریال از هر نخ سیگار وارداتی و تولید داخل دریافت شود و به حساب درآمد عمومی کشور واریز گردد. صد درصد (۱۰۰٪) درآمد حاصل از محل اعتباری که همه‌ساله به همین منظور در قانون بودجه کل کشور منظور می‌گردد، در اختیار سازمان تربیت بدنی قرار خواهد گرفت تا طبق آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید برای سالم‌سازی عامه از طریق فضاهای ورزشی و ارائه خدمات مربوط هزینه نماید.

ب) کلیه کارخانجات صنعتی موظفند معادل یک در هزار درآمد سالیانه خود را به حساب خزانه واریز نمایند. دولت موظف است معادل صد درصد (۱۰۰٪) مبلغ مذکور را در لایح بودجه سالیانه برای توسعه فضاهای ورزشی سازمان تربیت بدنی منظور نماید.

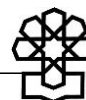
تبصره «۶۸» - وزارت مسکن و شهرسازی مکلف است اراضی با کاربری ورزشی را در سراسر کشور به قیمت عادلانه روز تملک نموده و رایگان به سازمان تربیت بدنی واگذار نماید. اعتبار مورد نیاز این تبصره همه‌ساله در بودجه سنواتی منظور می‌گردد.

تبصره «۸۴» - الف) وزارت مسکن و شهرسازی موظف است اراضی با کاربردهای آموزشی، فرهنگی و خدماتی، در قالب طرح‌های مصوب شهری متناسب با قانون برنامه را در کلیه شهرهای کشور به قیمت عادلانه روز و طبق قوانین مربوط خریداری و تملک نموده و جهت احداث و توسعه مدارس و مراکز فرهنگی و هنری، پرورشی، ورزشی، بهداشتی، درمانی، توانبخشی، حمایتی و آموزشی و اشتغال - آموزش فنی و حرفه‌ای ایستگاه‌های آتش‌نشانی، جمع‌آوری زباله، پمپاژ آب و فاضلاب کشتارگاه‌ها با قیمت منطقه‌ای سال ۱۳۷۲ به دستگاه‌های ذی‌ربط واگذار نماید.

د) دستگاه‌هایی که دارای مراکز فرهنگی، هنری، ورزشی، بهداشتی، درمانی، آموزشی، اداری و نظامی می‌باشند و براساس طرح‌های مصوب شهری تغییر کاربری می‌یابند، اجازه داده می‌شود که مراکز مذکور را با رعایت قوانین مربوطه از طریق مزایده به فروش برسانند و درآمد حاصله را به خزانه‌داری کل واریز و معادل آن را جهت جایگزینی، تکمیل و نوسازی مراکز مشابه و تعمیر و نگهداری طبق قوانین بودجه‌های سنواتی هزینه نمایند.

موضوع تربیت بدنی و ورزش در سیاست‌های کلی برنامه دوم توسعه ابلاغی مقام معظم رهبری مورخ ۱۳۷۲/۸/۱۸ به صورت مستقیم و صریح در سیاست پنجم با عنوان «اهتمام لازم به بخش‌های اجتماعی و توسعه سهم آن در برنامه از قبیل: امنیت عمومی و قضایی، فرهنگ، آموزش همگانی، بهداشت و درمان، آموزش عالی و تحقیقات، حفظ محیط زیست و تربیت بدنی» قرار گرفته است. از این‌رو، در برنامه دوم توسعه تبصره‌ها و بندهای مرتبط با حوزه تربیت بدنی و ورزش نسبت به برنامه اول توسعه با ۳ بند، افزایش چشمگیری یافت به‌نحوی که ۱۹ بند به این حوزه اختصاص یافت. بررسی این بندها نشان می‌دهد که ۷ بند به‌صورت صریح و مستقیم به حوزه تربیت بدنی و ورزش پرداخته است و ۱۲ بند دیگر به‌صورت غیرصریح و یا اینکه مقوله «تربیت بدنی و ورزش» به‌عنوان جزئی از آن بند بوده است، اشاره داشته است.

در مجموع از این ۱۹ بند صریح و غیرصریح برنامه دوم توسعه که به حوزه تربیت بدنی و ورزش اختصاص داشت، ۹ مقوله مستخرج شد که عبارتند از: «ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی» ۲ بند صریح و ۳ بند غیرصریح، «توسعه ورزش دانش‌آموزی» ۲ بند غیرصریح، «ترویج و تعمیم ورزش همگانی» ۱ بند صریح و ۱ بند غیرصریح، «توسعه ورزش بانوان» ۲ بند صریح، «حمایت از ورزش کارکنان» ۱ بند غیرصریح، «حمایت از ورزش» ۱ بند صریح و ۲ بند غیرصریح، «واگذاری به بخش غیردولتی (شخصیت‌های حقوقی و حقیقی)» ۱ بند غیرصریح، «فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی» ۱ بند صریح و ۱ بند غیرصریح و «فعالیت در راستای توانمندسازی منابع انسانی» ۱ بند غیرصریح است.

جدول ۴. مقولات حوزه تربیت بدنی و ورزش مستخرج از احکام برنامه دوم توسعه

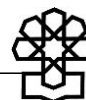
مقوله	نوع حکم		کل
	مصرح	غیرمصرح	
ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی	۲	۳	۵
توسعه ورزش دانش‌آموزی	-	۲	۲
ترویج و تعمیم ورزش همگانی	۱	۱	۲
توسعه ورزش بانوان	۲	-	۲
حمایت از ورزش کارکنان	-	۱	۱
حمایت از ورزش	۱	۲	۳
واگذاری به بخش غیردولتی (شخصیت‌های حقوقی و حقیقی)	-	۱	۱
فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی	۱	۱	۲
فعالیت در راستای توانمندسازی منابع انسانی	-	۱	۱
مجموع	۷	۱۲	۱۹

احکام هفت بند صریح شامل بند «ب» تبصره «۶۷» و تبصره «۶۸» برای مقوله «ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی»، بند «۱۱» خط‌مشی ۲ برای مقوله «ترویج و تعمیم ورزش همگانی»، بند «۱۲» خط‌مشی ۲ و تبصره «۶۵» برای مقوله «توسعه ورزش بانوان»، بند «الف» تبصره «۶۷» برای مقولات «حمایت از ورزش» و «فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی» می‌باشد و احکام ۱۲ بند غیرصریح عبارت از: جزء «۴» بند «الف» تبصره «۱۱»، بندهای «الف» و «د» تبصره «۸۴» برای مقوله «ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی»، بندهای «الف» و «ج» تبصره «۶۰» برای مقوله «توسعه ورزش دانش‌آموزی»، بند «۱۳» خط‌مشی ۳ برای مقوله «ترویج و تعمیم ورزش همگانی»، تبصره «۴۷» برای مقوله «حمایت از ورزش کارکنان»، بند «۱۲» خط‌مشی ۳ و تبصره «۶۶» برای مقوله «حمایت از ورزش»، بند «الف» تبصره «۶۰» برای مقوله «واگذاری به بخش غیردولتی (شخصیت‌های حقوقی و حقیقی)»، بند «د» تبصره «۶۰» برای مقوله «فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی» و تبصره «۵۸» برای مقوله «فعالیت در راستای توانمندسازی منابع انسانی» است.

در این بخش، متن ۷ حکمی که به‌صورت صریح به حوزه تربیت بدنی و ورزش اشاره داشته است مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد تا میزان عملیاتی و اجرایی شدن این احکام ارزیابی شود. متن بند «۱۱» خط‌مشی ۲ عبارت است از: «همگانی کردن ورزش و گسترش فعالیت‌های تربیت بدنی خصوصاً بین جوانان به‌منظور پرورش جسم و روح و پربار کردن اوقات فراغت عموم مردم» است. منظور متن این است که اوقات فراغت عموم مردم خصوصاً جوانان مبتنی بر فعالیت‌های بدنی و ورزش‌های همگانی به‌منظور ارتقای سلامتی جسم و روان باشد. با توجه به اینکه در تبصره‌ها و بندهای ذیل ۱۰۱ تبصره برنامه دوم توسعه هیچ حکمی برای اجرایی شدن این بند وجود ندارد چگونه باید این متن عملیاتی و اجرایی شود؟ هرچند در تبصره «۶۰» با عنوان پربار کردن اوقات فراغت دانش‌آموزان در ۴ بند تلاش شده است که جهت بالندگی نسل جوان کشور، دولت امکاناتی را به‌منظور اجرای این عنوان فراهم کند که ورزش نیز یکی از چند مورد ذکر شده است ولی حتی در متن این تبصره نیز چگونگی انجام این مجموعه اقدام‌ها و فعالیت‌ها ذکر نشده است درحالی‌که باید تدوین و تصویب آیین‌نامه اجرایی این تبصره با قید زمانی مشخص و با فوریت نیز تعیین می‌شد.

متن بند «۱۲» خطمشی ۲ عبارت است از: «توجه ویژه در برنامه‌ریزی‌ها و اختصاص امکانات به مسائل تربیت بدنی و پر کردن اوقات فراغت بانوان». جهت اجرایی شدن این متن، تبصره «۶۵» با متن «دولت مکلف است نسبت به ایجاد و اختصاص امکانات ورزشی برای دانش‌آموزان دختر و بانوان، با توجه به حفظ شئون زن در جامعه اسلامی اقدام نماید» در برنامه دوم توسعه قید شده است. این متن شامل دو بخش «ایجاد و اختصاص امکانات ورزشی برای دانش‌آموزان و بانوان» و «حفظ شئون زن در جامعه اسلامی» است که در بخش اول منظور از امکانات ورزشی با توجه به واژگان «ایجاد و اختصاص»، اماکن و فضاهای ورزشی است زیرا که امکانات شامل لوازم، تجهیزات، البسه، اماکن و فضاهای ورزشی می‌شود ولی منظور از اماکن ورزشی همان سالن‌های ورزشی و فضاهای سرپوشیده و روباز ورزشی است. در خصوص عبارت «حفظ شئون زن در جامعه اسلامی» نیز برداشت‌های چندگانه‌ای به ذهن متبادر می‌شود. باین حال به نظر می‌رسد منظور سیاستگذار از این عبارت موضوع حجاب باشد. در این تبصره با توجه به تحولات اجتماعی و اقتصادی جامعه، مسئله ورزش دانش‌آموزان دختر و بانوان با رویکرد تبعیض روا از طریق توجه ویژه به ایجاد اماکن و فضاهای ورزشی برای دختران و بانوان قابل مشاهده است، غلبه رویکرد فرهنگی در این برنامه ذیل این مضمون نیز قابل توجه است به نحوی که این تبعیض روا و مثبت نباید مغایر شئون زن در جامعه اسلامی باشد. در مجموع به نظر می‌رسد که تبصره «۶۵» جهت اجرایی شدن بند «۱۲» خطمشی ۲ این برنامه قید شده است ولی چگونگی اجرایی شدن این تبصره با توجه به اینکه اجرای تربیت بدنی و ورزش دانش‌آموزان ذیل وزارت آموزش و پرورش و ورزش بانوان ذیل نهادهای دیگر به‌ویژه سازمان تربیت بدنی وقت (وزارت ورزش و جوانان فعلی) قابلیت انجام دارد، محل ابهام است. بنابراین باید ذیل تبصره «۶۵» محتوایی جهت تدوین و تصویب آیین‌نامه اجرایی این تبصره با قید زمانی مشخص نیز افزوده می‌شد.

تبصره «۶۷» که دارای دو بند است نیز به‌صراحت به حوزه تربیت بدنی و ورزش اشاره دارد که سه مقوله «فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی»، «حمایت از ورزش» و «ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی» از متن این تبصره استخراج شد. در بند «الف» تبصره «۶۷» مقرر شد که «مبلغ پنج (۵) ریال از هر نخ سیگار وارداتی و تولید داخل طی انجام فرایند تعریف شده در اختیار سازمان تربیت بدنی وقت جهت سالم‌سازی عامه از طریق فضاهای ورزشی و ارائه خدمات قرار گیرد» که منظور از «سالم‌سازی عامه از طریق فضاهای ورزشی و ارائه خدمات» همان بسترسازی مناسب اماکن و فضاهای ورزشی برای ترویج و تعمیم ورزش همگانی و فعالیت بدنی عموم مردم در همه سطوح با رویکرد فرهنگی و اجتماعی و به‌منظور سلامتی جسم و روان است که محتوای این بند و بند «ب» تبصره «۶۷» ناظر به بند «۳» اصل سوم قانون اساسی در خصوص «تربیت بدنی رایگان برای همه در تمام سطوح» است. در بند «ب» این تبصره نیز ۰/۱ درصد (یک در هزار) از درآمد کارخانجات صنعتی در اختیار سازمان تربیت بدنی وقت (وزارت ورزش و جوانان فعلی) جهت توسعه فضاهای ورزشی قرار می‌گیرد و اختصاص این مبلغ اقدام بی‌نظیری در راستای تغییرات بنیادی در حوزه زیرساخت‌های ورزشی و افزایش سرانه ورزشی قلمداد می‌شود. تبصره «۶۸» نیز به‌صراحت از ورزش حمایت می‌کند زیرا وزارت مسکن و شهرسازی وقت باید اراضی با کاربری ورزشی سراسر کشور را تملک کرده و به‌صورت رایگان به سازمان تربیت بدنی وقت واگذار کند. قطعاً اجرایی شدن احتمالی این تبصره در کنار بندهای «الف» و «ب» تبصره «۶۷» کمک بی‌نظیری به ورزش در حوزه اماکن و فضاهای ورزشی می‌کند. نکته حائز اهمیت در متن تبصره

«۶۷» و در بند «الف» آن، اشاره‌ای است که به آیین‌نامه شده است و باید مصوب هیئت وزیران شود ولی موضوع مهم‌تر در این تبصره نیازمندی بند «ب» به آیین‌نامه اجرایی و تعیین مهلت زمانی برای تدوین و تصویب آن است که ذکر نشده است و متأسفانه در متن تبصره «۶۸» که حکمی بین‌دستگاهی قلمداد می‌شود هیچ اشاره‌ای به آیین‌نامه اجرایی و چگونگی عملیاتی شدن این تبصره نشده است در حالی که در برنامه چهارم توسعه متن تبصره «۶۸» برنامه دوم تحت عنوان بند «ه» ماده (۱۱۷) همراه با جزئیات بیشتر و الزام به تدوین و تصویب آیین‌نامه اجرایی قید شده است.

فصل دوم برنامه دوم توسعه به تبصره‌ها اختصاص دارد. گفتنی است که ۱۹ حکم فوق‌الذکر که ۷ حکم صریح و ۱۲ حکم دیگر به صورت غیرصریح به ورزش و تربیت بدنی اشاره داشته است و شامل ۹ مقوله نیز است در راستای دستیابی به هدف‌های کلان کلی و همچنین خط‌مشی‌های اساسی ۱، ۲، ۳، ۴، ۵ و ۱۵ برنامه دوم توسعه است.^۱

برنامه دوم توسعه نسبت به برنامه اول توسعه با نگاهی دقیق‌تر و جامع‌تر در خصوص موضوع‌های زیرساختی و زیربنایی تهیه، تدوین و مصوب شده است. با توجه به اینکه جنگ تحمیلی خسارات متعددی را به کشور تحمیل کرده است و یکی از حوزه‌هایی که به شدت از جنگ متضرر شده است حوزه زیربنایی و زیرساختی است که به تبع آن، اماکن و فضاهای ورزشی نیز با کمبودهایی مواجه بوده است. نکته حائز اهمیت دیگری که از ابتدای پیروزی انقلاب تا قبل از تدوین برنامه دوم توسعه در کشور ساری و جاری بوده است وجود جنگ تحمیلی، رشد جمعیت کشور، کاهش ساخت‌وساز و احداث اماکن و فضاهای ورزشی و کاهش سرانه اماکن ورزشی در کشور است. بنابراین برنامه دوم فرصت مغتنمی برای کاهش این کمبودها و سازندگی و آبادانی کشور در عرصه‌های مختلف به‌ویژه ورزش بوده است.

از سوی دیگر، بررسی محتوای برنامه دوم توسعه در حوزه ورزش و تربیت بدنی نشان می‌دهد که جایگاه ورزش و تربیت بدنی در سالم‌سازی جامعه و ارتقای نشاط عمومی در بین مسئولان نظام حکمرانی به‌ویژه رهبر معظم انقلاب بسیار رفیع است زیرا با درج واژه تربیت بدنی در یکی از بندهای سیاست‌های ابلاغی برنامه دوم توسعه حمایت ویژه‌ای از ورزش و تربیت بدنی به عمل آوردند که ردپای این نگاه در بندهای خط‌مشی‌های اساسی و تبصره‌های این برنامه قابل‌رؤیت است. نکته حائز اهمیت دیگر اینکه برنامه دوم توسعه در امتداد برنامه اول توسعه تدوین شده است ولی در حوزه ورزش جهش بی‌نظیری در خصوص حمایت از ورزش رخ داده است به نحوی که از ۱۹ بند ارائه شده، ۷ بند به صراحت و ۱۰۰ درصدی به مقوله ورزش و تربیت بدنی پرداخته است.

۱. هدف‌های کلان کیفی - خط‌مشی‌های اساسی:

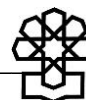
۱. تلاش در جهت تحقق عدالت اجتماعی
۲. رشد فضائل براساس اخلاق اسلامی و ارتقاء کمی و کیفی فرهنگ عمومی جامعه
۳. هدایت جوانان و نوجوانان در عرصه‌های ایمان مذهبی و فرهنگ خودی، خلاقیت، علم، هنر و فن و تربیت بدنی و مناسبات انسانی، خانوادگی و اجتماعی و مشارکت در صحنه‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی
۵. تربیت نیروی انسانی مورد نیاز
۱۵. ایجاد تعادل در بخش‌های اقتصادی (دولتی، خصوصی و تعاونی)

برنامه سوم توسعه (۱۳۸۳-۱۳۷۹)

سیاست‌های کلی برنامه سوم توسعه در سه حوزه اقتصادی (۱۶ سیاست)، فرهنگی (۶ سیاست) و اجتماعی، سیاسی، دفاعی و امنیتی (۱۴ سیاست) و در مجموع شامل ۳۶ سیاست بود. بررسی این سیاست‌ها و محتوای آنها نشان می‌دهد که مقوله تربیت بدنی و ورزش در هیچ‌کدام از این ۳۶ سیاست جایگاهی نداشته و بیان نشده است. از سویی، برنامه سوم توسعه به لحاظ ساختاری تفاوت عمده‌ای با برنامه اول و دوم توسعه داشته است زیرا در این دو برنامه توسعه‌ای، هدف‌های کلی، خط‌مشی‌ها، سیاست‌ها و هدف‌های کمی وجود داشت و علاوه بر این، کل احکام برنامه‌ای در قالب یک ماده واحد به همراه تبصره‌ها ارائه می‌شد ولی در برنامه سوم توسعه این رویکرد محتوایی به صورت ساختاری تغییر کرد و احکام برنامه‌ای در قالب ماده و تبصره بیان شد و به صورت موضوعی بخش‌بندی و فصل‌بندی صورت گرفت که این برنامه مشتمل بر ۱۹۹ ماده و ۵۷ تبصره در ۳ بخش و ۲۶ فصل است.

جدول ۵. احکام (مصرح و غیرمصرح) حوزه تربیت بدنی و ورزش در برنامه سوم توسعه

<p>ماده (۶۴) بند «ب»- وظایف مربوط به تصدی‌های اجتماعی که منافع اجتماعی حاصل از آنها نسبت به منافع فردی برتری دارد و موجب بهبود وضعیت زندگی افراد جامعه می‌گردد. از قبیل آموزش و پرورش عمومی و فنی و حرفه‌ای، بهداشت و درمان، تربیت بدنی و ورزش، فعالیت‌های فرهنگی، هنری و تبلیغات دینی.</p> <p>اعتبار مورد نیاز برای انجام این وظایف از محل منابع بودجه عمومی و مشارکت بخش غیردولتی تأمین خواهد شد و دستگاه‌های ذی‌ربط موظفند زمینه‌های لازم برای توسعه فعالیت‌های بخش غیردولتی و واگذاری بخشی از فعالیت‌های فعلی دولت را به این بخش فراهم کنند.</p> <p>صد درصد (۱۰۰٪) منابع حاصل از واگذاری این‌گونه فعالیت‌ها به بخش غیردولتی، برای توسعه فعالیت‌های دولت در مناطقی که بخش غیردولتی رغبتی به سرمایه‌گذاری ندارد و همچنین افزایش کیفیت خدمات فعلی هزینه خواهد شد.</p> <p>ماده (۱۳۵)- به کلیه وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی که دارای مراکز فرهنگی، هنری، ورزشی، بهداشتی، درمانی، توانبخشی، آموزشی، اداری و نظامی هستند و براساس طرح‌های مصوب شهری الزاماً تغییر کاربری می‌بایند اجازه داده می‌شود که مراکز مذکور را با رعایت قوانین مربوط از طریق مزایده عمومی به فروش برسانند و درآمد حاصل را به خزانه‌داری کل واریز و معادل آن را جهت جایگزینی، تکمیل و نوسازی مراکز مشابه و تعمیر و نگهداری طبق قوانین بودجه‌های سنواتی هزینه کنند.</p> <p>ماده (۱۴۱) بند «ب»- به وزارت مسکن و شهرسازی اجازه داده می‌شود زمین‌های با کاربری آموزشی، فرهنگی، ورزشی و مذهبی را در طول برنامه سوم توسعه به قیمت منطقه‌ای واگذار نماید.</p> <p>ماده (۱۴۴): الف) در مواردی که اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی برای احداث، توسعه، تکمیل و تجهیز فضاهای آموزشی، پرورشی و ورزشی و خوابگاه و سالن‌های غذاخوری و کتابخانه‌ها و خوابگاه‌های دانش‌آموزی و دانشجویی وابسته به وزارت آموزش و پرورش و دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی در چارچوب طرح جامع و یا طرح توسعه آنها هزینه‌هایی را انجام می‌دهند، این هزینه‌ها به‌عنوان هزینه‌های قابل قبول مالیاتی مورد محاسبه قرار می‌گیرد.</p> <p>ب) اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی که اموال خود را مانند ساختمان، منازل مسکونی، باغ، زمین، سهم‌الارث به آموزش و پرورش، دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و نیروی مقاومت بسیج (شامل رده‌ها) و حوزه‌های علمیه و دانشگاه آزاد اسلامی و مراکز تحقیقاتی وابسته به دانشگاه‌ها و سازمان تربیت بدنی انتقال می‌دهند از پرداخت هرگونه عوارض و مالیات نقل و انتقال معاف می‌باشند.</p> <p>ج) وزارت آموزش و پرورش مجاز است تا سقف ده درصد (۱۰٪) از اعتبارات عمرانی (ملی و استانی) هر سال خود را صرف خرید زمین برای احداث فضاهای آموزشی و پرورشی و ورزشی مناسب نماید.</p> <p>ماده (۱۵۵): الف) به منظور گسترش عدالت اجتماعی و فراهم کردن امکان استفاده عادلانه اقشار مختلف جامعه از کالاها و خدمات فرهنگی، ورزشی و هنری و به منظور ایجاد تعادل و کاهش نابرابری‌ها اجازه داده می‌شود:</p> <p>۱. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان تربیت بدنی حسب مورد شاخص‌ها و استانداردهای مربوط به بهره‌مندی نقاط مختلف کشور از فضاهای ورزشی، فرهنگی، هنری و همچنین میزان دسترسی ساکنین مناطق مختلف کشور به خدمات و تولیدات فرهنگی، هنری و ورزشی را متناسب با ویژگی‌های اجتماعی، فرهنگی، جمعیتی و جغرافیایی هر یک از این مناطق، حداکثر تا پایان سال اول برنامه سوم تهیه و همراه با ارائه راه‌حل‌های مناسب برای ایجاد تعادل به هیئت وزیران ارائه دهند.</p> <p>۲. دستگاه‌های اجرایی امکانات، تأسیسات و فضاهای فرهنگی، هنری و ورزشی، طرح‌های نیمه‌تمام و اراضی متعلق را در مناطق شهری با اولویت شهرهای بزرگ به بخش‌های غیردولتی با اولویت اشخاص حقیقی و حقوقی ایثارگران که دارای سوابق ورزشی، فرهنگی و هنری و شهرداری‌ها در قالب قراردادهای اجاره،</p>

اجاره به شرط تملیک و فروش، واگذار نموده و درآمدهای ناشی از آن را به خزانه واریز نماید. معادل وجوه واریزی فوق از محل اعتبارات ردیف خاصی که در قوانین بودجه سنواتی هریک از سال‌های برنامه پیش‌بینی خواهد شد، در اختیار دستگاه‌های اجرایی موضوع این بند قرار می‌گیرد تا برای احداث فضاهای فرهنگی، هنری و ورزشی در مناطق توسعه‌نیافته یا کمتر توسعه‌یافته در چارچوب سیاست‌های برنامه سوم هزینه کند.

ب) سازمان برنامه و بودجه موظف است در لویح بودجه سنواتی هریک از سال‌های برنامه اعتبارات بخش‌های فرهنگ و هنر، تربیت بدنی و ورزش را با توجه به موارد مذکور در بند «الف» این ماده و با عنایت به وضعیت بهره‌برداری از فضاهای ورزشی، فرهنگی و هنری در مناطق مختلف کشور به‌گونه‌ای توزیع کند که نابرابری‌های موجود در زمینه برخورداری مناطق مختلف کشور از فضاهای ورزشی، فرهنگی و هنری و دستیابی ساکنین آنها به تولیدات فرهنگی تقلیل یافته و به تعادل برسد.

آیین‌نامه‌های اجرایی این ماده شامل نحوه واگذاری امکانات، تأسیسات و فضاهای فرهنگی، هنری و ورزشی، اراضی و طرح‌های نیمه‌تمام قابل واگذاری، نحوه استفاده از تسهیلات بانکی و موارد و نحوه مصرف درآمدهای ناشی از اجرای مفاد این ماده، به پیشنهاد مشترک سازمان‌های برنامه و بودجه، امور اداری و استخدامی کشور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان تربیت بدنی به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

تبصره «۱»- کلیه دستگاه‌های موضوع ماده (۱۱) این قانون و نهادهای و مؤسسات عمومی غیردولتی مشمول مفاد این ماده می‌باشد.

ماده (۱۵۶)- به‌منظور استفاده از توانمندی‌های شوراهای اسلامی شهر و روستا در انجام امور دینی و فرهنگی، شوراهای مذکور علاوه بر وظایف مصرحه در قانون تشکیل آنها، موظف به انجام وظایف ذیل هستند: الف) بررسی مشکلات و نارسایی‌های فرهنگی، هنری، ورزشی و آموزشی و ارائه پیشنهادهای لازم به مسئولان و مراجع ذی‌ربط. ب) مساعدت و مشارکت در حفظ و نگهداری بناهای فرهنگی و گلزار شهدا، بهره‌برداری از مراکز فرهنگی و هنری و ورزشی و تلاش برای جلب همکاری مردم در ایجاد تأسیسات و فضاهای مورد نیاز.

آیین‌نامه اجرایی این ماده شامل نحوه مشارکت و همکاری شوراهای مذکور به پیشنهاد مشترک وزارتخانه‌های فرهنگ و ارشاد اسلامی و کشور، سازمان تبلیغات اسلامی و سازمان تربیت بدنی به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

ماده (۱۵۸)- مرکز امور مشارکت زنان ریاست جمهوری موظف است در جهت زمینه‌سازی برای ایفای نقش مناسب زنان در توسعه کشور و تقویت نهاد خانواده، ضمن انجام مطالعات لازم با همکاری دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط اقدامات ذیل را به‌عمل آورد:

الف) با بهره‌گیری از اصول و مبانی اسلامی و با در نظر گرفتن تحولات آینده جامعه، نیازهای آموزشی و فرهنگی و ورزشی خاص زنان را شناسایی کرده و طرح‌های مناسب را برحسب مورد از طریق دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط تهیه و برای تصویب به مراجع مربوط پیشنهاد کند.

د) برای بهره‌گیری از خدمات مختلف اجتماعی زنان در زمینه‌های مالی، حقوقی، مشاوره‌ای، آموزشی و ورزشی، طرح‌های لازم با اولویت قائل شدن برای زنان خودسرپرست یا بی‌سرپرست مناطق توسعه‌نیافته یا کمتر توسعه‌یافته و گروه‌های محروم جامعه در زمینه حمایت از تشکیل سازمان‌های غیردولتی، تهیه و برحسب مورد به دستگاه‌های اجرایی یا دولت منعکس کند تا پس از تصویب از طریق دستگاه‌های ذی‌ربط اجرا شوند.

ه) گزارش عملکرد سالیانه دستگاه‌های اجرایی را در زمینه اجرای مفاد این ماده به هیئت وزیران ارائه کند.

ماده (۱۶۲) جزء «۲» بند «ج»- میزان و نحوه اثربخشی فعالیت‌های فرهنگی، آموزشی و پژوهشی دستگاه‌های مختلف اجرایی را در راستای تحقق سیاست‌های مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی در مسائل فرهنگی و سیاست‌های اجرایی بخش فرهنگ و هنر، ارتباطات جمعی و تربیت بدنی در برنامه سوم توسعه را ارزیابی و پس از تأیید شورای عالی انقلاب فرهنگی به مراجع ذی‌ربط گزارش نماید.

ماده (۱۶۳) جزء «۲» بند «و»- تعریف فعالیت‌های آموزشی، فرهنگی و هنری مشترک مسجد و مدرسه در آیین‌نامه‌ها و مقررات بخش‌های آموزش، فرهنگ و هنر و تبلیغات اسلامی، تربیت بدنی و ورزش.

ماده (۱۶۹)- به‌منظور تأمین امکانات و حمایت‌های قانونی و اعتباری از فعالیت‌های ورزش عمومی و قهرمانی طی سال‌های اجرای برنامه سوم، وجوهی که توسط اشخاص اعم از حقیقی یا حقوقی صرف احداث و تکمیل فضاها، اماکن و باشگاه‌های ورزشی و ارائه خدمات ورزشی می‌شود و یا به‌عنوان کمک به سازمان تربیت بدنی، کمیته ملی المپیک ایران، فدراسیون‌ها، هیئت‌ها و انجمن‌های ورزشی و تربیت بدنی نیروهای مسلح پرداخت می‌گردد، با تأیید سازمان تربیت بدنی به‌عنوان هزینه قابل قبول تلقی می‌گردد.

آیین‌نامه اجرایی این ماده به پیشنهاد سازمان برنامه و بودجه به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

ماده (۱۷۰)- درآمدهای سازمان تربیت بدنی ناشی از برگزاری مسابقات ورزشی، فروش بلیت و استفاده از اماکن ورزشی به درآمد عمومی واریز می‌شود و معادل وجوه واریزی در قالب لویح بودجه سنواتی در اختیار سازمان مذکور قرار داده می‌شود.

آیین‌نامه اجرایی این ماده به پیشنهاد مشترک سازمان‌های تربیت بدنی و برنامه و بودجه به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

ماده (۱۷۵) بند «ه»- در برنامه پنج‌ساله سوم رده‌های مقاومت بسیج و کانون‌های فرهنگی ورزشی بسیج در ساختمان‌های جدیدالاحداث از پرداخت حق انشعاب آب، برق، گاز و یک خط تلفن مورد نیاز معاف می‌باشند.

برنامه سوم توسعه در ۲۴ ماده، بند و تبصره به موضوع «تربیت بدنی و ورزش» پرداخته است که سه بند به‌صورت

صریح و مستقیم و ۲۱ بند دیگر به‌صورت غیرصریح به مقوله «تربیت بدنی و ورزش» اشاره داشته است.

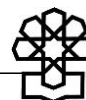
بررسی متن احکام مرتبط با تربیت بدنی و ورزش در برنامه سوم توسعه و تحلیل محتوای آن نشان می‌دهد که ۹ مقوله از متون این ۲۴ بند صریح و غیرصریح برنامه استخراج شد که عبارتند از: «ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی» ۱۰ بند غیرصریح، «ترویج و تعمیم ورزش همگانی» ۱ بند صریح و ۱ بند غیرصریح، «حمایت از ورزش قهرمانی» ۱ بند صریح، «توسعه ورزش بانوان» ۲ بند غیرصریح، «حمایت از ورزش» ۱ بند غیرصریح، «فعالیت‌های اقتصادی» ۱ بند صریح و ۱ بند غیرصریح، «واگذاری به بخش غیردولتی (شخصیت‌های حقوقی و حقیقی)» ۱ بند غیرصریح، «فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی» ۲ بند غیرصریح و «فعالیت‌های نظارتی - عملکردی» ۳ بند غیرصریح است.

جدول ۶. مقولات حوزه تربیت بدنی و ورزش مستخرج از احکام برنامه سوم توسعه

مقوله	نوع حکم	مصرح	غیرمصرح	کل
ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی		-	۱۰	۱۰
ترویج و تعمیم ورزش همگانی		۱	۱	۲
حمایت از ورزش قهرمانی		۱	-	۱
توسعه ورزش بانوان		-	۲	۲
حمایت از ورزش		-	۱	۱
فعالیت‌های اقتصادی		۱	۱	۲
واگذاری به بخش غیردولتی (شخصیت‌های حقوقی و حقیقی)		-	۱	۱
فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی		-	۲	۲
فعالیت‌های نظارتی - عملکردی		-	۳	۳
مجموع		۳	۲۱	۲۴

مقولات این سه حکم صریح عبارت است از: «ترویج و تعمیم ورزش همگانی»، «حمایت از ورزش قهرمانی» و «فعالیت‌های اقتصادی» که سهم هر مقوله یک مرتبه بوده است. از سویی، دو مقوله اول متعلق به ماده (۱۶۹) و مقوله سوم نیز مرتبط به ماده (۱۷۰) برنامه سوم توسعه است.

بررسی متن ماده (۱۶۹) که مشتمل بر «احتساب وجوه کمکی اشخاص حقیقی یا حقوقی به ورزش و نهادهای ورزشی به منظور تأمین امکانات و حمایت‌های قانونی و اعتباری از فعالیت‌های ورزش عمومی و قهرمانی با عنوان هزینه قابل قبول مالیاتی» است نشان می‌دهد که سیاستگذار فرصت مناسبی را در اختیار اشخاص حقیقی و حقوقی علاقه‌مند به سرمایه‌گذاری در حوزه ورزش قرار می‌دهد که با متن طراحی شده برای این ماده، عملاً ورزش از این سرمایه‌گذاری منتفع خواهد شد و شخصیت‌های سرمایه‌گذار نیز به تناسب از سودمندی این حکم بهره‌مند می‌شوند. متن این ماده شامل چهار بخش مجزا ولی درهم‌تنیده است **اول** آنکه وجوه این اشخاص می‌تواند صرفاً صرفاً تکمیل فضاها، اماکن و باشگاه‌های ورزشی شود که در این صورت منظور احداث و تکمیل اماکن و فضاهای ورزشی است و استنباطی که از واژه «باشگاه‌های ورزشی» می‌شود موضوع سخت‌افزاری آن مدنظر است و منظور از باشگاه ورزشی، فضایی برای تمرین و فعالیت بدنی فرد یا افراد است. **دوم** آنکه این وجوه می‌تواند صرفاً ارائه خدمات ورزشی شود و خدمات ورزشی نیز تنوع زیادی دارد و از ارائه یک مشاوره ورزشی در حوزه علم تمرین و تغذیه ورزشی و خدمات ماساژ گرفته تا تولید

انواع وسایل ورزشی و تجهیزات ورزشگاهی، تجهیز باشگاه‌های ورزشی و سالن‌های روباز و سرپوشیده و کمک به بهبود بدنی ورزشکاران قبل و پس از تمرین و مسابقه را شامل می‌شود و این میزان از تنوع برای سرمایه‌گذار علاقه‌مند به ورزش بسیار کمک‌کننده و اثرگذار خواهد بود. سوم آنکه این وجوه می‌تواند به‌عنوان کمک به سازمان تربیت بدنی وقت (وزارت ورزش و جوانان فعلی)، کمیته ملی المپیک، فدراسیون‌ها، هیئت‌ها و انجمن‌های ورزشی و تربیت بدنی نیروهای مسلح پرداخت شود و **چهارم** آنکه این کمک‌ها و هزینه‌کردها باید با تأیید سازمان تربیت بدنی وقت (وزارت ورزش و جوانان) باشد تا به‌عنوان هزینه قابل قبول مالیاتی تلقی شود.

نکته حائز اهمیت در این متن، میزان گستردگی و تنوع فضای تعریف شده برای کمک شخصیت‌های حقوقی و حقیقی به ورزش و نهادهای ورزشی است و از سوی دیگر آیین‌نامه اجرایی این ماده نیز به پیشنهاد سازمان برنامه و بودجه باید به تصویب هیئت وزیران برسد که نشان از تدبیر و طراحی ویژه برای اجرایی شدن متن این حکم دارد. با همه این نقاط مثبت و نگاه راهگشا در این متن، اشکال‌هایی نیز مشاهده می‌شود: **اول** اینکه برای تصویب آیین‌نامه اجرایی این ماده، قید زمانی مشخص نشده است و باید یک بازه ۲ تا ۳ ماهه برای تهیه و تصویب آن توسط هیئت وزیران تعیین می‌شود. **دوم** اینکه متن این آیین‌نامه باید به‌صورت مشترک توسط سازمان تربیت بدنی وقت (وزارت ورزش و جوانان) و سازمان برنامه و بودجه تهیه و به هیئت وزیران جهت تصویب پیشنهاد می‌شود. سوم اینکه در انتهای متن ماده و بعد از واژه «قابل قبول» به نظر می‌رسد که واژه «مالیاتی» از قلم افتاده است زیرا که عبارت «هزینه قابل قبول تلقی می‌گردد» ناقص بوده و عاری از بار حقوقی است. **چهارم** اینکه به اشخاص حقیقی و حقوقی سرمایه‌گذار این اختیار داده شد که به نهادهای ورزشی کمک مالی کنند و همه نهادهای قید شده در متن حکم، کاملاً ورزشی هستند به‌جز تربیت بدنی نیروهای مسلح که بخش ورزشی نهادی غیرورزشی است. سؤالی که اینجا مطرح است دلیل افزودن تربیت بدنی نیروهای مسلح به سازمان تربیت بدنی وقت (وزارت ورزش و جوانان فعلی)، کمیته ملی المپیک، فدراسیون‌ها، هیئت‌ها و انجمن‌های ورزشی چه بوده است؟ اگر قرار به افزودن اداره، دفتر و بخشی ورزشی از نهادی غیرورزشی باشد که حوزه تربیت بدنی وزارت آموزش و پرورش یا وزارتین علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در اولویت بالاتری نسبت به تربیت بدنی نیروهای مسلح قرار داشته‌اند زیرا که فعالیت بدنی و ورزش دانش‌آموزان و دانشجویان را مدیریت می‌کنند. حتی حوزه ورزش سازمان شهرداری تناسب بیشتری با نهادهای ورزشی نسبت به تربیت بدنی نیروهای مسلح دارد زیرا که با فعالیت بدنی و حرکت عموم مردم سروکار دارد.

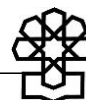
بررسی ماده (۱۷۰) با متن «واریز درآمدهای سازمان تربیت بدنی وقت (وزارت ورزش و جوانان فعلی) ناشی از برگزاری مسابقات ورزشی، فروش بلیت و استفاده از اماکن ورزشی به درآمد عمومی و دریافت معادل وجوه واریزی در قالب لوايح بودجه سنواتی» نشان از آن دارد که سیاستگذار برای نظم‌بخشی، انسجام و یکپارچگی موضوع اعتباری و مالی سازمان تربیت بدنی وقت حکم به واریز درآمدهای اختصاصی این سازمان به خزانه عمومی داده است که قطع‌به‌یقین از فسادهای مالی احتمالی در این بخش به‌شدت جلوگیری می‌کند و جهت اجرایی شدن این ماده نیز مقرر شد که آیین‌نامه اجرایی آن از سوی سازمان تربیت بدنی وقت و سازمان برنامه و بودجه به‌صورت مشترک تهیه شود و به هیئت وزیران برای تصویب پیشنهاد شود. در متن این ماده نیز همچون ماده (۱۶۹) اشکال عدم تعیین قید زمانی برای تهیه و تصویب آیین‌نامه اجرایی این ماده وجود دارد.

احکام ۲۱ بند غیرصریح سوم توسعه عبارت است از: ماده (۱۳۵)، بند «ب» ماده (۱۴۱)، بندهای «الف»، «ب» و «ج» ماده (۱۴۴)، جزءهای «۱» و «۲» بندهای «الف» و «ب» ماده (۱۵۵)، بند «ب» ماده (۱۵۶) و بند «ه» ماده (۱۷۵) برای مقوله «ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی»، تبصره «۱» ماده (۱۵۵) برای مقوله «ترویج و تعمیم ورزش همگانی»، بندهای «الف» و «د» ماده (۱۵۸) برای مقوله «توسعه ورزش بانوان»، بند «ه» ماده (۱۷۵) برای «حمایت از ورزش»، پاراگراف سوم بند «ب» ماده (۶۴) برای مقوله «فعالیت‌های اقتصادی»، پاراگراف دوم بند «ب» ماده (۶۴) برای مقوله «واگذاری به بخش غیردولتی (شخصیت‌های حقوقی و حقیقی)»، پاراگراف اول بند «ب» ماده (۶۴) و جزء «۲» بند «م» ماده (۱۶۲) برای مقوله «فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی» و بند «الف» ماده (۱۵۶)، بند «ه» ماده (۱۵۸) و جزء «۲» بند «ج» ماده (۱۶۲) برای مقوله «فعالیت‌های نظارتی - عملکردی».

ضمناً از حکم برنامه سوم توسعه در خصوص ورزش و تربیت بدنی، سه حکم صریح و ۲۱ حکم دیگر به صورت غیرصریح به این حوزه پرداخته است و این ۲۴ حکم بر ۹ مقوله توزیع شده است که آمار و اطلاعات آن در جدول ۴ قابل دسترس است. این مقوله‌ها و همچنین احکام مطروحه در راستای اجرایی‌سازی سیاست‌های کلی ۱، ۲، ۸، ۹ و ۲۵ برنامه سوم توسعه ابلاغی مقام معظم رهبری مورخ ۱۳۷۸/۲/۳۰ است.

برنامه چهارم توسعه (۱۳۸۴-۱۳۸۸)

برنامه چهارم توسعه به‌عنوان نخستین برنامه پس از تصویب سند چشم‌انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ قلمداد می‌شود. سیاست‌های کلی این برنامه در چهار حوزه کلان امور فرهنگی، علمی و فناوری (۱۱ سیاست)، امور اجتماعی، سیاسی، دفاعی و امنیتی (۱۶ سیاست)، امور مربوط به مناسبات سیاسی و روابط خارجی (۶ سیاست) و امور اقتصادی (۱۹ سیاست) و در مجموع شامل ۵۲ سیاست بود. بررسی محتوایی سیاست‌های کلی حاکی از آن است که به مقوله تربیت بدنی و ورزش همچون برنامه سوم توسعه توجهی نشده است. شاید بتوان احکام و مواد مصوب این برنامه در حوزه تربیت بدنی و ورزش را بیشتر از سایر سیاست‌ها در راستای اجرایی شدن سیاست (۷) «سالم‌سازی فضای فرهنگی، رشد آگاهی‌ها و فضایل اخلاقی و اهتمام به امر به معروف و نهی از منکر» و سیاست (۱۲) «تلاش در جهت تحقق عدالت اجتماعی و ایجاد فرصت‌های برابر و ارتقاء سطح شاخص‌هایی از قبیل آموزش، سلامت، تأمین غذا، افزایش درآمد سرانه و مبارزه با فساد» تلقی کرد. محتوای این برنامه مشتمل بر ۱۶۱ ماده و ۳۴ تبصره در ۶ بخش و ۱۵ فصل است.

جدول ۷. احکام (مصرح و غیرمصرح) حوزه تربیت بدنی و ورزش در برنامه چهارم توسعه

ماده (۵۲) بند «س» - فراهم کردن امکانات مناسب برای رفع محرومیت آموزشی از طریق گسترش مدارس شبانه‌روزی، روستا مرکزی و خوابگاه‌های مرکزی، آموزش از راه دور و رسانه‌ای و تأمین تغذیه، آمدوشد و بهداشت دانش‌آموزان و سایر هزینه‌های مربوط به مدارس شبانه‌روزی و نیز ایجاد و گسترش اماکن و فضاهای آموزشی، پرورشی و ورزشی به تناسب جنسیت و تهیه و اجرای برنامه‌های لازم برای گسترش آموزش پیش‌دبستانی و آمادگی به‌ویژه در مناطق دوزبانه.

ماده (۱۰۴) - دولت مکلف است به منظور رونق اقتصاد فرهنگ، افزایش اشتغال، بهبود کیفیت کالا و خدمات، رقابت‌پذیری، خلق منابع جدید، توزیع عادلانه محصولات و خدمات فرهنگی و ایجاد بستر مناسب برای ورود به بازارهای جهانی فرهنگ و هنر و تأمین فضاهای کافی برای عرضه محصولات فرهنگی، اقدام‌های ذیل را به عمل آورد:

(ب) اقدام قانونی لازم برای تأسیس صندوق‌های غیردولتی ضمانت، به منظور حمایت از تولید، توزیع و صادرات کالاها و خدمات فرهنگی و هنری، سینمایی، مطبوعاتی و ورزشی در سطح ملی و بین‌المللی.

(د) تصویب و ابلاغ استانداردهای بهره‌مندی نقاط مختلف کشور از فضاهای فرهنگی، هنری، ورزشی و گردشگری و توزیع و تأمین اعتبارات ملی و استانی فصول برنامه‌های ذی‌ربط در هریک از سال‌های برنامه چهارم برای رسیدن به شاخص‌ها و استانداردها براساس شاخص‌هایی که در سال اول برنامه چهارم به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

(ه) به توسعه ساختارها و زیربناهای لازم برای رشد تولید و توزیع محصولات فرهنگی، هنری و ورزشی توسط بخش خصوصی و تعاونی با اولویت کمک نماید. (و) تمهید تسهیلات ویژه برای ورود مواد اولیه، ماشین‌آلات و تجهیزات مورد نیاز صنایع بخش فرهنگ، برای نیل به بهبود کیفیت تولیدات و صدور محصولات فرهنگی، هنری و ورزشی در مقیاس‌های جهانی.

(م) کلیه دستگاه‌های موضوع ماده (۱۶۰) این قانون موظفند امکانات و فضاهای فرهنگی، هنری و ورزشی متعلق به خود را برای اجرای برنامه‌های فرهنگی، هنری و ورزشی طبق آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیئت وزیران می‌رسد در اختیار متقاضیان قرار دهند.

ماده (۱۰۹) بند «و» - شناسایی، تکریم و معرفی مفاخر و آفرینش‌های دینی، فرهنگی، ورزشی، هنری، ادبی و علمی کشور براساس ضوابط شورای عالی انقلاب فرهنگی.

ماده (۱۱۳) بند «ب» - برای احداث موزه علوم و فناوری و پارک‌های علمی عمومی، موزه‌های کوچک فرهنگی، ورزشی، تاریخی، صنعتی، دفاع مقدس و نمایشگاه‌های معرفی دستاوردهای نوین صنعتی کشور زمینه‌سازی نماید.

ماده (۱۱۷) - به منظور اصلاح ساختار تربیت بدنی، ترویج فرهنگ ورزش، توسعه کمی و کیفی دسترسی به ورزش پرورشی و همگانی و توسعه نظام استعدادیابی، تقویت حضور بخش غیردولتی، توسعه امور پژوهشی و تربیت نیروی انسانی کیفی در برنامه چهارم:

(الف)

۱. دولت موظف است، پشتیبانی‌های لازم را از ورزش کشور براساس سند راهبردی نظام جامع توسعه تربیت بدنی و ورزش در بخش تأمین منابع مالی، ساختار و تشکیلات سازمانی، تهیه و تدوین قوانین مورد نیاز و تربیت نیروی انسانی، با مشارکت بخش غیردولتی به عمل آورد به گونه‌ای که سرانه فضاهای ورزشی (سرپوشیده و روباز) حداقل یک متر مربع تا پایان برنامه افزایش یابد.

سند مذکور مبنای تنظیم فعالیت‌های ورزشی سازمان تربیت بدنی و کلیه دستگاه‌ها خواهد بود.

۲. نهادهای عمومی غیردولتی و کلیه شهرداری‌ها و دهیاری‌ها موظفند، حمایت‌های لازم را از توسعه و گسترش ورزش همگانی و ایجاد تسهیلات لازم، جهت دسترسی آسان مردم به فضاها و اماکن ورزشی به عمل آورند.

۳. وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت و درمان و آموزش پزشکی موظفند، براساس سند موضوع بند «۱» فوق برنامه جامع ارتقای ورزش مدارس، هماهنگی و انسجام و رشد و ارتقای ورزش دانشجویی، توسعه اماکن و فضاهای ورزشی سرپوشیده (با اولویت دختران) و روباز، افزایش ساعات درس تربیت بدنی، ایجاد باشگاه‌های ورزشی و تربیت نیروی انسانی مورد نیاز بخش تربیت بدنی حسب مورد را تنظیم و پس از تصویب هیئت وزیران اجرا نمایند. ضمناً سازمان تربیت بدنی موظف است با استفاده از خدمات کارشناسان و متخصصان عالی داخلی و عنداللزوم خارجی در مراکز ستادی، اجرایی و پشتیبانی برنامه‌های خود را براساس سند موضوع بند «۱» به اجرا درآورد.

(ب) کلیه دستگاه‌های موضوع ماده (۱۶۰) این قانون مجازند، در طول برنامه چهارم، یک درصد (۱٪) از اعتبارات خود را برای انجام امور تربیت بدنی و ورزش اعم از احداث و توسعه اماکن ورزشی، ارائه خدمات ورزشی و کمک به سازمان تربیت بدنی، کمیته ملی المپیک، باشگاه‌های ورزشی و فدراسیون‌های ورزشی در چارچوب سیاستگذاری با هماهنگی سازمان تربیت بدنی اختصاص دهند.

اماکن ورزشی خصوصی که از محل منابع این بند کمک دریافت نموده‌اند در صورت تغییر کاربری مکلفند وجوه دریافتی را با محاسبه نرخ تورم سنواتی مسترد نمایند.

۱. قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳/۶/۱۱ و اصلاحیه‌های آن - ماده (۱۶۰) - کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی موضوع ماده (۴) «قانون محاسبات عمومی کشور، مصوب ۱۳۶۶/۶/۱» و سایر شرکت‌هایی که بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) سرمایه و سهام آنها منفرداً یا مشترکاً به وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی، به‌استثنای بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و شرکت‌های بیمه قانونی، تعلق داشته باشند و همچنین شرکت‌ها و مؤسسات دولتی که شمول قوانین و مقررات عمومی به آنها، مستلزم ذکر یا تصریح نام است، ازجمله: شرکت ملی نفت ایران و شرکت‌های تابعه وابسته به وزارت نفت و شرکت‌های تابعه آنها، سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران و شرکت‌های تابعه، سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران و شرکت‌های تابعه در موارد مربوط، مشمول مقررات این قانون می‌باشند.

دستگاه‌های مذکور در این بند مکلفند گزارش کامل کمک‌های انجام یافته از محل این بند را همه‌ساله به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و کمیسیون‌های برنامه و بودجه و محاسبات و فرهنگی مجلس شورای اسلامی ارائه نمایند.

ج) وزارت جهاد کشاورزی موظف است، اراضی غیرکشاورزی و غیرمناطق چهارگانه محیط زیست^۱ خارج از حریم استحقاقی شهرها را که مورد نیاز سازمان تربیت بدنی است و در اختیار دارد، به‌منظور احداث و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی تأمین و به‌طور رایگان به سازمان تربیت بدنی واگذار نماید. ضمناً وزارت مذکور موظف است، با تأیید سازمان تربیت بدنی، اراضی با شرایط فوق را که مورد نیاز بخش خصوصی برای احداث اماکن ورزشی است به قیمت ارزش معاملاتی اعلام شده توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی واگذار نماید. کاربری این قبیل اراضی به‌هیچ‌وجه تغییر نخواهد کرد. مناطق چهارگانه محیط زیست از شمول مفاد این بند مستثنی هستند.

د) وزارت مسکن و شهرسازی و شهرداری‌ها، در راستای تأمین و توزیع عادلانه فضاهای آموزشی، ورزشی و فرهنگی در کشور، مکلف هستند به‌هنگام صدور مجوز احداث شهرها، شهرک‌ها، محرابان پروژه‌های مذکور را نسبت به تأمین و احداث فضاهای مذکور، متناسب با زیربنای مسکونی موظف نمایند.

ه) وزارت مسکن و شهرسازی مکلف است، اراضی با کاربری ورزشی را در سراسر کشور با هماهنگی سازمان تربیت بدنی خریداری نموده و به روش‌های ذیل واگذار نماید.

۱. به‌صورت رایگان برای سازمان تربیت بدنی و شرکت توسعه و نگهداری اماکن ورزشی کشور.

۲. به قیمت تمام‌شده برای بخش خصوصی و تعاونی.

آیین‌نامه نحوه اجرای این بند، با پیشنهاد وزارت مسکن و شهرسازی، سازمان تربیت بدنی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

و) حق‌الثبت و هزینه‌های عملیاتی ثبتی مربوط به نقل‌وانتقالات اماکن، باشگاه‌های ورزشی و ورزشگاه‌ها با تأیید سازمان تربیت بدنی، مطابق تعرفه مقرر برای تأسیسات و اماکن فرهنگی و آموزشی محاسبه شود.

ز) تشکلات و بخش‌های خصوصی و تعاونی و باشگاه‌های حرفه‌ای در توسعه ورزش قهرمانی و حرفه‌ای از طریق اصلاح ساختار تربیت بدنی و ورزش کشور و اعمال پشتیبانی و حمایت لازم در زمینه‌های اداری، مالی و منابع انسانی تقویت می‌شود، به‌گونه‌ای که تا پایان برنامه اهداف ذیل حاصل گردد:

۱. سهم بخش غیردولتی و باشگاه‌های خصوصی در توسعه ورزش قهرمانی حداقل به پنجاه درصد (۵۰٪) افزایش یابد.

۲. صد درصد (۱۰۰٪) فعالیت‌های اجرایی و تأمین منابع ورزش حرفه‌ای با عاملیت بخش‌های خصوصی و تعاونی و باشگاه‌ها صورت گرفته و حمایت‌های دولتی به پشتیبانی قانونی و اداری و تسهیلاتی و کمک‌های اعتباری موردی محدود گردد.

ماده (۱۱۸) - مواد (۱۶۹)^۲ و (۱۷۰)^۳ «قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷ و اصلاحیه‌های آن» برای دوره برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۸-۱۳۸۴) تنفیذ می‌گردد.

ماده (۱۳۵) - نقش و وظایف دولت، در حوزه‌های «امور حاکمیتی»، «امور تصدی‌های اجتماعی، فرهنگی و خدماتی»، «امور زیربنایی» و امور «تصدی‌های اقتصادی» تعریف و به شرح ذیل تنظیم گردد: ب) امور تصدی‌های اجتماعی، فرهنگی و خدماتی: آن دسته از وظایفی است که منافع اجتماعی حاصل از آنها نسبت به منافع فردی برتری دارد و موجب بهبود وضعیت زندگی افراد می‌گردد، از قبیل آموزش و پرورش عمومی و فنی و حرفه‌ای، علوم و تحقیقات، بهداشت و درمان، تربیت بدنی و ورزش، اطلاعات و ارتباطات جمعی و امور فرهنگی، هنری و تبلیغات دینی.

ماده (۱۴۵) - به‌منظور کاهش حجم تصدی‌ها و افزایش مشارکت مردم در اداره امور کشور و کوچک‌سازی دولت، اقدام‌های ذیل انجام می‌شود:

ز) ممنوعیت ایجاد، اداره هرگونه مهمانسرا، زائرسرا، مجتمع مسکونی، رفاهی، درمانی، فضاهای ورزشی و تفریحی و نظایر آن، توسط دستگاه‌های موضوع ماده (۱۶۰) این قانون، کلیه دستگاه‌های اجرایی موظفند، این نوع تأسیسات و خدمات یا بهره‌برداری از آنها را حداکثر تا پایان سال سوم برنامه چهارم، به بخش غیردولتی واگذار نمایند. موارد مستثنی با پیشنهاد دستگاه اجرایی مربوط و تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و تصویب هیئت وزیران بلامانع است. در انتقال بناها و اموال دولتی که از نفایس ملی باشد، رعایت اصل هشتادوسوم (۸۳)^۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران الزامی است.

۱. مناطق چهارگانه محیط زیست شامل پارک ملی، اثر طبیعی ملی، پناهگاه حیات وحش و منطقه حفاظت شده است.

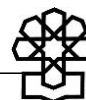
۲. قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷ و اصلاحیه‌های آن - ماده (۱۶۹) - به‌منظور تأمین امکانات و حمایت‌های قانونی و اعتباری از فعالیت‌های ورزش عمومی و قهرمانی طی سال‌های اجرای برنامه سوم، وجوهی که توسط اشخاص اعم از حقیقی یا حقوقی صرف احداث و تکمیل فضاها، اماکن و باشگاه‌های ورزشی و ارائه خدمات ورزشی می‌شود و یا به‌عنوان کمک به سازمان تربیت بدنی، کمیته ملی المپیک ایران، فدراسیون‌ها، هیئت‌ها و انجمن‌های ورزشی و تربیت بدنی نیروهای مسلح پرداخت می‌گردد، با تأیید سازمان تربیت بدنی به‌عنوان هزینه قابل قبول تلقی می‌گردد.

آیین‌نامه اجرایی این ماده به پیشنهاد سازمان برنامه و بودجه به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

۳. قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷ و اصلاحیه‌های آن - ماده (۱۷۰) - درآمدهای سازمان تربیت بدنی ناشی از برگزاری مسابقات ورزشی، فروش بلیت و استفاده از اماکن ورزشی به درآمد عمومی واریز می‌شود و معادل وجوه واریزی در قالب لویایح بودجه سنواتی در اختیار سازمان مذکور قرار داده می‌شود.

آیین‌نامه اجرایی این ماده به پیشنهاد مشترک سازمان‌های تربیت بدنی و برنامه و بودجه به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

۴. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران - اصل (۸۲) - بناها و اموال دولتی که از نفایس ملی باشد قابل‌انتقال به‌غیر نیست مگر با تصویب مجلس شورای اسلامی آن هم در صورتی که از نفایس منحصربه‌فرد نباشد.

برنامه چهارم توسعه در ۳۴ ماده، بند، جزء و تبصره به موضوع «تربیت بدنی و ورزش» اشاره داشته است. از این مجموع، ۲۳ بند به صورت صریح و مستقیم و ۱۱ بند نیز به صورت غیرصریح به مقوله «تربیت بدنی و ورزش» پرداخته است. بررسی متن احکام مرتبط با تربیت بدنی و ورزش در برنامه چهارم توسعه نشان می‌دهد که این ۳۴ بند مشتمل بر ۱۴ مقوله هستند که عبارتند از: «ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی» ۶ بند صریح و ۶ بند غیرصریح، «توسعه ورزش دانش‌آموزی» ۲ بند صریح، «ترویج و تعمیم ورزش همگانی» ۳ بند صریح، «حمایت از ورزش قهرمانی» ۲ بند صریح، «حمایت از ورزش حرفه‌ای» ۱ بند صریح، «توسعه ورزش بانوان» ۱ بند صریح، «حمایت از ورزش کارکنان» ۱ بند صریح، «حمایت از ورزش دانشجویی» ۲ بند صریح، «حمایت از ورزش» ۱ بند صریح، «فعالیت‌های اقتصادی» ۱ بند صریح و ۲ بند غیرصریح، «واگذاری به بخش غیردولتی (شخصیت‌های حقوقی و حقیقی)» ۱ بند غیرصریح، «فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی» ۲ بند غیرصریح، «فعالیت‌های نظارتی - عملکردی» ۲ بند صریح و «فعالیت در راستای توانمندسازی منابع انسانی» ۱ بند صریح است.

جدول ۸. مقولات حوزه تربیت بدنی و ورزش مستخرج از احکام برنامه چهارم توسعه

مقوله	نوع حکم	مصرح	غیرمصرح	کل
ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی		۶	۶	۱۲
توسعه ورزش دانش‌آموزی		۲	-	۲
ترویج و تعمیم ورزش همگانی		۳	-	۳
حمایت از ورزش قهرمانی		۲	-	۳
حمایت از ورزش حرفه‌ای		۱	-	۱
توسعه ورزش بانوان		۱	-	۱
حمایت از ورزش کارکنان		۱	-	۱
حمایت از ورزش دانشجویی		۲	-	۲
حمایت از ورزش		۱	-	۱
فعالیت‌های اقتصادی		۱	۲	۳
واگذاری به بخش غیردولتی (شخصیت‌های حقوقی و حقیقی)		-	۱	۱
فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی		-	۲	۲
فعالیت‌های نظارتی - عملکردی		۲	-	۲
فعالیت در راستای توانمندسازی منابع انسانی		۱	-	۱
مجموع		۲۳	۱۱	۳۴

احکام ۱۱ بند غیرصریح برنامه چهارم توسعه در حوزه تربیت بدنی و ورزش عبارت است از: بند «س» ماده (۵۲)، بندهای «د»، «ه» و «م» ماده (۱۰۴)، بند «ب» ماده (۱۱۳) و بند «د» ماده (۱۱۷) برای مقوله «ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی»، بندهای «ب» و «و» ماده (۱۰۴) برای مقوله «فعالیت‌های اقتصادی»، بند «ز» ماده (۱۴۵)

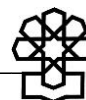
برای مقوله «واگذاری به بخش غیردولتی (شخصیت‌های حقوقی و حقیقی)»، بند «و» ماده (۱۰۹) و بند «ب» ماده (۱۳۵) برای مقوله «فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی» است.

احکام ۲۳ بند صریح و مستقیم این برنامه شامل جزءهای «۱» و «۳» بند «الف»، «ب»، «ج»، «د» و «ه» ماده (۱۱۷)، برای مقوله «ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی»، ابتدا و انتهای سطر دوم جزء «۳» بند «الف» ماده (۱۱۷) برای مقوله «توسعه ورزش دانش‌آموزی»، جزءهای «۲» و «۳» بند «الف» ماده (۱۱۷) و ماده (۱۶۹) برنامه سوم توسعه مندرج در ماده (۱۱۸) برنامه چهارم توسعه برای مقوله «ترویج و تعمیم ورزش همگانی»، جزء «۱» بند «ز» ماده (۱۱۷) و ماده (۱۶۹) برنامه سوم توسعه مندرج در ماده (۱۱۸) برنامه چهارم توسعه برای مقوله «حمایت از ورزش قهرمانی»، جزء «۲» بند «ز» ماده (۱۱۷) برای مقوله «حمایت از ورزش حرفه‌ای»، جزء «۳» بند «الف» ماده (۱۱۷) برای مقوله «توسعه ورزش بانوان»، بند «ب» ماده (۱۱۷) برای مقوله «حمایت از ورزش کارکنان»، جزءهای «۳» بند «الف» ماده (۱۱۷) برای مقوله «حمایت از ورزش دانشجویی»، بند «ب» ماده (۱۱۷) برای مقوله «حمایت از ورزش»، ماده (۱۷۰) برنامه سوم توسعه مندرج در ماده (۱۱۸) برنامه چهارم توسعه برای مقوله «فعالیت‌های اقتصادی»، پاراگراف دوم بند «ب» ماده (۱۱۷) برای مقوله «فعالیت‌های نظارتی - عملکردی» و جزء «۳» بند «الف» ماده (۱۱۷) برای مقوله «فعالیت در راستای توانمندسازی منابع انسانی» می‌شود.

در این بخش، متون احکامی که به‌صورت صریح به حوزه تربیت بدنی و ورزش اشاره داشته است مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد تا میزان عملیاتی و اجرایی شدن این احکام اعتبارسنجی شود. از این رو، ماده (۱۱۷) به‌جز بند «د» و ماده (۱۱۸) به‌صورت کامل و مستقیم به حوزه تربیت بدنی اشاره داشته‌اند. ماده (۱۱۸) که به تنفیذ مواد (۱۶۹) و (۱۷۰) برنامه سوم توسعه در برنامه توسعه چهارم پرداخته است دارای مقوله‌های «ترویج و تعمیم ورزش همگانی» و «حمایت از ورزش قهرمانی» در ماده (۱۶۹) و مقوله «فعالیت‌های اقتصادی» در ماده (۱۷۰) است که در ارزیابی و تحلیل مواد مصرح برنامه سوم توسعه پیرامون این ۲ ماده بررسی مورد نظر انجام گرفت.

ماده (۱۱۷) برنامه چهارم توسعه تقریباً جامع‌ترین و مفصل‌ترین حکم قانونی حوزه تربیت بدنی و ورزش در برنامه‌های شش‌گانه توسعه قلمداد می‌شود. در متن این ماده که «به‌منظور اصلاح ساختار تربیت بدنی، ترویج فرهنگ ورزش، توسعه کمی و کیفی دسترسی به ورزش پرورشی و همگانی و توسعه نظام استعدادیابی، تقویت حضور بخش غیردولتی، توسعه امور پژوهشی و تربیت نیروی انسانی کیفی در برنامه چهارم» است، هشت عبارت به‌عنوان هدف یا سیاست و خط‌مشی تعیین شده است که ذیل متن این ماده، هفت بند جهت دستیابی به اهداف یا به‌منظور اجرایی شدن خط‌مشی‌ها مشخص شده است که بجز بند «د» این ماده که غیرمصرح است یعنی جدای از مقوله «ورزشی» به مقولات آموزشی و فرهنگی نیز اشاره داشته است سایر بندهای ذیل این ماده به‌صورت کامل درخصوص تربیت بدنی و ورزش است.

جهت تحلیل مفاد این ماده، ابتدا متن فوق‌الذکر و سپس متون مندرج در هفت بند ذیل این ماده بررسی می‌شود. عبارت آغازین این متن «اصلاح ساختار تربیت بدنی» است. درباره این عبارت سه کلمه‌ای سؤال‌های متعددی به ذهن متبادر می‌شود: ۱. منظور از اصلاح ساختار تربیت بدنی چیست؟، ۲. آیا منظور اصلاح تشکیلات و ساختار سازمان تربیت بدنی وقت است؟، ۳. آیا هدف این عبارت اصلاح ساختار تربیت بدنی و ورزش کشور در وزارتخانه‌ها، دستگاه‌ها،

مؤسسات دولتی، عمومی غیردولتی و غیردولتی است؟^۴. آیا منظور اصلاح زیرساخت‌های تربیت بدنی اعم از مباحث اماکن و فضاهای ورزشی، موضوع‌های قانونی و حقوقی، روش اقتصادی و شیوه‌های تأمین منابع مالی و یا اصلاح نظام تأمین، تربیت و نگهداشت منابع انسانی است؟، به نظر می‌رسد که عبارت «اصلاح ساختار تربیت بدنی» در متن این ماده چندپهلوی، مبهم و گنگ است بنابراین احکام قانونی که ذیل این ماده و جهت دستیابی به این هدف تهیه و تصویب شده است قطع‌به‌یقین از چارچوب محتوایی روشن، دقیق و شفاف برخوردار نیست و همچنین در مرحله اجرا از کارآمدی لازم به‌دور خواهد بود.

عبارت دیگر در این متن «ترویج فرهنگ ورزش» است. اول اینکه آیا سیاست‌گذارانی که چنین حکمی را تهیه و تدوین کرده‌اند بین واژگان «فعالیت بدنی»، «تربیت بدنی» و «ورزش» تفاوت قائل شده‌اند یا هر سه را مترادف فرض کرده‌اند. در ثانی، آیا ورزش و ورزش کردن در کشورمان و در بین آحاد مختلف مردم به‌صورت فرهنگ درآمده است چراکه تبدیل شدن یک فعالیت یا یک موضوع به فرهنگ غالب یک ملت یا جامعه‌مراحلی دارد که به‌احتمال فراوان ورزش در بین آحاد مختلف جامعه هنوز به‌عنوان یک فرهنگ نهادینه نشده است و به فرض اگر چنین اتفاقی رخ داده باشد دیگر به ترویج و تعمیم این فرهنگ نیاز نیست. از این‌رو به نظر می‌رسد که عبارت «ترویج فرهنگ ورزش» همچون عبارت «اصلاح ساختار تربیت بدنی» گنگ و مبهم باشد، پس می‌توان پیش‌بینی کرد که متن‌بندی که ذیل این ماده و جهت اجرایی کردن این عبارت قید شده است نیز خالی از اشکال نباشد و این ابهام و نقصان نیز گریبانگیر آن شود. واژه «توسعه کمی و کیفی دسترسی به ورزش پرورشی و همگانی و توسعه نظام استعدادیابی» نیز عبارت دیگری از متن ماده (۱۱۷) این برنامه است. این عبارت شامل دو بخش «توسعه کمی و کیفی دسترسی به ورزش پرورشی و همگانی» و «توسعه نظام استعدادیابی» است که هرکدام به‌صورت جداگانه مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد. قابل ذکر است که در این مجال لازم و ضروری است که موضوع بسیار مهمی در خصوص ادبیات حاکم بر جامعه ورزشی اعم از دانشگاهی و اجرایی بیان شود که قریب به دو دهه ساری و جاری بوده است. در بازه زمانی ۱۳۸۴-۱۳۸۰، پژوهشی گسترده و در سطح ملی تحت عنوان «طرح جامع ورزش کشور» و با محوریت و مدیریت سازمان تربیت بدنی وقت آغاز و مقرر شد که در برنامه سوم توسعه تهیه شود ولی به‌دلیل انجام نشدن این امر، نهایتاً در برنامه چهارم توسعه با عنوان «سند راهبردی نظام جامع ورزش کشور» از آن نام برده شد. در بخشی از این پژوهش به مؤلفه‌های ورزش که عبارت از ورزش پرورشی، ورزش همگانی، ورزش قهرمانی و ورزش حرفه‌ای است اشاره شد و معنا و کارکرد هرکدام و نوع ارتباط بین این مؤلفه‌ها نیز تعیین شد. به نظر می‌رسد که محتوای ماده (۱۱۷) نیز برمبنای محتوای این سند راهبردی تهیه و تدوین شده است. در سند مذکور، منظور از ورزش پرورشی همان ورزشی است که در مدارس و دانشگاه‌ها آموزش داده می‌شود. ورزش همگانی نیز به ورزش‌های مفرح و نشاط‌آفرین اطلاق می‌شود که جنبه همگانی دارند و یا تعداد خاصی از ورزش‌ها که عمومیت بیشتری دارند. این ادبیات برای دو دهه بر فضای ورزش حکم‌فرماست در صورتی که مفاهیمی چون برخی از مؤلفه‌های ورزش^۱ در نام، کاربرد و مفهوم ناقص است و به نوعی به‌صورت اشتباه‌های مصطلح درآمده است چراکه واژه «پرورشی» متشکل از لغات آموزش و تربیت است و یک مؤلفه ورزش صرف نیست و رویکردی است که در همه عمر و در بزنگاه‌های مختلف ورزشی برای سازگاری با آن شرایط و در جهت

۱. ورزش پرورشی، ورزش همگانی، ورزش قهرمانی و ورزش حرفه‌ای.

ارتقای سطح سلامتی فرد قابلیت دارد. برای مثال یک دانش‌آموز دختر ۸ ساله در دبستان جهت گذران زنگ تربیت بدنی به فعالیت بدنی متناسب اقدام می‌کند. هرگاه این فرد در سن ۱۸ سالگی بخواهد به ورزش بپردازد قطعاً نوع ورزش و شدت آن با توجه به شرایط فرق می‌کند. حالا اگر چنین فردی در دوران بارداری بخواهد حدود ۹ ماه فعالیت بدنی و ورزشی داشته باشد به تمریناتی مختص این شرایط را نیاز دارد که باید آموزش‌ها و تربیت لازم را سپری کرده باشد. سن ۷۰ سالگی همین فرد نیز با توجه به سالمندی و شرایط بدنی وی، شرایط خاصی را برای ورزش کردن و آموزش و تربیت در این راستا می‌طلبد.

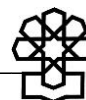
نکته حائز اهمیت دیگر نیز درباره ورزش همگانی است. در سایر کشورهای جهان به‌ویژه کشورهای غربی از واژگان دیگری برای همگانی شدن ورزش استفاده می‌شود ولی در کشورمان از واژه «ورزش همگانی» جهت همگانی شدن ورزش استفاده می‌شود، در حالی که چنین واژه‌ای به‌هیچ‌وجه جنبه عمومی ورزش و همچنین همگانی شدن ورزش را در بین آحاد مختلف جامعه و در هر دو جنس و همه سطوح سنی را شامل نمی‌شود. بنابراین اثربخش‌تر است که جهت انتقال این مفهوم از عبارت «همگانی شدن ورزش» استفاده شود زیرا که هر ورزش جهت همگانی شدن نیاز به سه عنصر آسان بودن، ارزان بودن و در دسترس بودن دارد و کلیه ورزش‌ها بر یک پیوستار همگانی شدن از حدود ۱ تا ۱۰۰ درصد توزیع می‌شوند و هرچه ورزشی این ویژگی‌ها را بیشتر داشته باشد جنبه همگانی شدن بیشتری دارد از جمله رشته ورزشی فوتبال.

در مجموع به‌نظر می‌رسد که غالب اشکال‌های مطروحه در نقش احکام قوانین برنامه‌های توسعه در حوزه تربیت بدنی و ورزش به فقر مفاهیم و واژگان به‌ویژه مبانی و مفاهیم پایه برمی‌گردد و متأسفانه در این راستا مطالعات بنیادی و توسعه‌ای در داخل کشور انجام نگرفته است و غالب محتواها عاریتی و وارداتی است و این امر به چالش‌ها و مسائلی منجر خواهد شد که در این تحلیل نیز مشاهده می‌شود. از سویی، واژه «دسترسی» برای مفاهیم کاربرد ندارد بلکه برای اماکن و فضاهای مختلف و همچنین اشخاص کاربرد دارد و عبارت «توسعه کمی و کیفی دسترسی» برای اماکن و فضاهای ورزشی کاربرد فراوانی دارد ولی عبارت «توسعه کمی و کیفی دسترسی به ورزش پرورشی و همگانی» نمی‌تواند هدف یا خط‌مشی قلمداد شود.

بخش دوم این عبارت که شامل «توسعه نظام استعدادیابی» است نیز عاری از اشکال نیست زیرا در ابتدا باید نظامی ایجاد شود، رشد یافته و گسترش یابد و در قدم‌های بعدی به سمت توسعه‌گرایی حرکت کند. بنابراین ابتدا باید زیرساخت‌های موجود برای این نظام مهیا شود و در گام‌های بعدی موضوع آمایش سرزمین - رشته اجرایی شود و راه بسیار طولانی جهت دستیابی به هدف تحت عنوان «توسعه کمی و کیفی دسترسی به ورزش پرورشی و همگانی و توسعه نظام استعدادیابی» وجود دارد.

عبارت «تقویت حضور بخش غیردولتی» نیز به‌عنوان یکی از اهداف یا خط‌مشی‌های ماده (۱۱۷) تلقی می‌شود که به‌نظر می‌رسد ابتدا باید زیرساخت‌های لازم به لحاظ قانونی، حقوقی و اجرایی برای حضور بخش غیردولتی مهیا شود و حمایت‌های لازم صورت پذیرد و در ادامه به دنبال تقویت و ارتقای آن بود.

واژه «توسعه امور پژوهشی» نیز عبارت دیگری است که به‌رغم وجود دانشکده‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی متعدد در دانشگاه‌های سراسر کشور و همچنین نهادهای پژوهشی مرتبط با حوزه تربیت بدنی و ورزش از جمله

پژوهشگاه تربیت بدنی و علوم ورزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و رشد روزافزون شرکت‌های دانش‌بنیان در این حوزه در کنار انجمن‌های علمی رشته‌های مختلف علوم ورزشی به‌نظر می‌رسد چون شکاف بزرگی بین حوزه علمی و اجرایی وجود دارد و فصل مشترکی صورت نگرفته است بنابراین ورزش کشور کمتر به‌سوی علمی شدن حرکت کرده است و در غالب بخش‌ها از نگاه علمی به‌دور بوده است. بنابراین ابتدا باید سازوکار لازم برای برطرف‌سازی این شکاف نهادینه شده را دریافت و در ادامه می‌توان به علمی شدن ورزش بیش از گذشته امیدوار بود.

در حوزه اجرایی و عملیاتی ورزش کشور، فقر منابع انسانی مرتبط بسیار مشهود است بنابراین ابتدا باید این فقر با کمی‌سازی و تربیت منابع انسانی مربوطه برطرف شود و قطعاً در بلندمدت از درون همین کمیّت روزافزون متخصصان، کارشناسان و منابع انسانی مرتبط؛ متخصصان و کارشناسان باکیفیت و نخبه‌شناسایی شده و جذب می‌شوند.

درمجموع می‌توان اذعان کرد درحالی‌که متن ماده (۱۱۷) به اهداف این ماده اشاره جامعی دارد و در ادامه و در بندهای هفت‌گانه (۶ بند مصرح و ۱ بند غیرمصرح) ذیل این ماده به مقولات حوزه تربیت بدنی و ورزش در ۲۳ مرتبه پرداخته می‌شود ولی این اهداف مبهم و در برخی مواقع ناقص هستند. از این‌رو، بررسی و تحلیل اهداف و خط‌مشی این ماده که در هشت عنوان و در ابتدای ماده (۱۱۷) ارائه شده بود کفایت بررسی را نشان می‌دهد و در این مجال نیاز به ارزیابی و تحلیل محتوای بندهای هفت‌گانه ذیل این ماده نیست.

ضمناً از احکام برنامه چهارم توسعه درخصوص ورزش و تربیت بدنی، ۲۳ حکم صریح و ۱۱ حکم دیگر به‌صورت غیرصریح به این حوزه پرداخته است و این احکام در ۳۴ مرتبه و روی ۱۴ مقوله توزیع شده است که آمار و اطلاعات آن در جدول ۸ در دسترس است. این مقوله‌ها و همچنین احکام مطروحه در راستای اجرایی‌سازی سیاست‌های کلی ۴، ۱۰، ۱۲ و ۴۷ برنامه چهارم توسعه است.

نکته حائز اهمیت دیگر اینکه متن، مفاد و محتوای برنامه چهارم توسعه در حوزه تربیت بدنی و ورزش به لحاظ کمی و کیفی نسبت به سایر برنامه‌های توسعه پیشروتر و از جامعیت و شمولیت لازم برخوردار بوده است هرچند اشکال‌های متعددی در متن اهداف مندرج در ماده (۱۱۷) و همچنین نحوه نگارش متن احکام این برنامه در حوزه تربیت بدنی و ورزش وجود دارد.

برنامه پنجم توسعه (۱۳۹۴-۱۳۹۰)

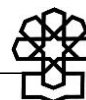
سیاست‌های کلی این برنامه در چارچوب سند چشم‌انداز بیست‌ساله و با رویکرد مبنایی پیشرفت و عدالت، ابلاغ شده است. سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه در پنج حوزه کلان امور فرهنگی (۶ سیاست)، امور علمی و فناوری (۵ سیاست)، امور اجتماعی (۱۰ سیاست)، امور اقتصادی (۱۵ سیاست) و امور سیاسی، دفاعی و امنیتی (۱۰ سیاست) و درمجموع دارای ۴۵ سیاست است. بررسی محتوایی سیاست‌های این برنامه نشان می‌دهد که به مقوله «تربیت بدنی و ورزش» در سیاست (۱۸) «اهتمام به توسعه ورزش و حمایت از گسترش فعالیت‌های گردشگری با تأکید بر سفرهای زیارتی» به‌صورت صریح و مستقیم و در سیاست (۸) «در نظام آموزش و پرورش با هدف ارتقای کیفی آن براساس نیازها و اولویت‌های کشور در سه حوزه دانش، مهارت و تربیت و نیز افزایش سلامت روحی و جسمی دانش‌آموزان» و

سیاست (۱۹) «تأکید بر رویکرد انسان سالم و سلامت همه‌جانبه» به‌صورت غیرصریح و غیرمستقیم اشاره شده است. محتوای این برنامه مشتمل بر ۲۳۵ ماده و ۱۹۲ تبصره در ۶ بخش و ۱۵ فصل است.

جدول ۹. احکام (مصرح و غیرمصرح) حوزه تربیت بدنی و ورزش در برنامه پنجم توسعه

<p>ماده (۶) بند «د»- کلیه دستگاه‌های اجرایی، مراکز آموزشی، بیمارستان‌ها و مراکز درمانی، مجموعه‌های ورزشی، مجتمع‌های رفاهی، تفریحی و مجتمع‌های تجاری اعم از دولتی یا غیردولتی، موظفند نسبت به احداث یا اختصاص و نگهداری فضای کافی و مناسب برای مسجد یا نمازخانه اقدام نمایند.</p> <p>ماده (۹)- به دولت اجازه داده می‌شود به‌منظور افزایش سرانه بهره‌مندی اقشار مختلف مردم از فضاهای فرهنگی، هنری و ورزشی و ایجاد زیرساخت‌های لازم برای توسعه فعالیت فرهنگی و هنری اقدام‌های زیر را انجام دهد:</p> <p>الف) حداکثر پنجاه درصد (۵۰٪) هزینه تکمیل مراکز فرهنگی، هنری، دینی و قرآنی دارای پیشرفت فیزیکی حداقل پنجاه درصد (۵۰٪) بخش غیردولتی و همچنین احداث اماکن ورزشی هم‌جوار و متعلق به مساجد و کانون‌های فرهنگی ورزشی جوانان بسیج را که تکمیل و بهره‌برداری از آنها برای استفاده عمومی ضروری است براساس آیین‌نامه مصوب هیئت وزیران به‌صورت کمک بلاعوض تأمین نماید.</p> <p>تبصره- در صورت تغییر کاربری این‌گونه مراکز یا تغییر استفاده از عمومی به خصوصی، معادل ارزش کمک‌های دولتی به قیمت روز از دریافت‌کنندگان این کمک‌ها اخذ می‌شود.</p> <p>ماده (۱۳)- دولت مکلف است به‌منظور توسعه ورزش همگانی، قهرمانی و توسعه زیرساخت‌های ورزشی اقدامات زیر را انجام دهد:</p> <p>الف) اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و هزینه‌ای مورد نیاز را در ردیف‌های مستقل در قالب بودجه‌های سنواتی منظور نماید.</p> <p>ب) اعتبار مورد نیاز برای پرداخت تسهیلات در قالب وجوه اداره شده، یارانه سود و کارمزد و یا کمک‌های بلاعوض به متقاضیان بخش خصوصی و تعاونی برای احداث، توسعه و تکمیل واحدهای ورزشی را در ردیف مستقل بودجه‌های سنواتی پیش‌بینی نماید.</p> <p>تبصره- پرداخت هرگونه وجهی از محل بودجه کل کشور به هر شکل به ورزش حرفه‌ای ممنوع است.</p> <p>ماده (۱۴)- وزارت جهاد کشاورزی موظف است اراضی ملی غیرکشاورزی به‌استثنای اراضی واقع در مناطق چهارگانه محیط زیست و خارج از حریم شهرها و محدوده روستاها را که مورد نیاز سازمان تربیت بدنی است. به‌منظور احداث و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی تأمین و به‌طور رایگان به سازمان تربیت بدنی واگذار نماید. همچنین وزارت مذکور موظف است با تأیید سازمان تربیت بدنی، اراضی با شرایط فوق را که مورد نیاز بخش غیردولتی و تعاونی برای احداث اماکن ورزشی است به قیمت ارزش معاملاتی اعلام شده توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی با اولویت به تعاونی‌های ایثارگران واگذار نماید. تغییر کاربری این قبیل اراضی ممنوع است.</p> <p>ماده (۱۹) بند «الف»-</p> <p>۱۲. بهره‌برداری از اماکن ورزشی سازمان تربیت بدنی در ساعات بلااستفاده جهت ارتقای سلامت جسمی دانش‌آموزان.</p> <p>۱۳. افزایش سرانه فضاهای ورزشی دانش‌آموزان.</p> <p>ماده (۱۹۴) بند «ع»- پیش‌بینی مکان‌های ورزشی برای جامعه روستایی</p> <p>ماده (۲۲۴) بند «ر» - هزینه خدمات مدیریت طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، سازمان مجری ساختمان‌ها و تأسیسات دولتی و عمومی، شرکت ساخت و توسعه زیربنای حمل‌ونقل، سازمان توسعه برق ایران، شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران، شرکت توسعه و نگهداری اماکن ورزشی، شرکت مادر تخصصی حمل‌ونقل ریلی کشور وابسته به وزارت کشور و مؤسسه جهاد نصر، حداکثر تا دوونیم درصد (۲/۵٪) عملکرد تخصیص اعتبارات ذی‌ربط با احتساب اعتبارات دریافتی از منابع بودجه عمومی کشور، توسط معاونت تعیین می‌گردد.</p>
--

احکام برنامه پنجم توسعه در حوزه «تربیت بدنی و ورزش» شامل ۱۲ ماده، بند و تبصره است که ۸ بند به‌صورت صریح و مستقیم و ۴ بند دیگر به‌صورت غیرصریح، غیرمستقیم یا جزئی به مقوله «تربیت بدنی و ورزش» اشاره دارد. بررسی متن احکام حوزه تربیت بدنی و ورزش در برنامه پنجم توسعه و تحلیل محتوای آن نشان می‌دهد که هفت مقوله از متون این ۱۲ بند برنامه استخراج شد که عبارتند از: «ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی» دو بند صریح، «توسعه ورزش دانش‌آموزی» دو بند صریح، «ترویج و تعمیم ورزش همگانی» یک بند صریح، «حمایت از ورزش قهرمانی» یک بند صریح، «حمایت از ورزش عشایری - روستایی» یک بند صریح، «فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی» دو بند غیرصریح و «فعالیت‌های نظارتی - عملکردی» یک بند صریح و دو بند غیرصریح است.

جدول ۱۰. مقولات حوزه تربیت بدنی و ورزش مستخرج از احکام برنامه پنجم توسعه

مقوله	نوع حکم		کل
	مصرح	غیرمصرح	
ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی	۲	-	۲
توسعه ورزش دانش‌آموزی	۲	-	۲
ترویج و تعمیم ورزش همگانی	۱	-	۱
حمایت از ورزش قهرمانی	۱	-	۱
حمایت از ورزش عشایری - روستایی	۱	-	۱
فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی	-	۲	۲
فعالیت‌های نظارتی - عملکردی	۱	۲	۳
مجموع	۸	۴	۱۲

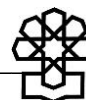
مقولات چهار حکم غیرصریح عبارت است از: «فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی» و «فعالیت‌های نظارتی - عملکردی» که سهم هر مقوله دو مرتبه می‌باشد و بند «د» ماده (۶) و بند «الف» ماده (۹) برای مقوله «فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی» و تبصره ماده (۶) و بند «ز» ماده (۲۲۴) برای مقوله «فعالیت‌های نظارتی - عملکردی» است. احکام هشت بند صریح برنامه پنجم توسعه عبارت است از: بند «ب» ماده (۱۳) و ماده (۱۴) برای مقوله «ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی»، جزءهای «۱۲» و «۱۳» بند «الف» ماده (۱۹) برای مقوله «توسعه ورزش دانش‌آموزی»، ماده (۱۳) برای مقوله «ترویج و تعمیم ورزش همگانی»، ماده (۱۳) برای مقوله «حمایت از ورزش قهرمانی»، بند «ع» ماده (۱۹۴) برای مقوله «حمایت از ورزش عشایری - روستایی» و تبصره ماده (۱۳) برای مقوله «فعالیت‌های نظارتی - عملکردی» است.

بررسی متن ماده (۱۳) نشان می‌دهد «دولت مکلف است به منظور توسعه ورزش همگانی، قهرمانی و توسعه زیرساخت‌های ورزشی اقداماتی را انجام دهد» که در قالب دو بند و یک تبصره بیان شده است. نکته حائز اهمیت اول این است که برای ورزش همگانی و زیرساخت‌های ورزشی از واژه «توسعه» استفاده شده است ولی برای تقویت و ارتقای ورزش قهرمانی فقط واژه «قهرمانی» آورده شد و اینکه قرار است برای این واژه چه هدف و سیاستی را در پیش گرفت نامعلوم است. نکته دوم اینکه در تبصره عبارت «پرداخت هرگونه وجهی از محل بودجه کل کشور به هر شکل به ورزش حرفه‌ای ممنوع است» بیان شده است که با توجه به بند «ز» ماده (۱۱۷) و متن جزءهای «۱» و «۲» این بند و ماده (۱۱۸) برنامه چهارم توسعه به نظر می‌رسد که یک تغییر رویکرد اساسی در بحث تأمین منابع و مدیریت ورزش حرفه‌ای مشاهده می‌شود زیرا تا قبل از قانون برنامه پنجم توسعه و محتوای این تبصره، ورزش حرفه‌ای می‌توانست از اعتبارات و منابع دولتی و کمک‌های سایر دستگاه‌های دولتی و غیردولتی استفاده کند که در تبصره‌های

«۴۷»^۱ و «۶۷»^۲ برنامه دوم توسعه و ماده (۱۶۹)^۳ برنامه سوم توسعه و مواد بند «ز» (۱۱۷)^۴ و (۱۱۸)^۵ برنامه چهارم توسعه به تفصیل بیان شده است. نکته سوم این است که به‌رغم قید این تبصره در برنامه پنجم توسعه و حتی ماده (۹۴) برنامه ششم توسعه (که در بخش تحلیل برنامه ششم توسعه دقیق‌تر بدان پرداخته می‌شود) سؤالی که مطرح می‌شود این است که آیا واقعاً از محل بودجه عمومی به این باشگاه‌های فعال در ورزش حرفه‌ای و کلاً ورزش حرفه‌ای کمکی نمی‌شود؟ آیا باشگاه‌های صنعتی فعال در لیگ‌های مختلف رشته فوتبال، والیبال، بسکتبال و ... فقط از درآمدهای بخش خصوصی و غیردولتی بهره‌مند می‌شوند؟ به‌نظر می‌رسد که در خصوص متن این تبصره بین قانون تا عمل با قانون فاصله زیادی وجود دارد و قطعاً تا بسترها و زیرساخت‌های موجود برای درآمدزایی پایدار باشگاه‌های ورزشی در بخش حرفه‌ای مهیا نشده بود اجرایی‌سازی چنین قانونی دشوار خواهد بود و محل فساد و ایجاد مفسده است. ضمناً تا مهیا شدن بسترها و زیرساخت‌های درآمدزایی باشگاه‌های ورزشی بهتر آن بود که سیاستگذاران امر، حداقل جزءهای «۱» و «۲» بند «ز» ماده (۱۱۷) برنامه چهارم توسعه را بدون اشکال‌هایی که داشت برای برنامه پنجم توسعه تنفیذ می‌کردند.

متن ماده (۱۴) برنامه پنجم توسعه دقیقاً همان متن بند «ج» ماده (۱۱۷) برنامه چهارم با اندک تغییرات است. در خصوص محتوای این ماده می‌توان اظهار داشت که در بخش زیرساخت‌ها و افزایش فضاهای ورزشی و همچنین سرانه اماکن ورزشی اقدام مثبت و مؤثری قلمداد می‌شود به‌نحوی که همین حکم و متن تحت عنوان ماده (۹۶) در برنامه ششم توسعه نیز تنفیذ شده است. نکته مهم درباره این ماده این است که با توجه به ظرایف موضوع می‌بایست آیین‌نامه اجرایی این ماده با قید زمانی سه ماهه از سوی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی وقت (سازمان برنامه و بودجه فعلی)، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت ورزش و جوانان و محیط زیست کشور تهیه و به تصویب هیئت وزیران می‌رسید. بند «الف» ماده (۱۹) این برنامه دارای ۱۶ جزء است که جزء «۱۲» با متن «بهره‌برداری از اماکن ورزشی سازمان تربیت بدنی در ساعات بلااستفاده جهت ارتقای سلامت جسمی دانش‌آموزان» و «۱۳» با متن «افزایش سرانه فضاهای ورزشی دانش‌آموزان» آن مرتبط با حوزه تربیت بدنی و علوم ورزشی است.

۱. تبصره «۴۷»- کلیه مؤسسات، کارخانجات، شرکت‌های دولتی و تحت پوشش دولت موظفند همه‌ساله حداقل به میزان دو درصد (۲٪) از سود خالص خود را صرف تقویت و توسعه بسیج و برنامه‌های فرهنگی، ورزشی و آمادگی دفاعی و سایر فعالیت‌های مربوطه نمایند.
۲. تبصره «۶۷»- الف) اجازه داده می‌شود مبلغ پنج (۵) ریال از هر نخ سیگار وارداتی و تولید داخل دریافت شود و به حساب درآمد عمومی کشور واریز گردد. صد درصد (۱۰۰٪) درآمد حاصل از محل اعتباری که همه‌ساله به همین منظور در قانون بودجه کل کشور منظور می‌گردد، در اختیار سازمان تربیت بدنی قرار خواهد گرفت تا طبق آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید برای سالمسازی عامه از طریق فضاهای ورزشی و ارائه خدمات مربوط هزینه نماید.
- ب) کلیه کارخانجات صنعتی موظفند معادل یک در هزار درآمد سالیانه خود را به حساب خزانه واریز نمایند. دولت موظف است معادل صد درصد (۱۰۰٪) مبلغ مذکور را در لوائح بودجه سالیانه برای توسعه فضاهای ورزشی سازمان تربیت بدنی منظور نماید.
۳. ماده (۱۶۹)- به‌منظور تأمین امکانات و حمایت‌های قانونی و اعتباری از فعالیت‌های ورزش عمومی و قهرمانی طی سال‌های اجرای برنامه سوم، وجوهی که توسط اشخاص اعم از حقیقی یا حقوقی صرف احداث و تکمیل فضاها، اماکن و باشگاه‌های ورزشی و ارائه خدمات ورزشی می‌شود و یا به‌عنوان کمک به سازمان تربیت بدنی، کمیته ملی المپیک ایران، فدراسیون‌ها، هیئت‌ها و انجمن‌های ورزشی و تربیت بدنی نیروهای مسلح پرداخت می‌گردد، با تأیید سازمان تربیت بدنی به‌عنوان هزینه قابل قبول تلقی می‌گردد.
۴. ماده (۱۱۷). بند «ز»- تشکیل‌ها و بخش‌های خصوصی و تعاونی و باشگاه‌های حرفه‌ای در توسعه ورزش قهرمانی و حرفه‌ای از طریق اصلاح ساختار تربیت بدنی و ورزش کشور و اعمال پشتیبانی و حمایت لازم در زمینه‌های اداری، مالی و منابع انسانی تقویت می‌شود، به‌گونه‌ای که تا پایان برنامه اهداف ذیل حاصل گردد: ۱. سهم بخش غیردولتی و باشگاه‌های خصوصی در توسعه ورزش قهرمانی حداقل به پنجاه درصد (۵۰٪) افزایش یابد.
۲. صد درصد (۱۰۰٪) فعالیت‌های اجرایی و تأمین منابع ورزش حرفه‌ای با عاملیت بخش‌های خصوصی و تعاونی و باشگاه‌ها صورت گرفته و حمایت‌های دولتی به پشتیبانی قانونی و اداری و تسهیلاتی و کمک‌های اعتباری موردی محدود گردد.
۵. ماده (۱۱۸)- مواد (۱۶۹) و (۱۷۰) «قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷ و اصلاحیه‌های آن» برای دوره برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۴-۱۳۸۸) تنفیذ می‌گردد.

یکی از نکات بارز درباره آموزش و پرورش این است که هرم منابع انسانی، زیرساخت‌ها و محتوا بسیار حائز اهمیت است. از این‌رو، سرانه زیرساخت ورزش دانش‌آموزی کشور در سال تحصیلی ۱۳۹۹ نشان می‌دهد که این سرانه در بهترین وضعیت کمتر از ۸۰ سانتی‌متر مربع است که سهم زیرساخت‌های روباز حداکثر ۴۳ سانتی‌متر مربع و سهم زیرساخت‌های سرپوشیده نیز حداکثر ۳۶ سانتی‌متر مربع است. این در حالی است که پایین‌ترین سرانه زیرساخت ورزشی برای دانش‌آموزان کشورهای اتحادیه اروپا ۲/۵ متر مربع گزارش شده است و در گزارش استانداردهای ورزش دانش‌آموزان در انگلستان نیز سرانه حداقلی بین ۲ تا ۳ متر مربع تعیین شده است و این میزان تنها شامل فضاهای داخل مدرسه است و در مورد فضاهای بیرون مدرسه، سرانه حداقلی تا ۴ متر مربع هم در نظر گرفته شده است. به لحاظ منابع انسانی فعال در حوزه تربیت بدنی آموزش و پرورش نیز به‌زای هر معلم ورزش یا تربیت بدنی در کشور حدود ۵۶۰ دانش‌آموز وجود دارد. نهایتاً درباره تأمین محتوای درسی و کلاً کلاس‌های درس ورزش و تربیت بدنی نیز طبق مطالعات می‌توان ادعان کرد که یکی از ضعف‌های بزرگ حوزه ورزش دانش‌آموزی در کشور، ناهماهنگی بسیاری از معلمان تربیت بدنی و ورزش با دانش روز و خلاقیت و نوآوری در اجرایی‌سازی طرح درس تربیت بدنی است.^۱

بنابراین طبیعی و بدیهی است که محصول این هرم ناکارآمد موجب می‌شود که از هر سه دانش‌آموز

یک نفر دارای عارضه باشد و از هر چهار دانش‌آموز، یک نفر دارای چاقی یا اضافه وزن است.^۲

در مجموع برای توسعه ورزش دانش‌آموزی باید به هر سه بعد زیرساخت‌های ورزشی مبتنی بر استانداردهای روز و ایمن، معلمان تربیت بدنی و ورزش مسلط، مجرب، بادانش و به‌روز و نهایتاً محتوای درسی جامع و اثربخش مبتنی بر اطلاعات روز ورزش دانش‌آموزی دنیا همراه با خلاقیت، نوآوری و شرایط بومی کشور توجه کافی شود.

درباره متن جزء «۱۲» بند «الف» ماده (۱۹) این برنامه می‌توان ادعان کرد که نگاه سطحی به ورزش و تربیت بدنی به متن سطحی و ارائه احکام غیرکارشناسی منجر می‌شود. تربیت بدنی و علوم ورزشی در گرایش‌های مختلف، فعالیت بدنی و ورزش منظم و مداوم در کوتاه‌مدت موجب سلامتی جسم و در بلندمدت موجب سلامتی روان می‌شود بنابراین این نگاه تک‌بعدی و ساده‌انگارانه به ورزش باید اصلاح شده و تغییر یابد بنابراین متن این حکم باید این‌گونه نگارش می‌شد: «بهره‌برداری از اماکن ورزشی سازمان تربیت بدنی در ساعات بلااستفاده جهت ارتقای سلامت جسمی و روانی دانش‌آموزان». نکته دیگر اینکه حتماً باید آیین‌نامه اجرایی این جزء از سوی وزارت آموزش و پرورش و سازمان تربیت بدنی وقت (وزارت ورزش و جوانان فعلی) تهیه و به تصویب هیئت وزیران می‌رسید و ظرف زمانی تهیه و تصویب نیز ۳ ماه تعیین می‌شد، زیرا الان مشخص نیست که این بهره‌برداری جهت انجام زنگ تربیت بدنی و ورزش دانش‌آموزان است که جنبه اجباری دارد و یا موضوع فوق‌برنامه ورزش و تربیت بدنی دانش‌آموزان است که جنبه اختیاری دارد.

۱. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. گزارش سیاستی با عنوان «آسیب‌ها و چالش‌های زیرساخت ورزش مدارس». شماره مسلسل: ۱۷۸۲۱، آبان ماه ۱۴۰۰.

۲. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. گزارش سیاستی با عنوان «تحلیل وضعیت ورزش بانوان در ایران و تبیین چالش‌ها و موانع و ارائه راهکارهای اثربخش». شماره مسلسل: ۱۸۳۴۳، مردادماه ۱۴۰۱.

در خصوص جزء «۱۳» نیز باید آیین‌نامه اجرایی همچون جزء «۱۲» تهیه و تصویب شود زیرا که چگونگی اجرای متن این جزء و رویاز و سرپوشیده بودن آن اماکن ورزشی و در روستا و یا شهر بودن آنها و چند منظوره و تک‌منظوره بودن این زیرساخت‌ها محل سؤال جدی است.

بررسی متن بند «ع» ماده (۱۹۴) این برنامه نشان می‌دهد که نوعی ابهام و بلا تکلیفی در محتوای ارائه شده تحت عنوان حکم وجود دارد زیرا واژه «پیش‌بینی» که به‌عنوان مهم‌ترین وجه تصمیم‌گیری و در مقیاس جامع‌تر، مهم‌ترین خصیصه برنامه‌ریزی قلمداد می‌شود دارای دو دسته مفهوم یا معنا است. اول به‌معنای دوراندیشی و آینده‌نگری و دوم نیز به معنای تدارک و تهیه است. بنابراین اگر با مفهوم اول، متن این بند بررسی شود باید سازوکارهای لازم برای داشتن اماکن و فضاهای ورزشی در روستا به‌عمل آید و به‌نحوی آینده دور را ترسیم می‌کند ولی با مفهوم دوم ظاهراً باید اماکن ورزشی برای روستا تهیه شود و نشان از آینده نزدیک است. نکته دیگر اینکه عبارت «مکان‌های ورزشی» رایج نیست و عبارت «اماکن ورزشی» و یا «اماکن و فضاهای ورزشی» بیشتر در دایره واژگانی علوم ورزشی به‌کار می‌رود. موضوع مهم‌تر این بند و همچنین ماده (۱۹۴) برنامه پنجم توسعه این است که در متن ماده و بعد از تبصره در خصوص آیین‌نامه اجرایی این ماده و چگونگی و فرایند اعمال حمایت‌های ذکر شده، نحوه مشارکت و تعاریف و چگونگی مدیریت مجموعه روستایی و حتی مهلت زمانی تهیه این آیین‌نامه و تصویب آن از سوی هیئت وزیران که حداکثر یک‌ساله است اشاراتی وجود دارد.

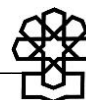
برنامه پنجم توسعه دارای ۱۲ حکم در حوزه ورزش و تربیت بدنی است که هشت حکم صریح و چهار حکم دیگر به‌صورت غیرصریح است و این احکام روی هفت مقوله توزیع شده که اطلاعات دقیق‌تر آن در جدول ۱۰ قابل رؤیت است. این مقوله‌ها و همچنین احکام مطروحه در راستای اجرایی‌سازی سیاست‌های کلی ۸، ۱۸ و ۱۹ برنامه پنجم توسعه ابلاغی مقام معظم رهبری مورخ ۱۳۸۷/۱۰/۲۱ است هرچند فقط در سیاست ۱۸ از واژه «اهتمام به توسعه ورزش» استفاده شد.

گفتنی است بررسی متون احکام صریح و غیرصریح حوزه تربیت بدنی و ورزش در این برنامه نشان از این دارد که تا حدود زیادی رویکرد مبنایی پیشرفت و عدالت که مختص برنامه پنجم توسعه بود در متن و محتوای احکام ساری و جاری است.

برنامه ششم توسعه (۱۴۰۰-۱۳۹۶)

سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه بر پایه محورهای سه‌گانه «اقتصاد مقاومتی»، «پیشستازی در عرصه علم و فناوری» و «تعالی و مقاومت‌سازی فرهنگی» و با در نظر گرفتن واقعیت‌های موجود در صحنه داخلی و خارجی تنظیم شده است تا با تحقق اهداف برنامه ششم، به ارائه الگوی برآمده از تفکر اسلامی در زمینه پیشرفت که به‌کلی مستقل از نظام سرمایه‌داری جهانی است، کمک کند.

در آستانه ماه‌های آغازین دهه دوم چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور، سیاست‌های کلی برنامه پنج‌ساله ششم توسعه توسط مقام معظم رهبری در تاریخ ۱۳۹۴/۰۴/۰۹ ابلاغ شد.

سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه دارای ۸۰ بند و شامل سرفصل‌های امور اقتصادی (۳۱ سیاست)، امور فناوری اطلاعات و ارتباطات (۷ سیاست)، امور اجتماعی (۱۳ سیاست)، امور دفاعی و امنیتی (۷ سیاست)، امور سیاست خارجی (۵ سیاست)، امور حقوقی و قضایی (۴ سیاست)، امور فرهنگی (۶ سیاست) و امور علم، فناوری و نوآوری (۷ سیاست) است. بررسی محتوایی سیاست‌های این برنامه نشان می‌دهد که به مقوله «تربیت بدنی و ورزش» در سیاست (۴۴) «توسعه تربیت بدنی و ورزش همگانی» به صورت صریح و مستقیم اشاره شده است. محتوای این برنامه مشتمل بر ۱۲۴ ماده و ۱۲۸ تبصره و در ۲۰ بخش است.

جدول ۱۱. احکام (مصرح و غیرمصرح) حوزه تربیت بدنی و ورزش در برنامه ششم توسعه

ماده (۷) بند «ج» - وجوه هزینه‌هایی که توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی به منظور احداث، تکمیل و تجهیز فضاها، اماکن و توسعه ورزش همگانی و یا به‌عنوان کمک به وزارت ورزش و جوانان پرداخت می‌شود با تأیید وزارت مذکور به‌عنوان هزینه‌های قابل قبول مالیاتی تلقی می‌گردد.

ماده (۵۵) - هزینه خدمات مدیریت طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای شرکت ساخت و توسعه زیربناهای حمل‌ونقل کشور، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، شرکت مجری ساختمان‌ها و تأسیسات دولتی و عمومی، شرکت سهامی توسعه منابع آب و نیروی ایران و شرکت توسعه و نگهداری اماکن ورزشی تا دوونیم درصد (۲/۵٪) عملکرد تخصیص اعتبارات ذی‌ربط با احتساب کل وجه دریافتی از بودجه عمومی دولت اعم از وجوه نقد، اسناد خزانه، اوراق مشارکت و سایر اوراق بهادار تعیین و توسط سازمان در اختیار بنیاد و شرکت‌های مذکور قرار می‌گیرد.

سازمان موظف به تخصیص اعتبارات اجتناب‌ناپذیر بنیاد و شرکت‌های مذکور در چهارچوب بودجه آنها از محل اعتبارات فوق تا دوونیم درصد (۲/۵٪) می‌باشد.

ماده (۶۳) بند «ث» - دولت مکلف است به منظور افزایش ایمنی و مقاوم‌سازی مدارس و فضاهای پرورشی و ورزشی وزارت آموزش و پرورش معادل ریالی مبلغ سه میلیارد (۳.۰۰۰.۰۰۰.۰۰۰) دلار در طول اجرای قانون برنامه از محل حساب ذخیره ارزی پس از کسر سهم صندوق توسعه ملی با اولویت طرح‌های (پروژه‌های) نیمه‌تمام آموزشی، پرورشی و تربیت بدنی آموزش و پرورش اختصاص دهد.

ماده (۶۳) بند «ج» - هزینه کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی در احداث، توسعه، تکمیل و تجهیز فضاهای آموزشی و پرورشی، خوابگاه‌های شبانه‌روزی، کتابخانه‌ها، سالن‌های ورزشی وابسته به وزارت آموزش و پرورش که در چهارچوب مصوب شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان انجام می‌شود با تأیید سازمان توسعه، نوسازی و تجهیز مدارس کشور به‌عنوان هزینه قابل قبول مالیاتی محسوب می‌شود.

تبصره - آیین‌نامه اجرایی این بند ظرف سه ماه پس از لازم‌الاجرا شدن این قانون توسط سازمان با همکاری وزارتخانه‌های امور اقتصادی و دارایی و آموزش و پرورش تهیه می‌شود و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

ماده (۶۵) بند «ث» - دولت موظف است با تشویق خیرین و واقفین و رفع موانع موجود، به‌گونه‌ای برنامه‌ریزی نماید تا سهم وقف و خیریه از تأمین مالی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و فناوری افزایش یابد.

در دوره‌ای که اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی برای احداث، توسعه و تکمیل و تجهیز فضاهای آموزشی و کمک آموزشی، پژوهشی، ورزشی و خدمات رفاهی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و پژوهشی هزینه نمایند این هزینه‌ها به‌عنوان هزینه‌های قابل قبول مالیاتی مورد محاسبه قرار گیرد.

ماده (۷۳) - الف - از ابتدای اجرای قانون برنامه تولید و واردات انواع سیگار و محصولات دخانی علاوه بر مالیات و عوارض موضوع قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳ و قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب ۱۳۸۷/۲/۱۷، مشمول مالیات به شرح زیر است:

۱. مالیات هر پاکت انواع سیگار تولید داخلی به میزان ده درصد (۱۰٪) قیمت درب کارخانه و تولید مشترک بیست درصد (۲۰٪)، تولید داخل با نشان بین‌المللی (برند) بیست‌وپنج درصد (۲۵٪) قیمت درب کارخانه و وارداتی به میزان چهل درصد (۴۰٪) قیمت کالا، بیمه و کرایه تا بندر مقصد (سیف Cif) تعیین می‌گردد.
۲. مالیات انواع توتون پیپ و تنباکوی آماده مصرف تولید داخلی به میزان ده درصد (۱۰٪) قیمت درب کارخانه و وارداتی به میزان چهل درصد (۴۰٪) قیمت کالا، بیمه و کرایه تا بندر مقصد (سیف Cif) تعیین می‌گردد.

جزء‌های «۱» و «۲» بند «الف» ماده (۷۳) در طول اجرای قانون برنامه در بخش‌های مغایرت بر ماده (۵۲) قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب ۱۳۸۷/۲/۱۷ حاکم هستند.

تبصره - صد درصد (۱۰۰٪) درآمدهای حاصل از اجرای بند «الف» این ماده طی ردیف‌هایی که در بودجه‌های سنواتی مشخص می‌شود در جهت کاهش مصرف دخانیات، پیشگیری و درمان بیماری‌های ناشی از آن، بازتوانی و درمان عوارض حاصله از مصرف آن و توسعه ورزش موضوع بند «ب» ماده (۶۹) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مصوب ۱۳۹۳/۱۲/۴ در اختیار وزارتخانه‌های ورزش و جوانان، آموزش و پرورش و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی قرار می‌گیرد.

ماده (۹۲) بند «پ» - دولت مکلف است تا پایان سال اول اجرای برنامه با مشارکت سازمان صدا و سیما و وزارت ورزش و جوانان، تمهیدات قانونی لازم در خصوص نحوه تقسیم درآمدهای تبلیغاتی ناشی از پخش مسابقات ورزشی را پیش‌بینی نماید.

ماده (۹۴) - دولت مکلف است بیست و هفت درصد (۲۷/۰٪) از کل نه درصد (۹٪) مالیات بر ارزش افزوده را برای توسعه ورزش مدارس، ورزش همگانی، ورزش روستایی و عشایری، ورزش بانوان و زیرساخت‌های ورزش به‌ویژه در حوزه معلولان و جانبازان اختصاص دهد. این مبلغ در ردیف‌های مربوط به وزارت ورزش و جوانان و وزارت آموزش و پرورش در بودجه سنواتی پیش‌بینی می‌شود و پس از مبادله موافقتنامه در اختیار این وزارتخانه‌ها قرار می‌گیرد.

تبصره «۱» - این اعتبار فقط در استان‌ها هزینه می‌شود.

تبصره «۲» - پرداخت هرگونه وجهی از محل بودجه کل کشور به هر شکل و به هر نحو به ورزش حرفه‌ای ممنوع است و در حکم تصرف غیرقانونی در وجوه و اموال دولتی است.

تبصره «۳» - از مجموع عوارض و مالیات نه درصدی (۹٪) موضوع قانون مالیات بر ارزش افزوده، قبل از توزیع آن منابع بین ذی‌نفعان، مبلغ مندرج در این ماده کسر خواهد شد.

تبصره «۴» - دولت مکلف است یک پنجم از منابع درآمدی ماده (۹۴) و یک پنجم از منابع درآمدی ماده (۷۳) این قانون را برای ازدواج و اشتغال جوانان به‌عنوان سهم وزارت ورزش و جوانان مطابق بودجه سنواتی پیش‌بینی و هزینه نماید.

ماده (۹۵) بند «ت» - کلیه دستگاه‌های اجرایی، مراکز آموزشی، بیمارستان‌ها و مراکز درمانی، مجموعه‌های ورزشی، مجتمع‌های رفاهی، تفریحی و مجتمع‌های تجاری اعم از دولتی یا غیردولتی، موظفند نسبت به احداث یا اختصاص و نگهداری فضای کافی و مناسب برای مسجد یا نمازخانه اقدام نمایند. ماده (۹۶) - وزارت جهاد کشاورزی موظف است به‌منظور احداث و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی، اراضی ملی غیرکشاورزی خارج از حریم شهرها و محدوده روستاها به‌استثنای اراضی واقع در مناطق چهارگانه محیط زیست را که مورد نیاز بخش غیردولتی است با تأیید وزارت ورزش و جوانان به قیمت ارزش معاملاتی اعلام شده توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی با رعایت تشریفات قانونی به بخش غیردولتی و تعاونی با اولویت تعاونی‌های ایثارگران واگذار نماید. تغییر کاربری این اراضی ممنوع است. منابع حاصل از اجرای این حکم به خزانه واریز می‌گردد.

احکام برنامه ششم توسعه در ۲۲ ماده، بند و تبصره به موضوع «ورزش و تربیت بدنی» اشاره دارد که ۱۵ بند آن

مصرح و ۷ بند نیز غیرمصرح است.

بررسی و تحلیل محتوای متن احکام برنامه ششم توسعه در حوزه تربیت بدنی و ورزش موجب استخراج ۱۲ مقوله

شد که ۱۰ مقوله به‌صورت مصرح و ۴ مقوله نیز غیرمصرح است. این ۱۰ مقوله مصرح عبارت است از: «ایجاد و توسعه

اماکن و فضاهای ورزشی» سه مرتبه، «توسعه ورزش دانش‌آموزی» یک مرتبه، «ترویج و تعمیم ورزش همگانی» سه

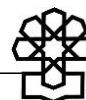
مرتبه، «حمایت از ورزش قهرمانی» یک مرتبه، «حمایت از ورزش حرفه‌ای» یک مرتبه، «توسعه ورزش بانوان» یک

مرتبه، «حمایت از ورزش عشایری - روستایی» یک مرتبه، «حمایت از ورزش جانبازان و معلولان» یک مرتبه، «حمایت

از ورزش» یک مرتبه و «فعالیت‌های نظارتی - عملکردی» دو مرتبه است و چهار مقوله غیرمصرح شامل «توسعه ورزش

دانش‌آموزی» دو مرتبه، «حمایت از ورزش دانشجویی» یک مرتبه، «فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی» یک مرتبه و

«فعالیت‌های نظارتی - عملکردی» سه مرتبه است.

جدول ۱۲. مقولات حوزه تربیت بدنی و ورزش مستخرج از احکام برنامه ششم توسعه

مقوله	نوع حکم	مصرح	غیرمصرح	کل
ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی		۳	-	۳
توسعه ورزش دانش‌آموزی		۱	۲	۳
ترویج و تعمیم ورزش همگانی		۳	-	۳
حمایت از ورزش قهرمانی		۱	-	۱
حمایت از ورزش حرفه‌ای		۱	-	۱
توسعه ورزش بانوان		۱	-	۱
حمایت از ورزش دانشجویی		-	۱	۱
حمایت از ورزش عشایری - روستایی		۱	-	۱
حمایت از ورزش جانبازان و معلولان		۱	-	۱
حمایت از ورزش		۱	-	۱
فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی		-	۱	۱
فعالیت‌های نظارتی - عملکردی		۲	۳	۵
مجموع		۱۵	۷	۲۲

احکام ۱۵ بند صریح برنامه ششم توسعه شامل بند «ج» ماده (۷)، ماده (۹۴)، ماده (۹۶) برای مقوله «ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی»، ماده (۹۴) برای مقوله «توسعه ورزش دانش‌آموزی»، بند «ج» ماده (۷)، تبصره ماده (۷۳) و ماده (۹۴) برای مقوله «ترویج و تعمیم ورزش همگانی»، بند «پ» ماده (۹۲) برای مقوله «حمایت از ورزش قهرمانی»، بند «پ» ماده (۹۲) برای مقوله «حمایت از ورزش حرفه‌ای»، ماده (۹۴) برای مقوله «توسعه ورزش بانوان»، ماده (۹۴) برای مقوله «حمایت از ورزش عشایری-روستایی»، ماده (۹۴) برای مقوله «حمایت از ورزش جانبازان و معلولان»، بند «ج» ماده (۷) برای مقوله «حمایت از ورزش» و تبصره‌های «۱» و «۲» ماده (۹۴) برای مقوله «فعالیت‌های نظارتی - عملکردی» می‌شود و احکام هفت بند غیرصریح نیز عبارت از بندهای «ث» و «ج» ماده (۶۳) برای مقوله «توسعه ورزش دانش‌آموزی»، بند «ث» ماده (۶۵) برای مقوله «حمایت از ورزش دانشجویی»، بند «ت» ماده (۹۵) برای مقوله «فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی»، ماده (۵۵)، تبصره بند «ج» ماده (۶۳) و تبصره «۳» ماده (۹۴) برای مقوله «فعالیت‌های نظارتی - عملکردی» است.

محتوای متن تبصره ماده (۷۳) در جدول ۱۱ نشان می‌دهد که بسترهای لازم برای اجرایی شدن این حکم در قانون بودجه سنواتی سال‌های اجرای برنامه ششم توسعه فراهم شده است. تحلیل محتوای متن تبصره نشان می‌دهد که مقرر شد این درآمدها در جهت «کاهش مصرف دخانیات، پیشگیری و درمان بیماری‌های ناشی از آن و بازتوانی و درمان عوارض حاصله از مصرف آن» و «توسعه ورزش» هزینه شود و در هر سه عبارت، وزارت ورزش و جوانان در بیماری‌ها و آسیب‌های رایج بدنی نقش پیشگیری و همچنین بازتوانی بیماران و مصدومان را برعهده دارد و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی نیز به‌عنوان دستگاه متولی بهداشت و درمان در نقش درمانگر فعالیت می‌کند. در این بین، رسالت وزارت آموزش و پرورش چیست و جایگاهش کجاست؟، شاید درباره وزارت آموزش و پرورش به‌عنوان

دستگاه آموزشی دریافت‌کننده این اعتبارات این‌گونه اظهار شود که نقش تعلیم و تربیت نسل آینده را برعهده دارد و در کنار اجرای فعالیت تربیت بدنی و ارتقای سلامت و آمادگی بدنی دانش‌آموزان در مدارس به دنبال فرهنگ‌سازی حوزه سلامت است. پس در اینجا نقش وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و دانشجویان دانشگاه‌های سراسر کشور نیز پررنگ می‌شود. بنابراین باید دانشجویان دانشگاه‌ها به‌ویژه دانشجویان مقطع کارشناسی را مورد توجه ویژه قرار داد.

نکته مهم دیگر این است که چرا سهم هر وزارتخانه از این محل درآمدی مشخص نشده است. اگر قرار بر عدم تقسیم‌بندی سهم هر دستگاه در برنامه ششم توسعه بود و این امر را به بودجه‌های سنواتی اجرای برنامه واگذار کرده‌اند باید ذیل این تبصره، دولت یا وزارتخانه‌های مربوطه ملزم به تهیه آیین‌نامه اجرایی این تبصره در کمترین زمان ممکن (سه ماهه) با همکاری نهادهای ذی‌نفع و تصویب در هیئت وزیران می‌شد.

متن بند «پ» ماده (۹۲) برنامه ششم توسعه در راستای اجرایی کردن موضوع حق پخش رسانه‌ای رویدادها و مسابقات ورزشی مصوب شد. حق پخش رسانه‌ای یکی از شیوه‌های درآمدزایی پایدار در باشگاه‌های ورزشی جهان است و حدود ۴۰ تا ۴۵ درصد از میانگین درآمد باشگاه‌های فوتبال جهان در سال ۲۰۱۸ از این محل بود^۱ و شامل انواع حق پخش تلویزیونی، حق پخش رادیویی و حق پخش اینترنتی می‌شود.

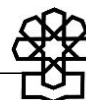
غالب باشگاه‌های ورزشی معتبر جهان که در لیگ‌های سطح اول جهان فعالیت می‌کنند، به‌صورت خصوصی اداره می‌شوند و مرسوم است که حق پخش مسابقات ورزشی آنها از سوی اتحادیه باشگاه‌ها یا به‌صورت مستقیم توسط باشگاه‌ها به فروش برسد و شبکه‌های خصوصی می‌توانند این حق خریداری شده را به شبکه‌های دیگر و یا مخاطبان شبکه خود در سراسر کشور یا جهان بفروشند و مخاطبان و مشترکان شبکه‌های پخش‌کننده با خرید حق اشتراک سالانه یا ماهانه به مشاهده مسابقات بپردازند.

نکته حائز اهمیت دیگر این است که در کشوری مثل انگلیس یا اسپانیا غالب شبکه‌های تلویزیونی و همچنین باشگاه‌های ورزشی خصوصی است ولی ارائه خدمات توسط صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران رایگان است و حق اشتراک از مخاطبان دریافت نمی‌کند، بنابراین پخش مسابقات به‌عنوان یکی از منابع درآمدزایی این سازمان قلمداد می‌شود به‌نحوی که از محل فروش تبلیغات بازرگانی قبل، حین و بعد از برنامه‌های مختلف ورزشی و به‌ویژه مسابقات ورزشی درآمدزایی می‌کند.

ازسویی، صدا و سیما به‌عنوان رسانه ملی و نهادی حاکمیتی یا دولتی، کلیه برنامه‌ها را به‌صورت رایگان در سراسر کشور برای ملت ایران پخش می‌کند و از این محل هیچ فرد ایرانی با خرید اشتراک به تماشای مسابقه نمی‌نشیند. ازسوی دیگر، یکی از الزامات نهادهای ورزشی بین‌المللی همچون فدراسیون جهانی فوتبال و کنفدراسیون فوتبال آسیا حل موضوع حق پخش رسانه‌ای است که درنهایت چنین حکمی برای برنامه ششم توسعه تهیه و تصویب شد.

تفسیر و تحلیل عبارت «درآمدهای تبلیغاتی ناشی از پخش مسابقات ورزشی» این است که کلیه درآمدهای تبلیغاتی ناشی از پخش مسابقات ورزشی باید بین سازمان صدا و سیما و وزارت ورزش و جوانان تقسیم شود. این عبارت دارای چند اشکال اساسی است: اول اینکه «درآمدهای تبلیغاتی ناشی از پخش مسابقات ورزشی» خود شامل

۱. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. گزارش سیاستی «شیوه‌های درآمدزایی باشگاه‌های حرفه‌ای ورزش ایران (با تأکید بر رشته فوتبال)». شماره مسلسل: ۱۷۴۱۵، ص ۲۱، ۱۳۹۹.

چند قسمت می‌شود از جمله درآمدهای تبلیغاتی ناشی از پخش زنده برای صداوسیما که می‌تواند قبل، حین و بعد از رویدادها و مسابقات ورزشی باشد. درآمدهای تبلیغاتی ناشی از پخش تولیدی برای صدا و سیما، سامانه نمایش آنلاین و خبرگزاری‌های سراسری که می‌تواند بعد از رویدادها و مسابقات ورزشی باشد. بنابراین به‌نظر می‌رسد که قلمرو و گستره درآمدزایی برای صدا و سیما روشن و شفاف نیست. بهره‌مندی از تبلیغات محیطی، تبلیغات روی پیراهن و ... قسم دیگری از درآمدهای تبلیغاتی ناشی از پخش است که برآورد درآمدی آن برای ورزش و باشگاه‌هاست.

در خصوص عبارت «پخش مسابقات ورزشی» به چند نکته اشاره می‌شود: اول اینکه گستره و قلمرو جغرافیایی آن مسابقات مشخص نیست. بدین معنا که مسابقات ورزشی داخلی است یا خارجی؟، دوم اینکه سطح و نوع مسابقات به چه نحو است؟، بدین معنا که اگر خارجی است متعلق به لیگ قهرمانان اروپاست یا جام ملت‌های اروپا و یا جام جهانی فوتبال. پس رویکرد مواجهه با مسابقات لیگ‌های معتبر اروپایی یا جام‌های جهانی و یا بازی‌های المپیک در این خصوص چگونه خواهد بود؟، اگر تیم‌های ملی کشورمان در رشته‌های مختلف در کشورهای دیگر به میدان بروند نحوه محاسبه چگونه است؟، سوم درباره قلمرو سازمانی است. بدین نحو که درآمدهای پخش مسابقات ورزشی عاید باشگاه‌ها می‌شود یا فدراسیون‌ها؟، آیا وزارت ورزش و جوانان از آن سهم دارد؟، دلیل عمده استفاده از واژه «وزارت ورزش و جوانان» در حکم، منع قانونی بوده است که صدا و سیما نمی‌توانست مستقیماً با فدراسیون‌ها که نهاد عمومی غیردولتی است یا باشگاه‌ها که غالباً و ظاهراً غیردولتی هستند در این باره وارد انعقاد تفاهم‌نامه شود یا تعدد و تنوع باشگاه‌ها و فدراسیون‌های ورزشی به این امر منجر شده است؟

در مجموع این حکم دارای اشکال‌های فراوان است که اگر کار کارشناسی دقیق، علمی و مبتنی بر واقعیات روز و شرایط کشورمان صورت پذیرد امید است که این مسئله حل شود. نکته پایانی در خصوص متن این حکم این است که باید حتماً ذیل این بند تبصره‌ای با محتوای «وزارت ورزش و جوانان، صدا و سیما و سازمان برنامه و بودجه موظفند حداکثر طی مدت سه ماه پس از لازم‌الاجرا شدن این قانون، آیین‌نامه اجرایی این بند را تهیه و به تصویب هیئت وزیران برسانند» قید می‌شد تا امکان مرتفع‌سازی چالش‌های پیش‌رو میسر شود و تفاهم لازم بین سازمان صدا و سیما و وزارت ورزش و جوانان حاصل گردد.

تحلیل محتوای ماده (۹۴) نشان می‌دهد که سیاستگذار تلاش کرده است که در این ماده و تبصره‌های ذیل آن تا حد امکان اجزای پرظرفیت ولی کم‌توسعه ورزش را در برنامه ششم توسعه تا حدودی حمایت کرده و سامان دهد. در برنامه‌های اول تا پنجم توسعه به موضوع ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی به‌طور صریح و غیرصریح و به‌کرات پرداخته شد.

حوزه ورزش همگانی، ورزش مدارس، ورزش بانوان نیز به‌عنوان بخش‌های مهم، تأثیرگذار و پرمخاطب ورزش نیز در این ماده به‌درستی مورد حمایت قرار گرفت. در برنامه پنجم توسعه در بند «۴» ماده (۹۴) به‌صورت صریح و برای اولین بار در برنامه توسعه به مقوله ورزش عشایری- روستایی توجه شد و موضوع توسعه اماکن و فضاهای ورزشی روستاییان مورد حمایت قرار گرفت هرچند در راستای اجرایی شدن آن حکم اشکال‌هایی وجود داشت. در مجموع توجه به قشر ۲۶ درصدی کشور به‌ویژه در حوزه زیرساخت‌های ورزشی، نقطه امیدبخشی برای آینده ورزش در سراسر کشور قلمداد می‌شود.

ورزش جانبازان و معلولان نیز به‌رغم همه افتخاراتی که در میدان‌های پارالمپیک، پارآسیایی و رویدادها و مسابقات بین‌المللی مربوطه کسب کرده بودند متأسفانه در برنامه‌های پنج‌گانه توسعه مغفول مانده بود که در برنامه ششم توسعه اولین قدم اثربخش برای حمایت از این قشر در برنامه‌های توسعه برداشته شد و با توجه به اماکن و فضاهای ویژه آنها، نوع حمایت در نظر گرفته در این راستا ایجاد، توسعه، نوسازی و بهسازی اماکن و فضاهای ورزشی آنهاست. با وجود همه ویژگی‌های مثبتی که این حکم قانونی دارد، اشکال‌هایی نیز بر آن وارد است.

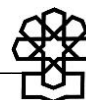
اول آنکه در تبصره «۴» این ماده مقرر شده است که از درآمدهای مکتسبه این محل علاوه بر حمایت و کمک به ورزش به حوزه جوانان نیز توجه ویژه شود به‌نحوی که ۲۰ درصد (یک‌پنجم) این منابع درآمدی برای ازدواج و اشتغال جوانان هزینه شود. تصمیم کارشناسی شده و مبتنی بر برنامه آن بود که در متن ماده به ازدواج و اشتغال جوانان و سهم آنها اشاره می‌شد زیرا اطلاعات و آمار به‌دست آمده از عملکرد احکام برنامه ششم توسعه در وزارت ورزش و جوانان (۱۴۰۱) نشان می‌دهد که درج این عبارت در تبصره موجب شده است که سهم ۲۰ درصدی جوانان از این محل پرداخت نشود و غالباً مورد غفلت واقع شده است. بنابراین پیشنهاد می‌شود که متن ماده (۹۴) به‌صورت «دولت مکلف است ۰/۲۷ درصد از کل نه درصد (۰/۹٪) مالیات بر ارزش‌افزوده را برای ساماندهی امور جوانان و ترویج و تعمیم ورزش اختصاص دهد. این مبلغ در ردیف‌های مربوط به وزارت ورزش و جوانان و وزارت آموزش و پرورش در بودجه سنواتی پیش‌بینی می‌شود و پس از مبادله موافقتنامه در اختیار وزارتخانه‌ها قرار می‌گیرد» تهیه می‌شود.

دوم آنکه اگر ۲۰ درصد این مبلغ به امور جوانان اختصاص یابد ۸۰ درصد باقی‌مانده چگونه در بین اجزای شش‌گانه مطروحه در متن ماده تقسیم‌بندی می‌شود. منطقی‌تر این بود که سهم اشتغال و ازدواج را از این ۲۰ درصد مشخص کنند و درصد بهره‌مندی حوزه ورزش مدارس، ورزش همگانی، ورزش بانوان، ورزش عشایری-روستایی، زیرساخت‌های ورزشی، جانبازان و معلولان نیز تعیین می‌شد در غیر این صورت ذیل این ماده الزامات اجرایی شدن این ماده باید در تبصره‌ها تشریح می‌شد.

سوم آنکه در ماده (۷۳) و ذیل همان ماده علاوه بر تبصره «۱» می‌بایست تبصره «۲» با عبارت «دولت مکلف است یک‌پنجم از منابع درآمدی این ماده را برای ازدواج و اشتغال جوانان به‌عنوان سهم وزارت ورزش و جوانان مطابق بودجه سنواتی پیش‌بینی و هزینه نماید.» قید شود و بیان این موضوع ذیل این ماده و تبصره «۴» واقعاً محل سؤال است. چهارم اینکه منابع درآمدی این حکم تأثیر بسزایی بر حوزه تربیت بدنی و ورزش داشته است ولی ورزش کارکنان، ورزش و بازی‌های بومی، محلی و سنتی، ورزش دانشجویی نیز با توجه به جمعیت بالای مخاطبان این سه حوزه مغفول مانده است. بنابراین در صورت افزایش اعتبارات در برنامه هفتم توسعه باید اجزای مهم و مغفول مانده ورزش از جمله موارد سه‌گانه فوق مورد توجه و حمایت قرار گیرد.

پنجم اینکه در برنامه چهارم توسعه میزان حمایت از ورزش حرفه‌ای حداقلی شد و در تبصره «ب» ماده (۱۳) برنامه پنجم توسعه و همچنین حکم تبصره «۲» ماده (۹۴) برنامه ششم عبارت «پرداخت هرگونه وجهی از محل بودجه کل کشور به هر شکل و به هر نحو به ورزش حرفه‌ای ممنوع است» آورده شد.

سؤال جدی این است که بسترها و زیرساخت‌های ورزش حرفه‌ای و عموماً باشگاه‌های حرفه‌ای در کشور مهیا نیست و موضوع‌های برند باشگاه و مالکیت فکری و معنوی و درآمدزایی از آن و حق پخش رسانه‌ای و درآمدهای روز

مسابقه که در سراسر دنیا به نوعی ارکان اصلی درآمدزایی باشگاه است، مهیا نیست. ازسوی دیگر، باشگاه‌های ورزشی به‌ویژه باشگاه‌های فعال حوزه فوتبال نیز دولتی نیستند چون منع قانونی دارند و از منابع عمومی کشور نیز نمی‌توان به آنها کمک کرد. سؤالی که در اینجا مطرح می‌شود این است که منابع مالی لیگ‌های مختلف فوتبال کشور به‌ویژه لیگ برتر و باشگاه‌های فعال در این لیگ‌ها از کجا تأمین می‌شود؟

ضمناً از ۲۲ حکم برنامه ششم توسعه در خصوص ورزش و تربیت بدنی، ۱۵ حکم صریح و ۷ حکم دیگر به‌صورت غیرصریح به این حوزه اشاره داشته است و این ۲۲ حکم روی ۱۲ مقوله توزیع شده است که آمار و اطلاعات آن در جدول ۱۲ قابل دسترس است. این مقوله‌ها و همچنین احکام مطروحه در راستای اجرایی‌سازی سیاست‌های کلی ۲۰، ۴۱ و ۴۴ برنامه ششم توسعه ابلاغی مقام معظم رهبری مورخ ۱۳۹۴/۴/۹ است.

مقایسه برنامه‌های اول تا ششم توسعه در حوزه تربیت بدنی و ورزش براساس احکام مصرح و غیرمصرح

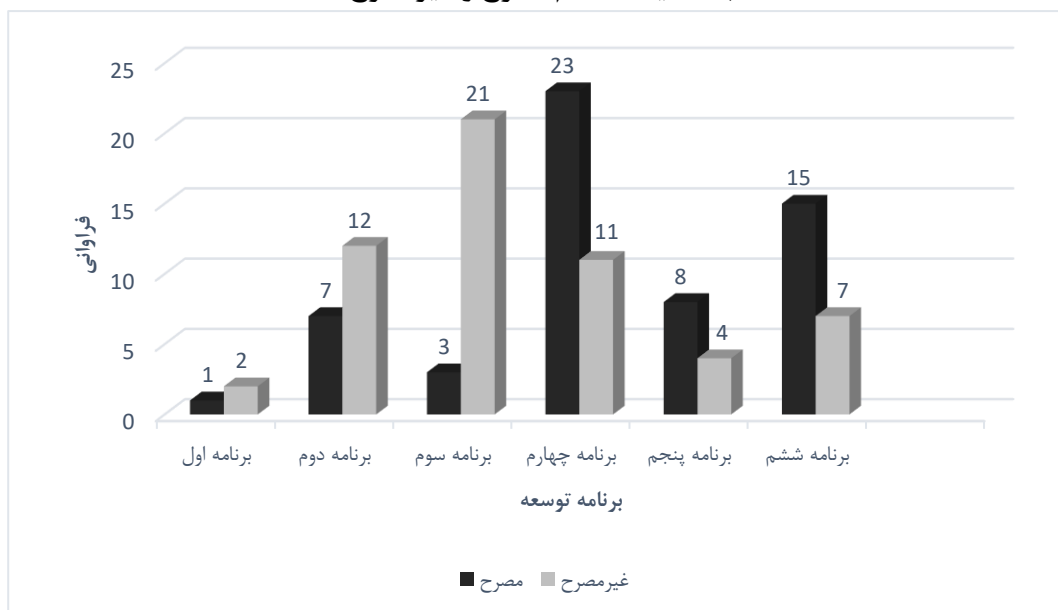
جدول ۱۳. مقایسه برنامه‌های اول تا ششم توسعه در حوزه تربیت بدنی و ورزش

به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح

فراوانی			آماره برنامه توسعه
مجموع	غیرمصرح	مصرح	
۳	۲	۱	برنامه اول
۱۹	۱۲	۷	برنامه دوم
۲۴	۲۱	۳	برنامه سوم
۳۴	۱۱	۲۳	برنامه چهارم
۱۲	۴	۸	برنامه پنجم
۲۲	۷	۱۵	برنامه ششم
۱۱۴	۵۷	۵۷	کل

اطلاعات و آمار جدول ۱۳ و نمودار ۱ نشان می‌دهد که بیشترین توجه سیاستگذار به حوزه تربیت بدنی و ورزش در برنامه چهارم توسعه با ۳۴ حکم (۲۳ مصرح و ۱۱ غیرمصرح) بوده است و پس از آن به‌ترتیب برنامه سوم توسعه با ۲۴ حکم (۳ مصرح و ۲۱ غیرمصرح)، برنامه ششم توسعه با ۲۲ حکم (۱۵ مصرح و ۷ غیرمصرح)، برنامه دوم توسعه با ۱۹ حکم (۷ مصرح و ۱۲ غیرمصرح)، برنامه پنجم توسعه با ۱۲ حکم (۸ مصرح و ۴ غیرمصرح) و برنامه اول توسعه با ۳ حکم (۱ مصرح و ۲ غیرمصرح) قرار دارد.

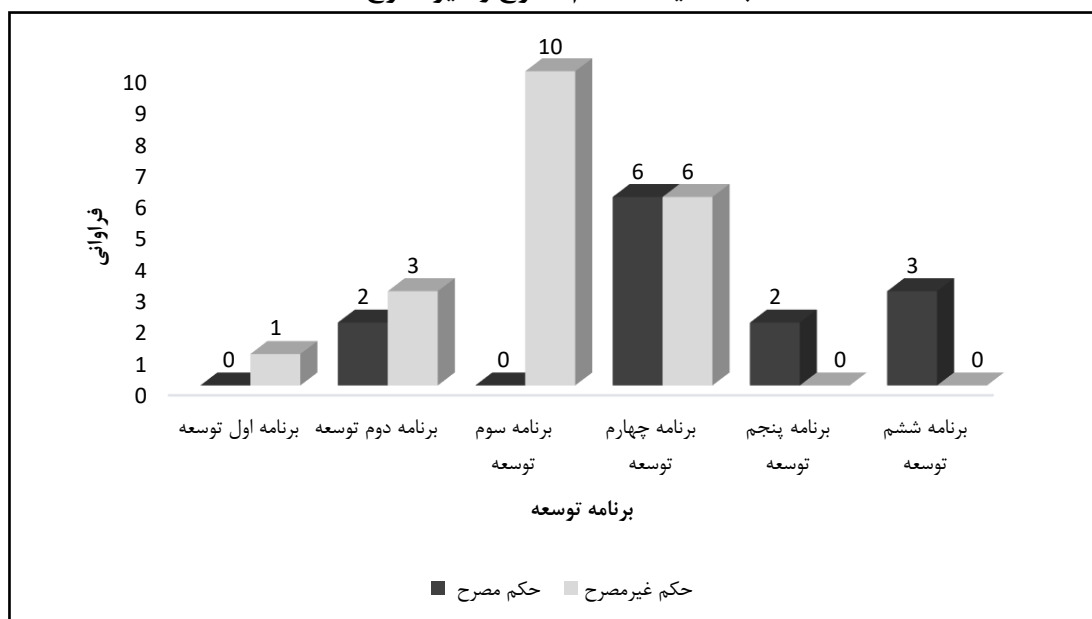
نمودار ۱. مقایسه برنامه‌های اول تا ششم توسعه در حوزه تربیت بدنی و ورزش به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح

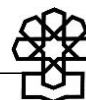

جایگاه مقولات حوزه تربیت بدنی و ورزش در برنامه‌های اول تا ششم توسعه

۱. ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی

نمودار ۲. توزیع فراوانی مقوله «ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح

اطلاعات و آمار نمودار ۱ نشان می‌دهد که مقوله «ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی»، ۳۳ مرتبه در برنامه‌های شش‌گانه توسعه آورده شده است. این مقوله ۱۳ دفعه به‌صورت حکم صریح و ۲۰ مرتبه نیز به‌عنوان حکم غیرصریح حوزه تربیت بدنی و ورزش قید شده است.

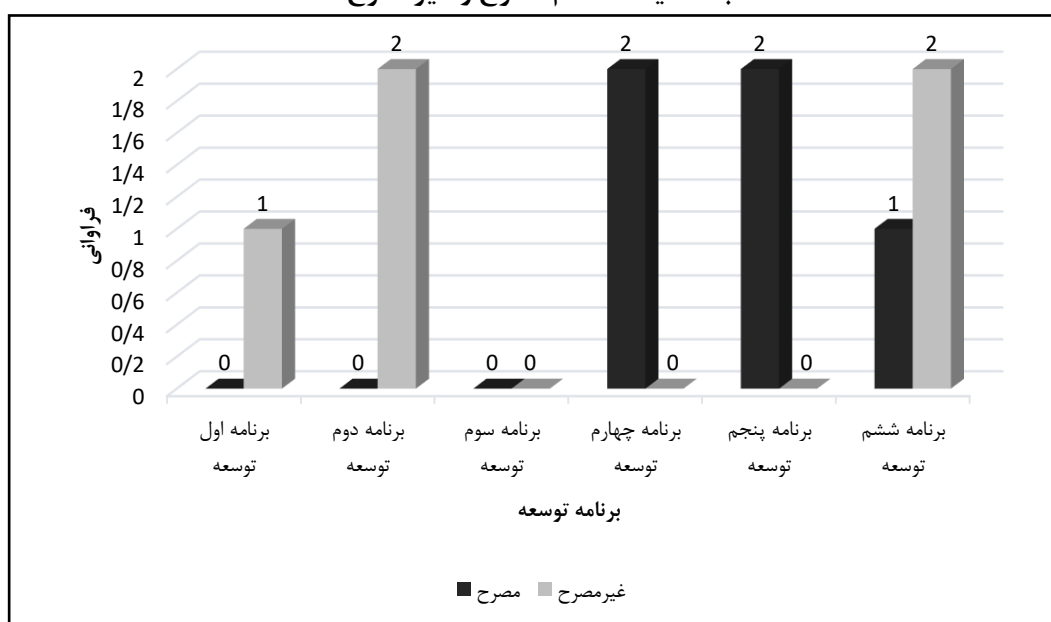
برنامه اول توسعه فقط یک حکم غیرصریح تبصره «۱۰» و برنامه دوم توسعه دو حکم صریح بند «ب» تبصره «۶۷» و تبصره «۶۸» و سه حکم غیرصریح جزء «۴» بند «الف» تبصره «۱۱»، بندهای «الف» و «د» تبصره «۸۴» را داشته است. برنامه سوم توسعه دارای ۱۰ حکم غیرصریح ماده (۱۳۵)، بند «ب» ماده (۱۴۱)، بندهای «الف»، «ب» و «ج» ماده (۱۴۴)، جزءهای «۱» و «۲» بند «الف» و بند «ب» ماده (۱۵۵)، بند «ب» ماده (۱۵۶) و بند «ه» ماده (۱۷۵) است. بند «س» ماده (۵۲)، بندهای «د»، «ه» و «م» ماده (۱۰۴)، بند «ب» ماده (۱۱۳) و بند «د» ماده (۱۱۷) به‌عنوان ۶ حکم غیرصریح و جزءهای «۱» و «۳» بند «الف»، «ب»، «ج»، «د» و «ه» ماده (۱۱۷) نیز ۶ حکم صریح برنامه چهارم توسعه قلمداد می‌شوند. دو حکم مصرح برنامه پنجم توسعه بند «ب» ماده (۱۳) و ماده (۱۴) و سه حکم مصرح برنامه ششم بند «چ» ماده (۷)، ماده (۹۴) و ماده (۹۶) است.

مقوله «ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی» همچون مقوله «ترویج و تعمیم ورزش همگانی» در شش برنامه توسعه دارای حکم بوده است و به‌نوعی روند طولی داشته‌اند. جدای از کیفیت و کارآمدی احکام هر برنامه درخصوص هر دو مقوله فوق‌الذکر به‌نظر می‌رسد که این مقولات در نزد سیاستگذاران به‌عنوان حوزه‌های مبنایی و بنیادی تربیت بدنی و ورزش قلمداد می‌شوند. ازسویی، مقوله «ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی» در برنامه‌های توسعه به لحاظ تعداد احکام روندی سینوسی داشته است.

۲. توسعه ورزش دانش‌آموزی

نمودار ۳. توزیع فراوانی مقوله «توسعه ورزش دانش‌آموزی» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه

به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح

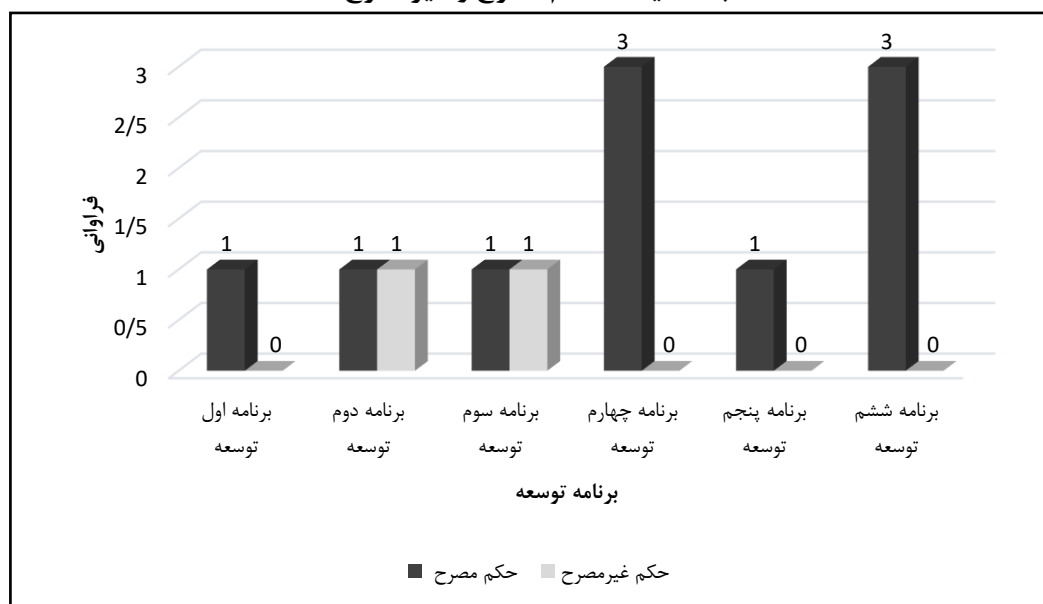

داده‌های نمودار ۳ حاکی از آن است که در برنامه‌های اول تا ششم توسعه، مقوله «توسعه ورزش دانش‌آموزی» ۱۰ مرتبه قید شده است که پنج حکم آن صریح و ۵ پنج حکم دیگر نیز غیرصریح است. برنامه اول توسعه دارای یک حکم غیرصریح تبصره «۱۰» و برنامه دوم توسعه نیز دارای دو حکم غیرصریح بندهای «الف» و «ج» تبصره «۶۰» بود. ابتدا و انتهای سطر دوم جزء «۳» بند «الف» ماده (۱۱۷) دو حکم صریح برنامه چهارم توسعه و جزءهای «۱۲» و «۱۳» بند «الف» ماده (۱۹) نیز دو حکم مصرح برنامه پنجم توسعه است. برنامه ششم توسعه درخصوص این مقوله یک حکم مصرح ماده (۹۴) و دو حکم غیرمصرح بندهای «ث» و «ج» ماده (۶۳) را داشته است. مقوله «توسعه ورزش دانش‌آموزی» در شش برنامه توسعه دارای روندی منقطع بوده است. بدین نحو که سیاستگذاران تلاش کرده‌اند که در هرکدام از برنامه‌های اول و دوم توسعه با یک حکم غیرمصرح به ترویج و تعمیم ورزش دانش‌آموزی کمک کنند و در برنامه سوم توسعه این توجه قطع می‌شود ولی از برنامه چهارم تا ششم با روندی طولی و با احکامی مصرح و مستقیم تلاش شد که حمایت‌های لازم از توسعه ورزش دانش‌آموزی به عمل آید.

۳. ترویج و تعمیم ورزش همگانی

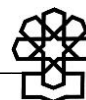
نمودار ۴. توزیع فراوانی مقوله «ترویج و تعمیم ورزش همگانی» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه

به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح

اطلاعات و آمار نمودار ۴ نشان می‌دهد که مقوله «ترویج و تعمیم ورزش همگانی»، ۱۲ مرتبه در برنامه‌های شش‌گانه توسعه قید شده است. این مقوله ۱۰ مرتبه به صورت حکم صریح و دو دفعه نیز به عنوان حکم غیرصریح آورده شده است.

برنامه اول توسعه یک حکم صریح در جزء ۱۴-۳ خطمشی ۳ این برنامه دارد. بند «۱۱» خطمشی ۲ به عنوان حکم صریح و بند «۱۳» خطمشی ۳ نیز حکم غیرصریح برنامه دوم توسعه است. برنامه سوم توسعه دارای یک حکم

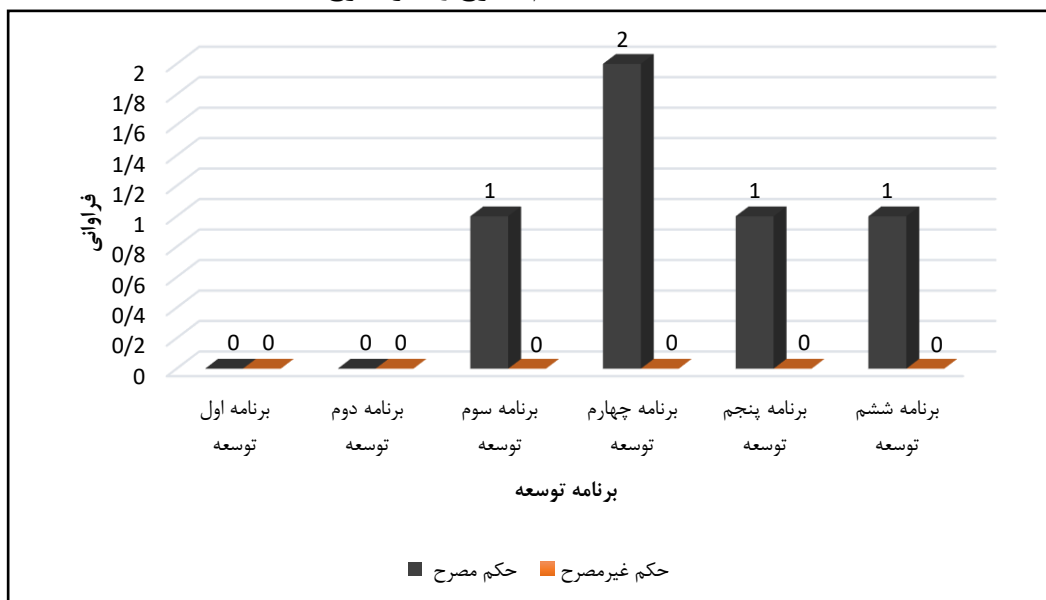

صریح در ماده (۱۶۹) و یک حکم غیرصریح در تبصره «۱» ماده (۱۵۵) است. اجزاء «۲» و «۳» بند «الف» ماده (۱۱۷) و ماده (۱۶۹) برنامه سوم توسعه مندرج در ماده (۱۱۸) سه حکم صریح برنامه چهارم توسعه قلمداد می‌شوند. برنامه پنجم توسعه دارای یک حکم صریح ماده (۱۳) و برنامه ششم نیز دارای سه حکم مصرح بند «ج» ماده (۷)، تبصره ماده (۷۳) و ماده (۹۴) است.

مقوله «ترویج و تعمیم ورزش همگانی» در طول شش برنامه توسعه دارای حکم بوده است و روندی طولی داشته است. نکته حائز اهمیت دیگر آنکه در این برنامه‌ها حداقل یک حکم صریح به این مقوله اختصاص یافته است که نشان از نقش مهم و حیاتی این مقوله در تربیت بدنی و ورزش دارد.

۴. حمایت از ورزش قهرمانی

نمودار ۵. توزیع فراوانی مقوله «حمایت از ورزش قهرمانی» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح

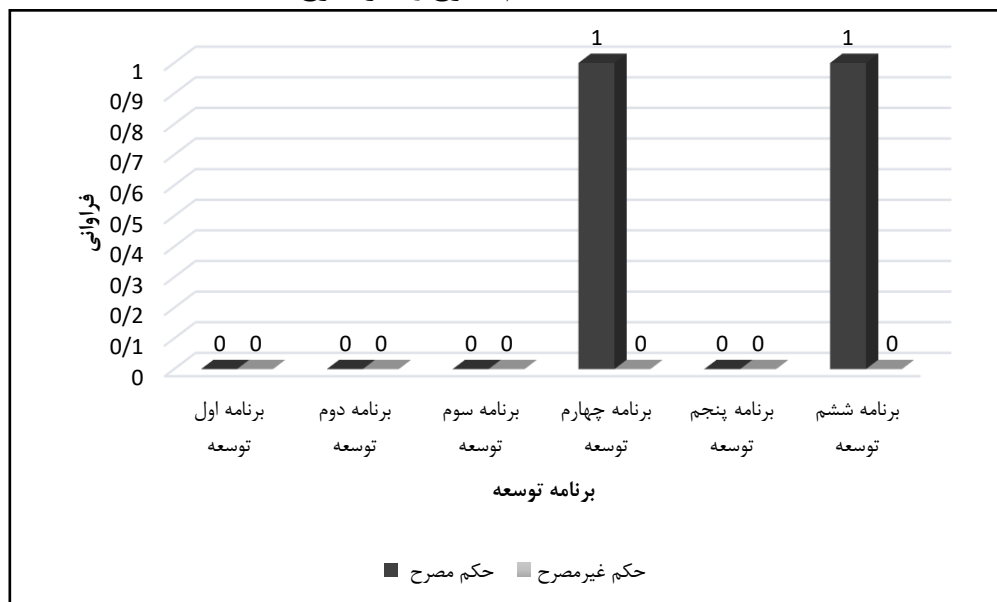

داده‌های نمودار ۴ نشان می‌دهد که مقوله «حمایت از ورزش قهرمانی»، پنج مرتبه در برنامه‌های شش‌گانه توسعه و آن هم به صورت صریح قید شده است. حکم برنامه سوم توسعه ماده (۱۶۹) است و احکام برنامه چهارم شامل جزء «۱» بند «ز» ماده (۱۱۷) و ماده (۱۶۹) برنامه سوم توسعه مندرج در ماده (۱۱۸) برنامه است. حکم برنامه پنجم توسعه شامل ماده (۱۳) و حکم برنامه ششم توسعه نیز مشتمل بر بند «پ» ماده (۹۲) است. مقوله «حمایت از ورزش قهرمانی» از برنامه سوم توسعه تاکنون در احکام حوزه تربیت بدنی و ورزش قید شده است و روندی طولی را طی این چهار برنامه توسعه داشته است. نکته مهم دیگر اینکه احکام به صورت مصرح و مستقیم بیان شده‌اند.

۵. حمایت از ورزش حرفه‌ای

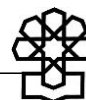
نمودار ۶. توزیع فراوانی مقوله «حمایت از ورزش حرفه‌ای» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه

به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح

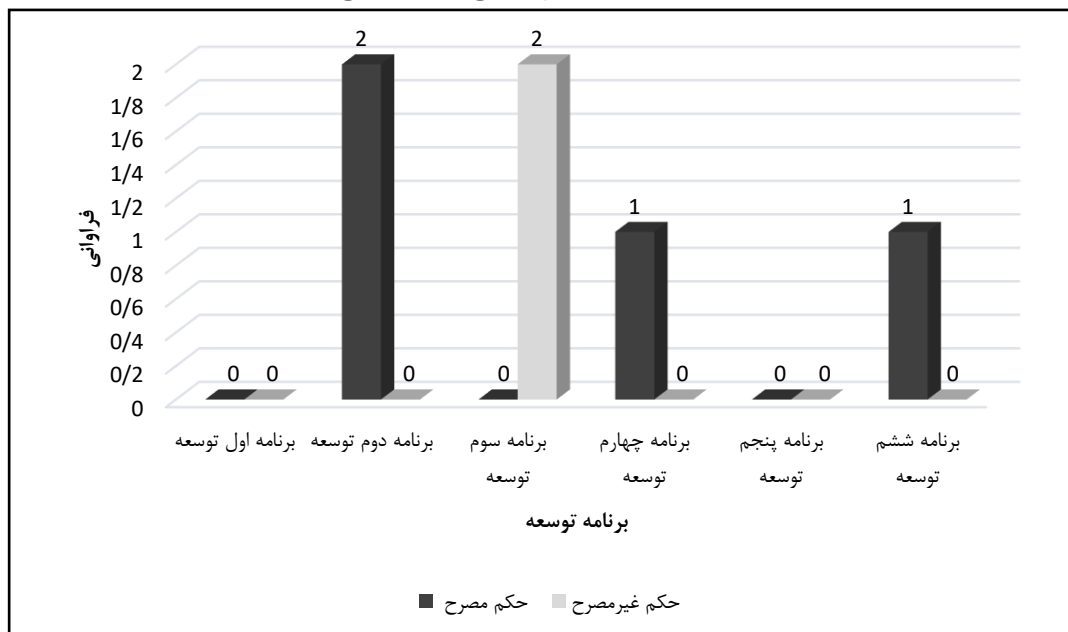
اطلاعات و آمار نمودار ۶ نشان می‌دهد که مقوله «حمایت از ورزش حرفه‌ای»، کلاً دو مرتبه آن هم به صورت مصرح در برنامه‌های شش‌گانه توسعه قید شده است. حکم برنامه چهارم توسعه شامل جزء «۲» بند «ز» ماده (۱۱۷) و حکم برنامه ششم توسعه نیز بند «پ» ماده (۹۲) است.

لازم به ذکر است که تبصره بند «ب» ماده (۱۳) برنامه پنجم توسعه و تبصره «۲» ماده (۹۴) برنامه ششم توسعه با متن «پرداخت هرگونه وجهی از محل بودجه کل کشور به هر شکل و به هر نحو به ورزش حرفه‌ای ممنوع است و در حکم تصرف غیرقانونی در وجوه و اموال دولتی است» نشان می‌دهد دولت مکلف است که هیچ‌گونه کمکی به ورزش حرفه‌ای نکند. ازسویی، با توجه به مهیا نبودن شیوه‌های درآمدزایی پایدار باشگاه‌های ورزشی از جمله حق پخش رسانه‌ای و برخی از اجزای ذیل فعالیت‌های تجاری و اقتصادی و همچنین درآمدهای روز مسابقه بنابراین باید سیاستگذار تدابیر ویژه‌ای را برای حمایت از باشگاه‌های ورزش حرفه‌ای و به صورت کلی ورزش حرفه‌ای در نظر بگیرد تا باشگاه‌ها دچار ورشکستگی نشوند.

۶. توسعه ورزش بانوان

نمودار ۷. توزیع فراوانی مقوله «توسعه ورزش بانوان» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح

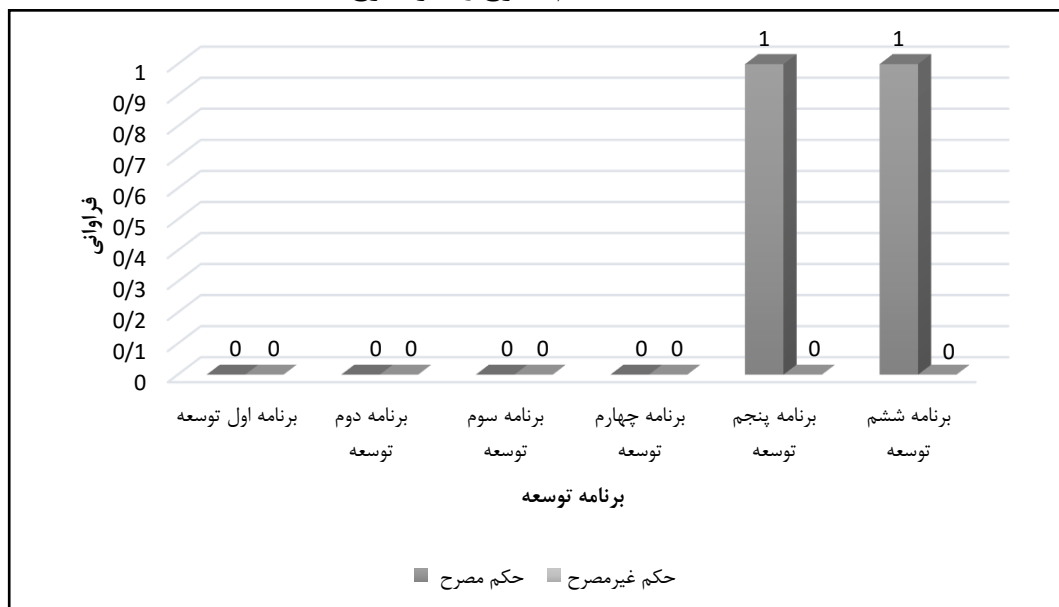
داده‌های نمودار ۷ نشان می‌دهد که مقوله «توسعه ورزش بانوان»، ۶ مرتبه در برنامه‌های شش‌گانه توسعه آورده شده است. برنامه دوم توسعه شامل احکام بند «۱۲» خط‌مشی ۲ و تبصره «۶۵»، احکام غیرصریح برنامه سوم توسعه مشتمل بر بندهای «الف» و «د» ماده (۱۵۸) است. حکم صریح برنامه چهارم توسعه جزء «۳» بند «الف» ماده (۱۱۷) و حکم برنامه ششم توسعه ماده (۹۴) است.

بنابراین با توجه به چاقی و اضافه وزن حدود ۶۵ درصد از بانوان بالای ۱۸ سال کشور و همچنین ناهنجاری بدنی حدود ۳۰ درصد (حدود ۲۵ درصد دچار عارضه چاقی و اضافه وزن هستند) از دختران ۶ تا ۱۸ سال کشور پیشنهاد می‌شود در برنامه هفتم توسعه توجه ویژه و حداکثری به ورزش بانوان به عمل آید.^۱

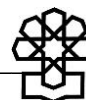
۱. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. گزارش سیاستی با عنوان «تحلیل وضعیت ورزش بانوان در ایران و تبیین چالش‌ها و موانع و ارائه راهکارهای اثربخش». شماره مسلسل: ۱۸۳۴۲، مردادماه ۱۴۰۱.

۷. حمایت از ورزش عشایری - روستایی

نمودار ۸. توزیع فراوانی مقوله «حمایت از ورزش عشایری - روستایی» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح

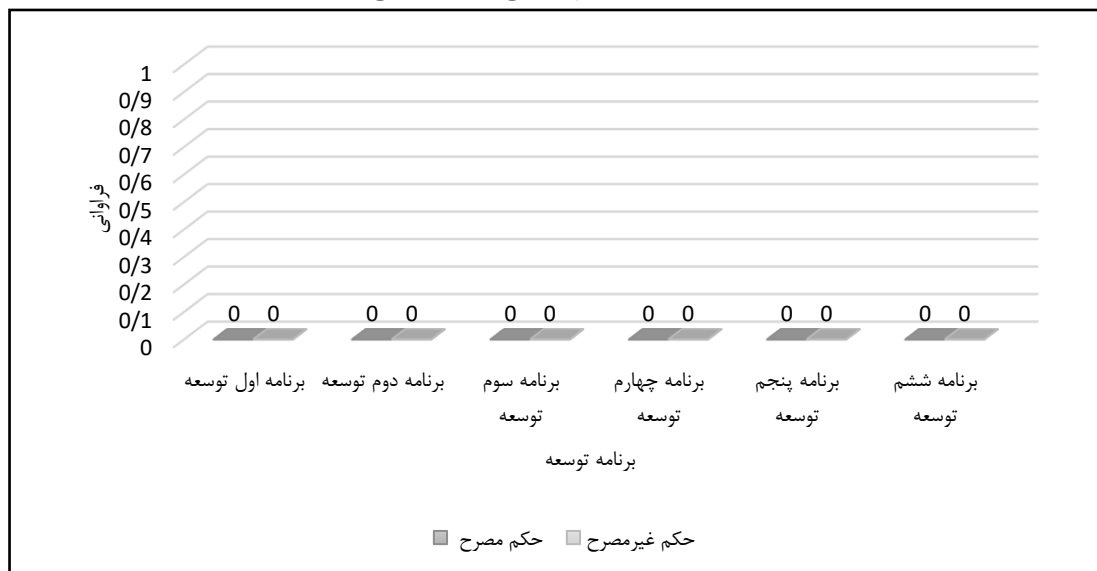

اطلاعات و آمار نمودار ۸ نشان می‌دهد که مقوله «حمایت از ورزش عشایری - روستایی»، فقط شامل دو حکم مصرح بند «ع» ماده «۱۹۴» برنامه پنجم توسعه و ماده (۹۴) برنامه ششم توسعه است. با توجه به جمعیت ۲۶ درصدی فعلی روستائینان از کل جمعیت کشور که قطعاً به یقین این میزان در دهه‌های پیشین بیشتر بوده است، عدم توجه به فعالیت بدنی و ورزش این قشر محل تأمل جدی دارد هرچند وضعیت حمایت از ورزش عشایری - روستایی در یک دهه اخیر نسبت به گذشته رشد چشمگیری داشته است.

۸. حمایت از ورزش بومی، محلی و سنتی

نمودار ۹. توزیع فراوانی مقوله «حمایت از ورزش بومی، محلی و سنتی» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح

اطلاعات نمودار ۹ نشان می‌دهد که بازی‌ها و رشته‌های بومی و محلی در بین برنامه‌ریزان و سیاستگذاران از هیچ اهمیتی برخوردار نبوده است.

تمامی بازی‌ها و ورزش‌هایی که در کشور ما وجود دارد و عضو فدراسیون جهانی نیستند، ورزش‌های «سنتی»، «بومی» و «محلی» قلمداد می‌شوند که برنامه‌ریزی آنها از سوی فدراسیون ورزش‌های همگانی و فدراسیون ورزش‌های روستایی و عشایری انجام می‌گیرد. البته امروزه برخی از این بازی‌های بومی از محدوده اولیه قومی خود خارج شده و در مناطق دیگری هم رواج پیدا کرده است. «ورزش‌های محلی» در ایران و سایر کشورهای جهان نیز ورزش‌هایی است که در اصل ریشه در فرهنگ ملی آن ملت‌ها دارد، اگرچه ممکن است در ارتباط درون قومی نباشد، به عبارتی دیگر منحصرأ به عنوان بازی متداول و معمول در یک منطقه شناخته شده باشد که ممکن است از آن منطقه برخاسته باشد یا مربوط به مناطق دیگر باشد.^۱ «ورزش‌های سنتی» نیز از جمله ورزش‌های بومی است که در منطقه یا مناطق یا کل کشور مقبولیت عام پیدا کرده و به صورت رسم محلی درآمده است و از این دیدگاه مورد توجه و مورد پذیرش قرار گرفته است، این ورزش‌ها ریشه‌های تاریخی طولانی دارد و از جمله مراسم ملی محسوب می‌شود.^۲

بازی‌های بومی و محلی ارتباط تنگاتنگی با فرهنگ و آداب و رسوم مردم هر منطقه دارد و نشان‌دهنده علائق و سلیقه ذاتی آنهاست و هنوز هم در بخش‌هایی از کشور رواج دارد. این بازی‌ها به جهت انطباق با علائق ذوقی، هنری و فرهنگی جامعه می‌تواند گسترش و عمومیت پیدا کند و به شکل بازی‌ها و ورزش‌های عمومی در داخل کشور رواج

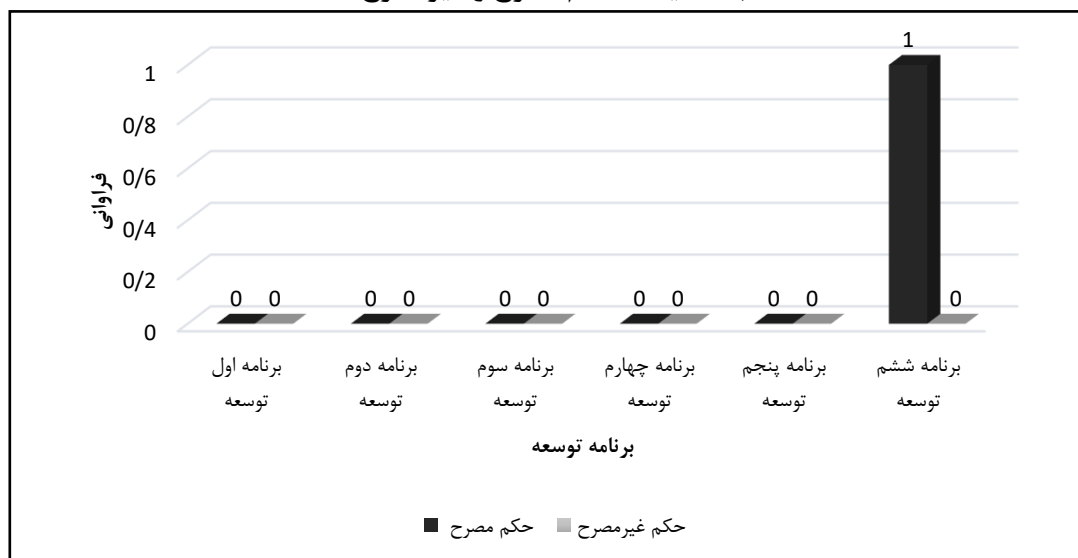
۱. میرنیا، سیدعلی، (۱۳۸۱). نگاهی به فرهنگ عامه خراسان. تهران، سخن‌گستر، ص ۱۱.
 ۲. اشرفی، لایلا، (۱۳۸۶). بازی‌های سنتی آذربایجان. فصلنامه فرهنگ مردم ایران، شماره ۲۷، ص ۱۴۲-۱۵۰.

و مقبولیت پیدا کند و به لحاظ تنوع و تناسب هر منطقه و با امکانات ساده و موجود در جامعه به بهترین شکل ممکن قشر عظیم و وسیعی از افراد جامعه را در سنین مختلف تحت پوشش قرار دهد.^۱

با وجود تأکیدات مقام معظم رهبری بر توجه به ورزش‌ها و بازی‌های بومی، محلی و سنتی و ذکر جزئی در قانون اهداف، وظایف و اختیارات وزارت ورزش و جوانان و همچنین بندی در نظام‌نامه فرهنگی ورزش کشور، ولی مشاهده می‌شود که تعداد بازی‌های بومی و محلی ثبت شده ملی به نسبت بازی‌های موجود بسیار کمتر است. از سویی، میزان توجه به این بازی‌ها در سطوح برنامه‌ریزی و اجرا نسبت به سایر حوزه‌های ورزش نیز حداقلی بوده است زیرا در برنامه‌های اول تا ششم توسعه هیچ حکم مصرح و غیرمصرحی در خصوص این بازی‌ها وجود ندارد و این میزان توجه در حوزه سیاستگذاری نیز به پنج سال اخیر (نظام‌نامه فرهنگی ورزش کشور مصوب ۱۳۹۵/۳/۲۵ و قانون اهداف، وظایف و اختیارات وزارت ورزش و جوانان مصوب ۱۳۹۹/۶/۱۶) برمی‌گردد.

۹. حمایت از ورزش جانبازان و معلولان

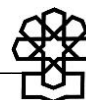
نمودار ۱۰. توزیع فراوانی مقوله «حمایت از ورزش جانبازان و معلولان» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح

داده‌های نمودار ۱۰ نشان می‌دهد که مقوله «حمایت از ورزش جانبازان و معلولان»، فقط یک بار آن هم به صورت صریح در ماده (۹۴) برنامه ششم توسعه قید شده است.

افتخارآفرینی روزافزون ورزشکاران جانباز و معلول در بازی‌های پارالمپیک و پارآسیایی، المپیک ناشنوایان و مسابقات جهانی و سایر عرصه‌های ورزشی نشان می‌دهد که میزان حمایت از این ورزشکاران می‌بایست بیشتر از قبل باشد. از جمله این حمایت‌ها می‌توان به اصلاح تبصره «۵» الحاقی به ماده واحده قانون سرباز قهرمان - مصوب ۱۳۹۱

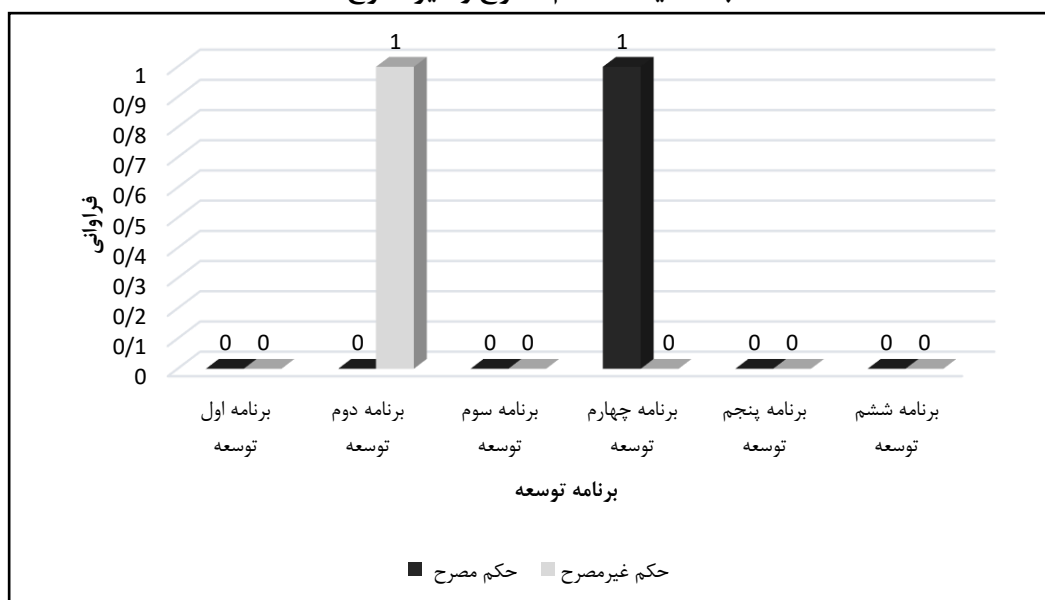
۱. غفوری، فرزاد (۱۳۸۳). الگوی توسعه گردشگری بر مبنای توسعه بازی‌های بومی و محلی کشور. مطالعات مدیریت ورزشی. ۱۱(۳۴): ۷۴-۱۵.

اشاره نمود که در راستای بهره‌مندی بیشتر ورزشکاران جانباز و معلول از تسهیلات این قانون ارائه شد و اصلاحات و الحاقات دیگری نیز بر این قانون وارد شد و هم‌اکنون در نوبت صحن علنی مجلس شورای اسلامی است. ازسویی در متن ماده (۹۴) برنامه ششم توسعه توجه ویژه‌ای به توسعه زیرساخت‌های ورزشی جانبازان و معلولان به‌عمل آمد ولی تداوم این حمایت‌ها در برنامه هفتم توسعه می‌تواند به توفیقات روزافزون این ورزشکاران در عرصه‌های بین‌المللی کمک فراوانی کند.

۱۰. حمایت از ورزش کارکنان

نمودار ۱۱. توزیع فراوانی مقوله «حمایت از ورزش کارکنان» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح

اطلاعات و آمار نمودار ۱۱ نشان می‌دهد که مقوله «حمایت از ورزش کارکنان»، کلاً دو مرتبه در برنامه‌های شش‌گانه توسعه آورده شده است. یک حکم غیرصریح تبصره «۴۷» در برنامه دوم توسعه و یک حکم صریح بند «ب» ماده (۱۱۷) در برنامه چهارم توسعه سهم این مقوله از برنامه‌های توسعه بوده است.

با توجه به نقش فعالیت بدنی و ورزش در ارتقای سلامتی جسمی و روانی منابع انسانی و به‌تبع آن افزایش بهره‌وری سازمانی، می‌بایست براساس جمعیت کارکنان و کارگران دولتی و غیردولتی که حدود ۱۴ میلیون نفر (بدون کارگران بیمه نشده) برآورد شده است این مقوله در برنامه‌های توسعه مورد توجه جدی قرار گیرد.^۱

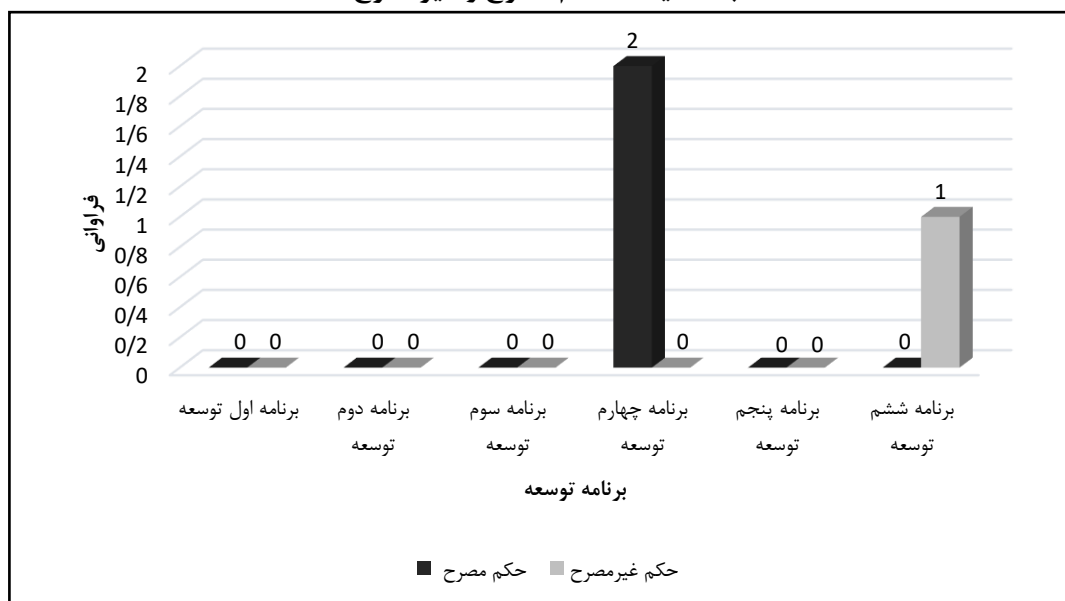
متن بند «ب» ماده (۱۱۷) برنامه چهارم توسعه عبارت است از: «کلیه دستگاه‌های موضوع ماده (۱۶۰) این قانون مجازند، در طول برنامه چهارم، یک درصد (۱٪) از اعتبارات خود را برای انجام امور تربیت بدنی و ورزش اعم از احداث و توسعه اماکن ورزشی، ارائه خدمات ورزشی و کمک به سازمان تربیت بدنی، کمیته ملی المپیک، باشگاه‌های ورزشی

۱. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. گزارش سیاستی با عنوان «چالش‌های ورزش کارکنان در ایران». شماره مسلسل: ۱۸۱۵۶، فروردین ۱۴۰۱.

و فدراسیون‌های ورزشی در چارچوب سیاستگذاری با هماهنگی سازمان تربیت بدنی اختصاص دهند». این محتوا نشان می‌دهد که طی سال‌های اجرای برنامه چهارم توسعه، توجه ویژه‌ای به ورزش کارکنان شده است هرچند برخی از سازمان‌ها و نهادها این ۱ درصد اعتبارات را به دستگاه‌های تربیت بدنی و ورزش کمک می‌کنند.

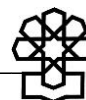
۱۱. حمایت از ورزش دانشجویی

نمودار ۱۲. توزیع فراوانی مقوله «حمایت از ورزش دانشجویی» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح

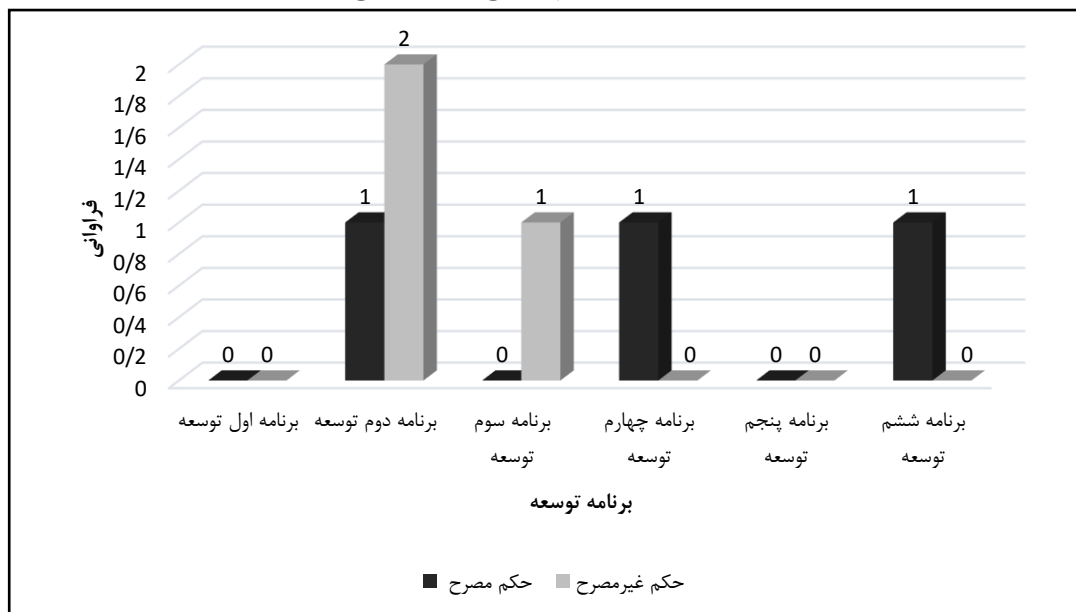
داده‌های نمودار ۱۲ نشان می‌دهد که مقوله «حمایت از ورزش دانشجویی»، سه مرتبه در برنامه‌های شش‌گانه توسعه آورده شده است. دو مرتبه به صورت صریح در برنامه چهارم توسعه که احکام آن شامل اجزای «۳» بند «الف» ماده (۱۱۷) است و یک مرتبه به صورت غیرصریح در برنامه ششم توسعه که حکم آن عبارت از بند «ث» ماده (۶۵) است. هم‌اکنون بالغ بر ۲ میلیون نفر دانشجو در سراسر کشور در مقاطع مختلف به تحصیل مشغول‌اند.^۱ قطعاً این جمعیت به‌عنوان منابع انسانی بالقوه آینده کشور قلمداد می‌شوند و سلامتی جسمی و روانی آنها بسیار حائز اهمیت است و جدای از نگاه ویژه‌ای که باید در بودجه‌های سنواتی وزارتخانه‌ها و سازمان‌های مربوطه به تربیت بدنی و ورزش این قشر شود، انتظارات این‌گونه بود که لااقل در برنامه‌های اول تا ششم توسعه همچون ورزش دانش‌آموزی این میزان توجه حداکثری نصیب ورزش دانشجویی نیز می‌شد. در مجموع با توجه به لزوم پرداختن این قشر از جامعه به تربیت بدنی و ورزش و فرهنگ غالب و رایج کم‌حرکی در بین جوانان، به‌نظر می‌رسد که سیاستگذاران می‌بایست در برنامه هفتم توسعه توجه ویژه‌ای به ورزش دانشجویان داشته باشند.

۱. اطلاعات و آمار اخذ شده از اداره کل تربیت بدنی سازمان امور دانشجویان، شهریورماه ۱۴۰۱.

۱۲. حمایت از ورزش

نمودار ۱۳. توزیع فراوانی مقوله «حمایت از ورزش» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح

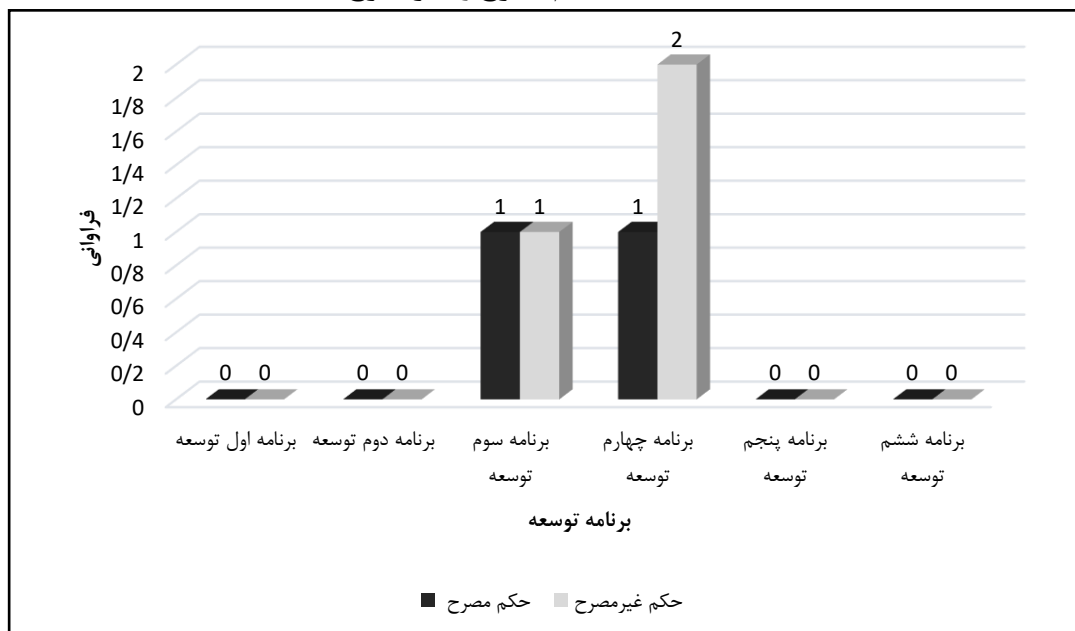
اطلاعات و آمار نمودار ۱۳ نشان می‌دهد که مقوله «حمایت از ورزش»، ۶ مرتبه در برنامه‌های شش‌گانه توسعه قید شده است. این مقوله سه دفعه به صورت حکم صریح و سه مرتبه نیز به عنوان حکم غیرصریح حوزه تربیت بدنی و ورزش آورده شده است.

برنامه دوم توسعه دارای یک حکم صریح بند «الف» تبصره «۶۷» و دو حکم غیرصریح بند «۱۲» خط‌مشی ۳ و تبصره «۶۶» است. برنامه سوم توسعه دارای یک حکم غیرصریح بند «ه» ماده (۱۷۵) است. بند «ب» ماده (۱۱۷) حکم صریح برنامه چهارم توسعه و بند «چ» ماده (۷) حکم مصرح برنامه ششم توسعه است.

گفتنی است در برنامه‌های شش‌گانه توسعه مقولات هدفه‌گانه حوزه تربیت بدنی و ورزش در مجموع ۱۰۸ (به جز مقوله «حمایت از ورزش») مرتبه مورد توجه و حمایت واقع شده‌اند و مقوله «حمایت از ورزش» نشان‌دهنده نگاه کلان و کلی سیاستگذاران به ورزش و حمایت از آن بوده است.

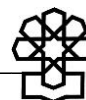
۱۳. فعالیت‌های اقتصادی ورزش

نمودار ۱۴. توزیع فراوانی مقوله «فعالیت‌های اقتصادی ورزش» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح

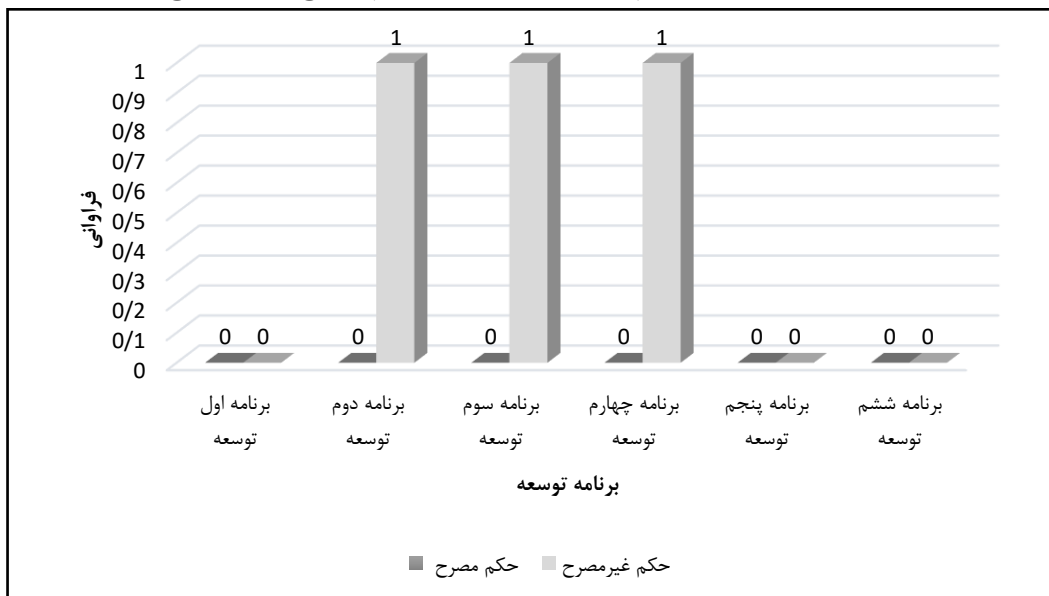
داده‌های نمودار ۱۴ حاکی از آن است که کلاً پنج مرتبه به مقوله «فعالیت‌های اقتصادی ورزش» در برنامه‌های شش‌گانه توسعه اشاره شده است. برنامه سوم توسعه دارای یک حکم صریح ماده (۱۷۰) و یک حکم غیرمصرح پاراگراف سوم بند «ب» ماده (۶۴) و برنامه چهارم توسعه دارای یک حکم صریح ماده (۱۷۰) برنامه سوم توسعه مندرج در ماده (۱۱۸) و دو حکم غیرمصرح بندهای «ب» و «و» ماده (۱۰۴) است.

یکی از کارکردهای اصلی ورزش، کارکرد اقتصادی آن است و در غالب کشورهای پیشرو از آن به‌عنوان صنعت یاد می‌شود. متأسفانه محتوای این پنج حکم فوق‌الذکر بیشتر در راستای درآمدزایی سازمان تربیت بدنی وقت (وزارت ورزش و جوانان فعلی) از محل برگزاری مسابقات ورزشی، فروش بلیت و استفاده از اماکن ورزشی و تأسیس صندوق‌های غیردولتی ضمانت به‌منظور حمایت از تولید، توزیع و صادرات کالاها و خدمات ورزشی در سطح ملی و بین‌المللی و همچنین ورود مواد اولیه، ماشین‌آلات و تجهیزات مورد نیاز صنایع برای نیل به بهبود کیفیت تولیدات و صدور محصولات ورزشی در مقیاس جهانی بوده است درحالی‌که تربیت بدنی و ورزش ظرفیت بسیاری در کارآفرینی و اشتغال‌زایی دارد که تاکنون در کشورمان مورد غفلت واقع شده است هرچند که در چند سال اخیر گام‌های اندکی در این خصوص برداشته شده است.

۱۴. واگذاری به بخش غیردولتی (شخصیت‌های حقیقی و حقوقی)

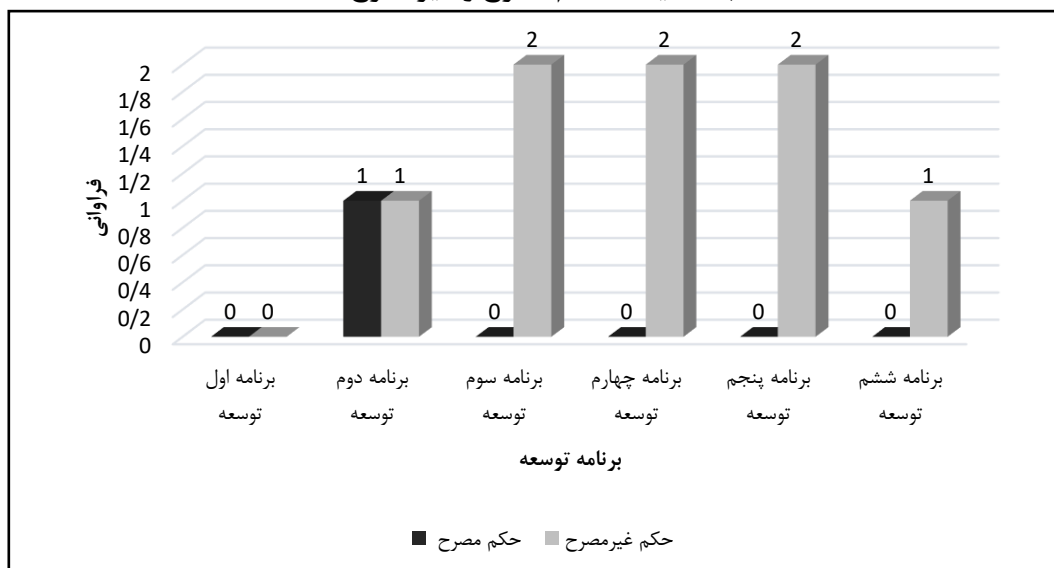
نمودار ۱۵. توزیع فراوانی مقوله «واگذاری به بخش غیردولتی (شخصیت‌های حقیقی و حقوقی)» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح

اطلاعات و آمار نمودار ۱۵ نشان می‌دهد که در برنامه‌های شش‌گانه توسعه مقوله «واگذاری به بخش غیردولتی (شخصیت‌های حقیقی و حقوقی)» سه مرتبه و به‌صورت غیرصریح آورده شده است که شامل حکم بند «الف» تبصره «۶۰» برنامه دوم توسعه، حکم پاراگراف دوم بند «ب» ماده (۶۴) برنامه سوم توسعه و حکم بند «ز» ماده (۱۴۵) برنامه چهارم توسعه می‌شود.

۱۵. فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی

نمودار ۱۶. توزیع فراوانی مقوله «فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح

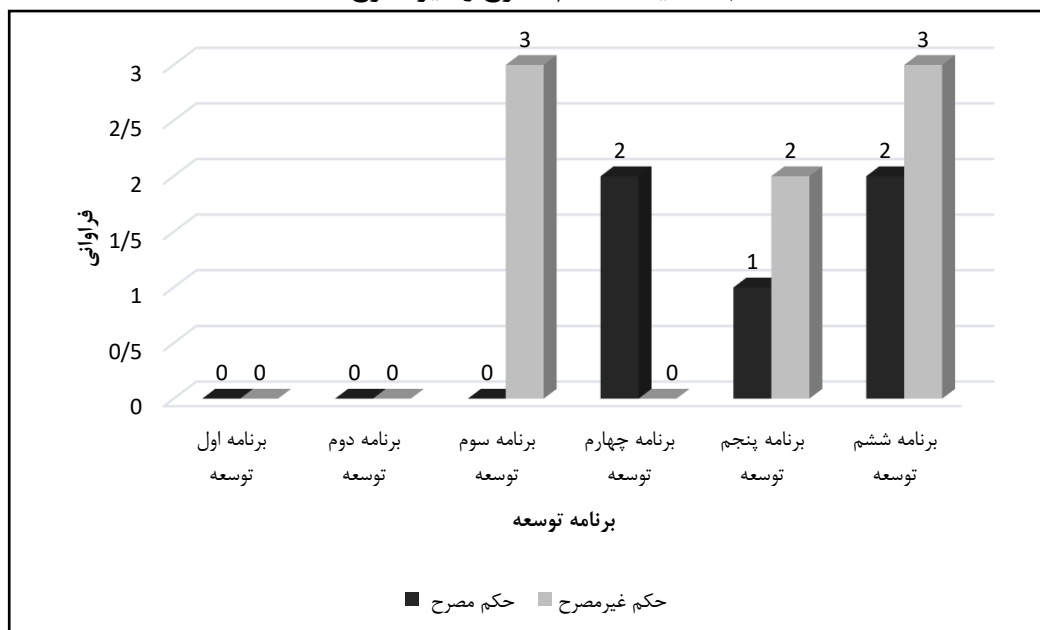
داده‌های نمودار ۱۶ حاکی از آن است که ۹ مرتبه به موضوع و مقوله «فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی» در برنامه‌های شش‌گانه توسعه اشاره شده است که این احکام ۱ مرتبه صریح و ۸ مرتبه دیگر غیرصریح بوده است. برنامه دوم توسعه شامل یک حکم صریح بند «الف» تبصره «۶۷» و یک حکم غیرصریح بند «د» تبصره «۶۰» است. پاراگراف اول بند «ب» ماده (۶۴) و جزء ۲ بند «م» ماده (۱۶۲) احکام غیرصریح برنامه سوم توسعه است. بند «و» ماده (۱۰۹) و بند «ب» ماده (۱۳۵) احکام غیرصریح برنامه چهارم توسعه قلمداد می‌شوند. دو حکم غیرمصرح برنامه پنجم توسعه بند «د» ماده «۶» و بند «الف» ماده (۹) و یک حکم غیرمصرح برنامه ششم توسعه بند «ت» ماده (۹۵) است. مقوله «فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی» از برنامه دوم توسعه تاکنون در برنامه‌های توسعه حکم داشته است و این روند طولی و متوالی به‌هیچ‌وجه قطع نشده است. هرچند غالب این احکام (۸ از ۹) به‌صورت غیرمصرح و غیرمستقیم بیان شده است.

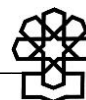
با توجه به کارکردهای فرهنگی و اجتماعی ورزش و تربیت بدنی به‌نظر می‌رسد که تاکنون قدم‌های تأثیرگذاری در این خصوص برداشته شده است. نظام‌نامه فرهنگی ورزش کشور مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی مورخ ۱۳۹۵ و همچنین جزء «۶» بند «الف» ماده (۳) و جزء «۴» بند «الف» ماده (۴) قانون اهداف، وظایف و اختیارات وزارت ورزش و جوانان مصوب ۱۳۹۹ مجلس شورای اسلامی که به تحکیم و تقویت معنویت و ارزش‌های اخلاقی و منش پهلوانی در ورزش مبتنی بر فرهنگ اسلامی - ایرانی اشاره دارد، نشان می‌دهد که در پنج سال اخیر، اتفاقات مثبتی به لحاظ قانونگذاری رخ داده است ولی جهت اجرایی کردن این قوانین و تبدیل ورزش به ابزار فرهنگی و همچنین بهره‌مندی ورزش از ارزش‌های فرهنگی و اخلاقی باید هماهنگی و هم‌افزایی بین‌دستگاهی به‌عمل آید تا بلکه بتوان این قوانین را به اجرا تبدیل کرد.

۱۶. فعالیت‌های نظارتی و عملکردی

نمودار ۱۷. توزیع فراوانی مقوله «فعالیت‌های نظارتی و عملکردی» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه

به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح

اطلاعات و آمار نمودار ۱۷ نشان می‌دهد که مقوله «فعالیت‌های نظارتی و عملکردی»، ۱۳ مرتبه در برنامه‌های شش‌گانه توسعه آورده شده است. این مقوله پنج دفعه به صورت حکم صریح و هشت مرتبه نیز به عنوان حکم غیرصریح قید شده است.

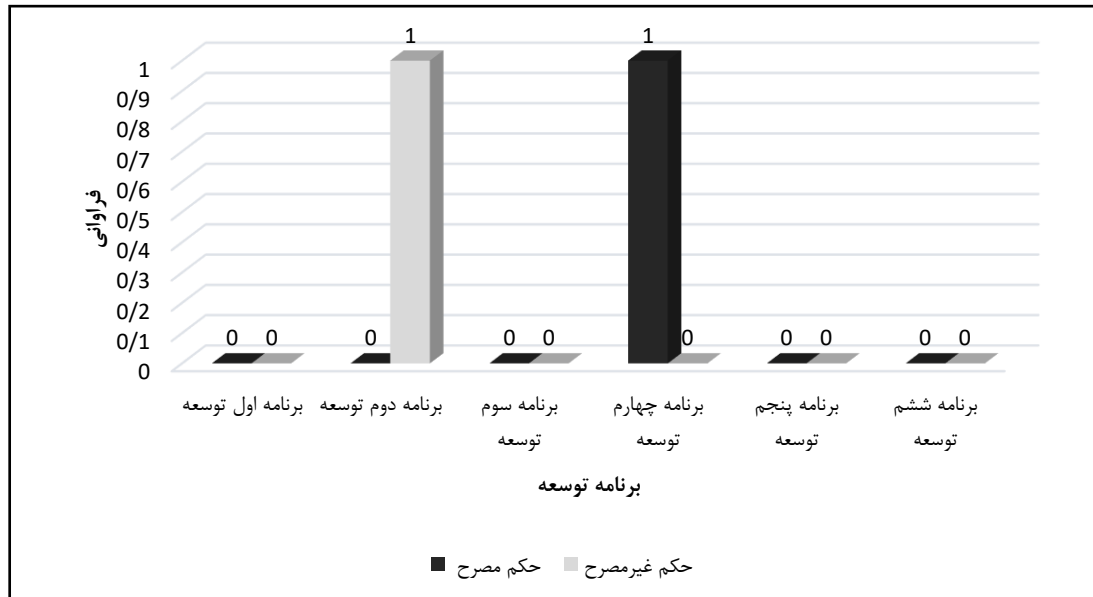
احکام غیرصریح سوم توسعه شامل بند «الف» ماده (۱۵۶)، بند «ه» ماده (۱۵۸) و جزء «۲» بند «ج» ماده (۱۶۲) می‌شود. از سویی، دو حکم صریح برنامه چهارم توسعه در پاراگراف دوم بند «ب» ماده (۱۱۷) است. برنامه پنجم توسعه دارای یک حکم مصرح تبصره ماده (۱۳) و دو حکم غیرمصرح تبصره ماده (۶) و بند «ر» ماده (۱۴) و برنامه ششم توسعه نیز دارای دو حکم مصرح تبصره‌های «۱» و «۲» ماده (۹۴) و سه حکم غیرمصرح ماده (۵۵)، تبصره بند «ج» ماده (۶۳) و تبصره «۳» ماده (۹۴) است.

احکام مرتبط با این مقوله از برنامه سوم توسعه تاکنون در برنامه‌های توسعه قید شده است و این روند خطی و متوالی ادامه داشته و قطع نشده است. به صورت کلی برنامه‌های توسعه نیازمند ابزار کنترلی و نظارتی برای اجرایی شدن یا اجرایی‌سازی احکام برنامه‌ها هستند که امید است در برنامه‌های آتی کمیت و کیفیت این احکام بیشتر شود.

۱۷. فعالیت در راستای توانمندسازی منابع انسانی

نمودار ۱۸. توزیع فراوانی مقوله «فعالیت در راستای توانمندسازی منابع انسانی»

در برنامه‌های اول تا ششم توسعه به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح

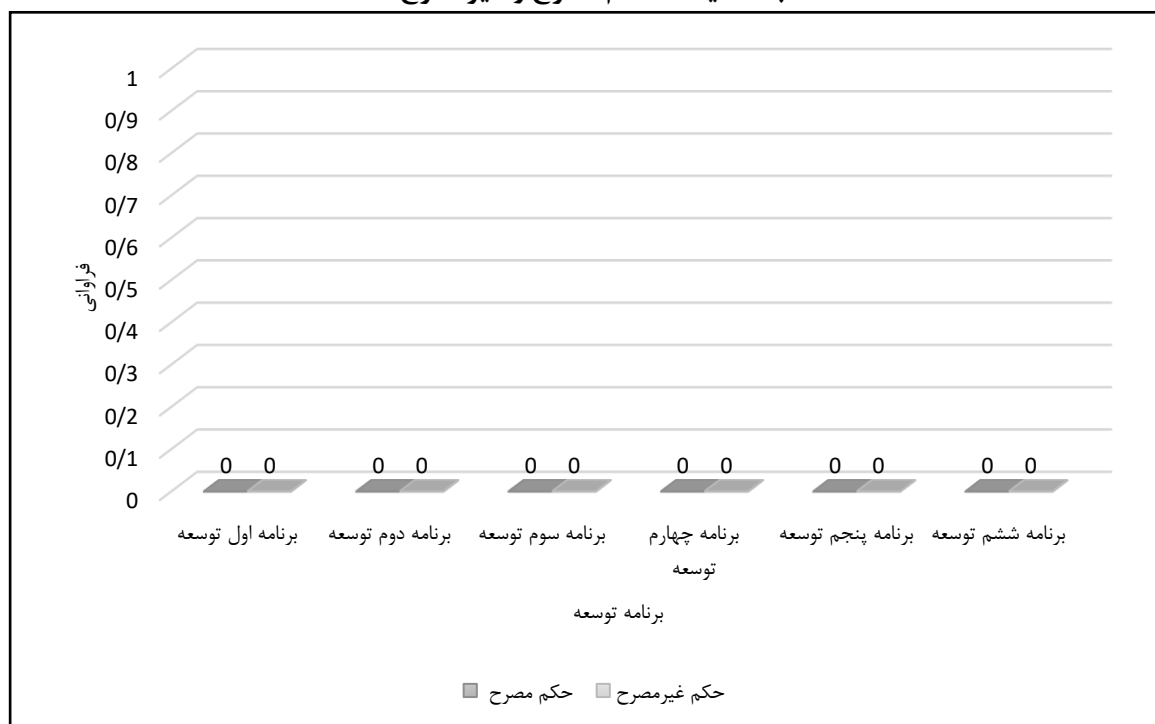
داده‌های نمودار ۱۸ حاکی از آن است که جهت تربیت و توانمندسازی منابع انسانی فعال در قلمرو تربیت بدنی و ورزش کشور فقط دو حکم در برنامه‌های توسعه در نظر گرفته شده است که شامل یک حکم غیرصریح تبصره «۵۸» در برنامه دوم توسعه و یک حکم صریح جزء «۳» بند «الف» ماده (۱۱۷) در برنامه چهارم توسعه می‌شود.

منابع انسانی فعال و مهم ورزش شامل ورزشکاران، مربیان، داوران، کارشناسان و مدیران می‌شود. قطع به یقین توانمندسازی آنها نیاز به برنامه‌های میان‌مدت و بلندمدت دارد که متأسفانه در حوزه برنامه‌ریزی ورزش و تربیت بدنی کشور به این حوزه توجه حداقلی شده است. بنابراین حائز اهمیت است که در برنامه‌های توسعه با گنجاندن حکمی صریح، نظامی چندبعدی برای تعلیم و تربیت گروه‌های هدف فوق‌الذکر تعریف شود.

به‌عنوان مثال، ورزشکاران و مربیان غالباً در مقوله فنی مورد تعلیم و تربیت واقع می‌گیرند و به ابعاد فرهنگی، اجتماعی، هویتی و ... آنها توجه نمی‌شود یا این میزان توجه در حداقل قرار دارد. همین سهل‌انگاری‌ها در کنار عواملی دیگر به مهاجرت برخی از ورزشکاران نخبه و ملی‌پوش کشور منجر می‌شود زیرا آموزش‌های لازم در این خصوص صورت نگرفته است و برخی از ورزشکاران و یا مربیان دچار شخصیت‌های تک‌بعدی می‌شوند که فقط به موضوع فنی می‌نگرند و این از عارضه‌های عدم برنامه‌ریزی صحیح در خصوص منابع انسانی حوزه تربیت بدنی و ورزش است.

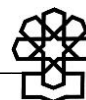
۱۸. دیپلماسی ورزشی و روابط بین‌الملل

نمودار ۱۹. توزیع فراوانی مقوله «دیپلماسی ورزشی و روابط بین‌الملل» در برنامه‌های اول تا ششم توسعه
به تفکیک احکام مصرح و غیرمصرح

اطلاعات و آمار نمودار ۱۹ حاکی از آن است که دیپلماسی ورزشی و امور بین‌الملل در برنامه‌های توسعه هیچ‌گونه جایگاهی را نداشته است.

در سال‌های اخیر فشارهای اقتصادی، راهبردی و اجتماعی در سطوح منطقه‌ای و نهادهای بین‌المللی علیه جمهوری اسلامی ایران افزایش یافته است. یکی از این عرصه‌های فشار، حوزه دیپلماسی ورزشی است. تهدیدات

فدراسیون‌های بین‌المللی ورزشی علیه کشور را می‌توان یکی از شاخص‌های «تهدیدهای نوظهور» دانست. هدف اصلی بازیگران نظام جهانی از اقدام‌های محدودکننده اقتصادی، ورزشی و راهبردی علیه کشور را می‌توان «تصادد بحران» علیه مشروعیت و ساختار سیاسی ایران دانست. یکی از دلایل اصلی افزایش فشار کنفدراسیون‌های ورزشی علیه ایران را می‌توان ناشی از محدود بودن حوزه دیپلماسی ورزشی دانست.

ازسویی، غالب قراردادهای حرفه‌ای رشته‌های مختلف ورزشی با مربیان و بازیکنان خارجی دارای مشکل می‌شود و سالانه پرونده‌های مفتوح متعددی در نهادهای حقوقی ورزش جهان علیه فدراسیون‌های ملی کشورمان شکل می‌گیرد که در غالب آنها نیز با شکست مواجه می‌شویم. بنابراین برنامه‌های توسعه یکی از ظرفیت‌های مهم برای حل برخی از مسائل مهم عرصه بین‌المللی ورزش است که متأسفانه تاکنون بدان هیچ توجهی نشده است.

جمع‌بندی

اطلاعات و آمار جدول ۱۹ و نمودارهای ۲۰، ۲۱ و ۲۲ توزیع مقولات هجده‌گانه حوزه تربیت بدنی و ورزش را در طول برنامه‌های شش‌گانه توسعه به تفکیک مصرح و غیرمصرح نشان می‌دهد. بررسی حاکی از آن است که بیشترین احکام متعلق به مقولات تخصصی «ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی» با ۳۳ حکم (۱۳ مصرح و ۲۰ غیرمصرح)، «ترویج و تعمیم ورزش همگانی» با ۱۲ حکم (۱۰ مصرح و ۲ غیرمصرح) و «توسعه ورزش دانش‌آموزی» با ۱۰ حکم (۵ مصرح و ۵ غیرمصرح) و مقولات عمومی «فعالیت‌های نظارتی - عملکردی» با ۱۳ حکم (۵ مصرح و ۸ غیرمصرح) و «فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی» با ۹ حکم (۱ مصرح و ۸ غیرمصرح) است.

در مراتب بعدی مقولات تخصصی «حمایت از ورزش بانوان» با ۶ حکم (۴ مصرح و ۲ غیرمصرح)، «حمایت از ورزش» با ۶ حکم (۳ مصرح و ۳ غیرمصرح)، «حمایت از ورزش قهرمانی» با ۵ حکم مصرح و مقولات عمومی «فعالیت‌های اقتصادی» با ۵ حکم (۲ مصرح و ۳ غیرمصرح) قرار دارد. کمترین توجه شامل مقولات تخصصی «حمایت از ورزش دانشجویی» با ۳ حکم (۲ مصرح و ۱ غیرمصرح)، «حمایت از ورزش حرفه‌ای» با ۲ حکم مصرح، «حمایت از ورزش عشایری - روستایی» با ۲ حکم مصرح، «حمایت از ورزش کارکنان» با ۲ حکم (۱ مصرح و ۱ غیرمصرح) و «حمایت از ورزش جانبازان و معلولان» با ۱ حکم مصرح و مقولات عمومی «واگذاری به بخش غیردولتی» با ۳ حکم غیرمصرح و «فعالیت در راستای توانمندسازی منابع انسانی» با ۲ حکم (۱ مصرح و ۱ غیرمصرح) شده است.

نکته حائز اهمیت این است که به موضوع‌ها و مقوله‌های مهمی چون «حمایت از ورزش بومی، محلی و سنتی» و «دیپلماسی ورزشی و روابط بین‌الملل» در برنامه‌های شش‌گانه توسعه هیچ‌گونه توجهی نشده است.

این اطلاعات و داده‌ها حاکی از آن است که سیاستگذاران امر به برخی از واقعیت‌های موجود ورزش کشور اشراف داشته‌اند ولی نگاه دقیق و جامعی نسبت به ورزش ایران و جهان نداشته‌اند. همین عامل منجر به عدم توجه متوازن و عادلانه به ورزش و مقولات آن شده است. درخصوص مقولات تخصصی «ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی»، «ترویج و تعمیم ورزش همگانی» و «توسعه ورزش دانش‌آموزی» که بیشترین احکام را در برنامه‌های توسعه شش‌گانه داشته‌اند باید اذعان داشت که در شرایط فعلی نیز هنوز این حوزه‌ها چالش و مسئله‌دار هستند بنابراین احکام تدوین و تصویب شده در این حوزه‌ها کارآمدی لازم را نداشته‌اند زیرا امروزه با کمبود اماکن و فضاهای ورزشی در کشور

مواجهیم و سرانه اماکن ورزشی در یک دهه گذشته بین ۰/۵ تا ۰/۸ مترمربع در نوسان بوده است^۱ و از سویی میزان مشارکت ورزش همگانی حداقلی است به نحوی که طبق آخرین مطالعه صورت گرفته حدود ۹۰ درصد از ایرانیان فعالیت حرکتی کافی ندارند.^۲ درباره ورزش دانش‌آموزی نیز می‌توان اظهار کرد که هم‌اکنون از هر سه دانش‌آموز ۶ تا ۱۸ سال، یک نفر عارضه بدنی دارد و از هر چهار دانش‌آموز، یک نفر دارای چاقی و یا اضافه وزن است.^۳

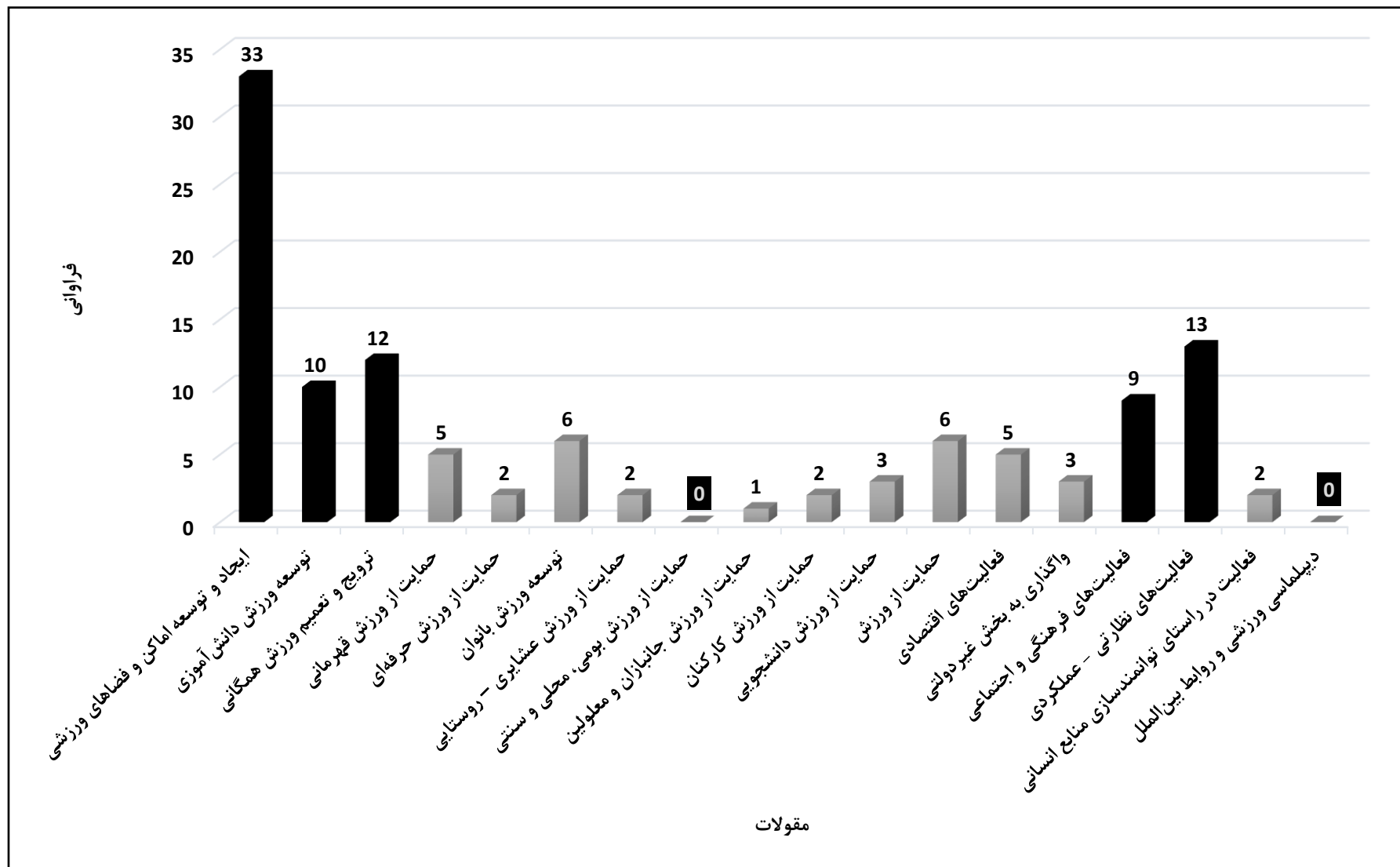
۱. اطلاعات و آمار اخذ شده از وزارت ورزش و جوانان، معاونت پشتیبانی و منابع، دسامبر ۱۴۰۱.
۲. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. گزارش سیاستی «تحلیل وضعیت ورزش بانوان در ایران و تبیین چالش‌ها و موانع و ارائه راهکارهای اثربخش». شماره مسلسل ۱۸۳۴۲، ص ۱۵.
۳. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. گزارش سیاستی «تحلیل وضعیت ورزش بانوان در ایران و تبیین چالش‌ها و موانع و ارائه راهکارهای اثربخش». شماره مسلسل ۱۸۳۴۳، ص ۱۲.

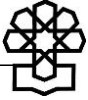

جدول ۱۴. فراوانی احکام (مصرح - غیرمصرح) برنامه‌های اول تا ششم توسعه در حوزه تربیت بدنی و ورزش به تفکیک مقولات

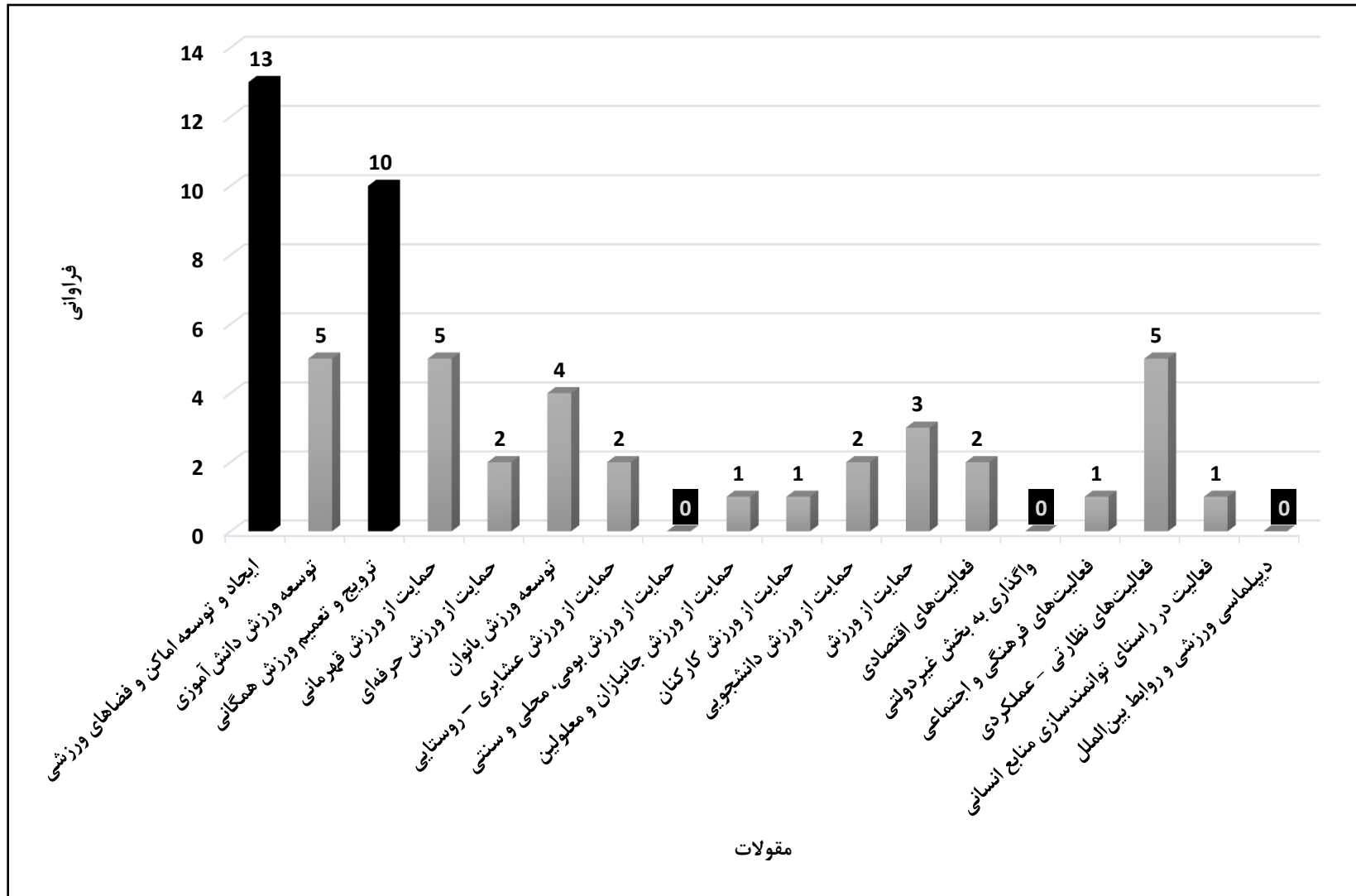
مجموع		ششم		پنجم		چهارم		سوم		دوم		اول		برنامه‌های توسعه	مقولات
کل	غیرمصرح	مصرح	غیرمصرح	مصرح	غیرمصرح	مصرح	غیرمصرح	مصرح	غیرمصرح	مصرح	غیرمصرح	مصرح	غیرمصرح		
۳۳	۲۰	۱۳	-	۳	-	۲	۶	۶	۱۰	-	۳	۲	۱	-	ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی
۱۰	۵	۵	۲	۱	-	۲	-	۲	-	-	۲	-	۱	-	توسعه ورزش دانش‌آموزی
۱۲	۲	۱۰	-	۳	-	۱	-	۳	۱	۱	۱	۱	-	۱	ترویج و تعمیم ورزش همگانی
۵	-	۵	-	۱	-	۱	-	۲	-	۱	-	-	-	-	حمایت از ورزش قهرمانی
۲	-	۲	-	۱	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	حمایت از ورزش حرفه‌ای
۶	۲	۴	-	۱	-	-	-	۱	۲	-	-	۲	-	-	توسعه ورزش بانوان
۲	-	۲	-	۱	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	حمایت از ورزش عشایری - روستایی
۰	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	حمایت از ورزش بومی، محلی و سنتی
۱	-	۱	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	حمایت از ورزش جانبازان و معلولین
۲	۱	۱	-	-	-	-	-	۱	-	-	۱	-	-	-	حمایت از ورزش کارکنان
۲	۱	۲	۱	-	-	-	-	۲	-	-	-	-	-	-	حمایت از ورزش دانشجویی
۶	۳	۳	-	۱	-	-	-	۱	۱	-	۲	۱	-	-	حمایت از ورزش
۵	۳	۲	-	-	-	-	۲	۱	۱	۱	-	-	-	-	فعالیت‌های اقتصادی
۳	۳	-	-	-	-	-	۱	-	۱	-	۱	-	-	-	واگذاری به بخش غیردولتی (شخصیت‌های حقوقی و حقیقی)
۹	۸	۱	۱	-	۲	-	۲	-	۲	-	۱	۱	-	-	فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی
۱۳	۸	۵	۳	۲	۲	۱	-	۲	۳	-	-	-	-	-	فعالیت‌های نظارتی - عملکردی
۲	۱	۱	-	-	-	-	-	۱	-	-	۱	-	-	-	فعالیت در راستای توانمندسازی منابع انسانی
۰	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	دیپلماسی ورزشی و روابط بین‌الملل
۱۱۴	۵۷	۵۷	۷	۱۵	۴	۸	۱۱	۲۳	۲۱	۳	۱۲	۷	۲	۱	مجموع مقولات
	۱۱۴		۲۲		۱۲		۳۴		۲۴		۱۹		۳		

نمودار ۲۰. توزیع احکام برنامه‌های اول تا ششم توسعه در حوزه تربیت بدنی و ورزش به تفکیک مقولات

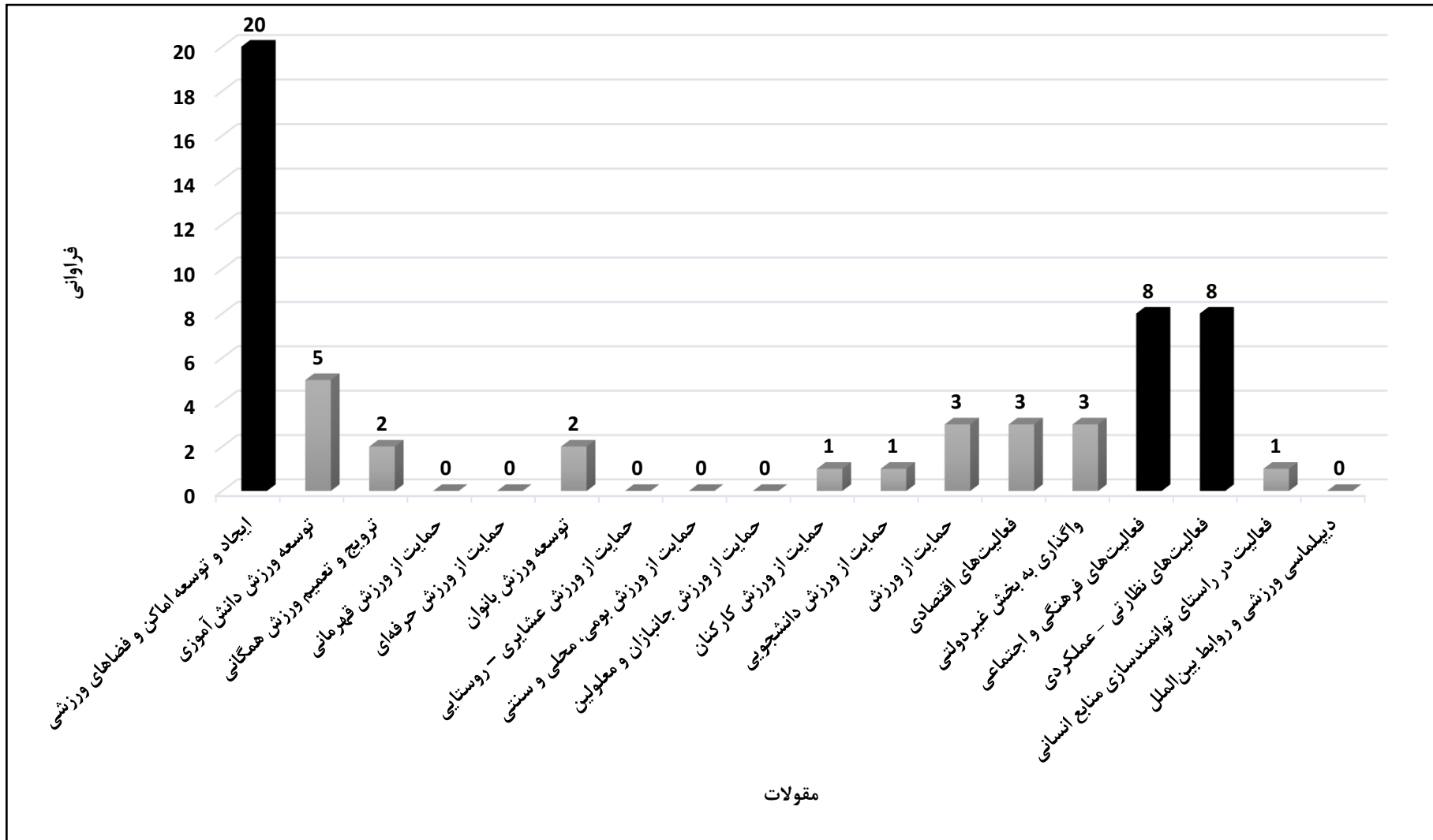

نمودار ۲۱. توزیع احکام مصرح برنامه‌های اول تا ششم توسعه در حوزه تربیت بدنی و ورزش به تفکیک مقولات

نمودار ۲۲. توزیع احکام غیرمصرح برنامه‌های اول تا ششم توسعه در حوزه تربیت بدنی و ورزش به تفکیک مقولات

با توجه به تحلیل مواد، بندها و تبصره‌های قانونی برنامه‌های اول تا ششم توسعه، ملاحظه می‌شود که با وجود پاره‌ای از ضعف‌ها و نواقص این برنامه‌ها، توجهات ویژه‌ای به کاستی‌های ورزش و رفع آنها برای توسعه صورت گرفته است و برحسب نیازها و عملکرد هریک از برنامه‌ها، اهداف و راهبردهای جدید در برنامه بعدی تدوین و تصویب شده است. علاوه بر این، در این گزارش تلاش شد که بررسی، ارزیابی و تحلیل محتوایی مفاد برنامه‌ها در حوزه تربیت بدنی و ورزش صورت گیرد تا بلکه بتوان برای برنامه هفتم توسعه، راهکارهایی را ارائه کرد. بنابراین اشکال‌ها و نواقص برنامه‌های شش‌گانه توسعه در دو سطح ساختاری و محتوایی شناسایی شد و پیشنهادهایی برای برطرف کردن آنها در برنامه توسعه پیش‌رو ارائه شد.

الف) ساختاری

۱. کلی بودن و تفسیرپذیر بودن برخی از مواد و بندها

در برخی موارد، برنامه‌ریزی به طرح برخی راه‌حل‌های کلی در قوانین برنامه محدود شده است به نحوی که از این کلیت، تفسیرهای متعددی قابل برداشت است. به علاوه ارائه مواد و قوانین کلی از یک سو سبب ایجاد ابهام در پیاده‌سازی و از سوی دیگر سبب تفسیر مواد و توجیه عملکرد می‌شود. ضمناً گفتنی است در برخی موارد نیز برنامه‌ها در حد افراط جزئی و تفضیلی می‌باشند.

۲. عملیاتی و اجرایی نبودن غالب مواد و بندها

اجرایی شدن برنامه‌های توسعه، منوط به مشخص کردن برنامه‌های اجرایی است. به این ترتیب که برای هر بخش و زیربخش، اهداف، برنامه‌های عملیاتی و فعالیت‌های متناظر، اعتبارات مورد نیاز، چگونگی تأمین اعتبارات و ... همگی در فرایند برنامه‌ریزی مشخص شوند. از سویی، غالب احکام حوزه تربیت بدنی و ورزش، قابلیت تبدیل شدن به برنامه عملیاتی و فعالیت‌های متناظر را ندارند بنابراین جنبه اجرایی حکم به شدت کاهش می‌یابد و به همین دلیل بخشی از احکام یک برنامه توسعه در سال‌های اجرای آن برنامه دست‌نخورده و بکر باقی می‌ماند.

۳. مبهم و نامفهوم بودن محتوای برخی از مواد و بندها

متن برخی از مواد، بندها و تبصره‌ها دارای واژگان مبهم و گاهی اوقات نامفهوم است که این قبیل واژگان موجب تفسیرهای مختلف و مواجهه سلیقه‌ای با آنها می‌شود. استفاده از واژگان مبهم، چندپهلوی و قابل تفسیر که اجماعی در خصوص آنها وجود ندارد در نهایت به این امر منجر خواهد شد که هر دولت با توجه به فهم خود به اجرای آنها دست بزند و پیامدی جز برخورد سلیقه‌ای و یا انحراف عملکرد برنامه از هدف سیاستگذاران دربرنخواهد داشت.

۴. نظارت‌پذیر نبودن غالب مواد و بندها

بررسی روند تهیه و تدوین برنامه‌های توسعه مشخص کرد که پس از نهایی شدن برنامه و ابلاغ آن، می‌توان تا حدودی ادعان کرد که ضمانت و پشتوانه‌ای برای اجرای آنها وجود ندارد. این امر سبب اجرای ناقص و محدود و بعضاً عدم اجرای پاره‌ای از احکام برنامه‌ها شده است. این برنامه‌ها یا مواد در بعضی مواقع در حد بسیار بالایی از تفصیل تهیه شده و برای یکایک بخش‌ها و زیربخش‌ها هدفگذاری، سیاستگذاری و تأمین مالی انجام شده است؛ بی‌آنکه الزامات و ضرورت‌های اساسی این گونه برنامه‌ریزی، از جمله وجود اطلاعات گسترده، جزئی و تفصیلی، منابع عظیم مالی، نظام کارشناسی بسیار قوی و گسترده فراهم باشد و در برخی موارد نیز برنامه‌ریزی به طرح برخی راه‌حل‌های کلی در قوانین برنامه محدود

می‌شود. برای اجرایی شدن برنامه‌های توسعه باید برنامه‌های اجرایی مورد نیاز مواد، بندها و تبصره‌ها در فرایند برنامه‌ریزی مشخص شوند که در غالب موارد نه تنها برنامه‌ها و عملیات اجرایی مشخص نشده، بلکه حتی آیین‌نامه‌ها و مقررات اجرایی آنها نیز تهیه نشده است.

بنابراین هرگاه مواد، بندها و تبصره‌ها در برنامه‌های توسعه اول تا ششم بسیار جزئی و به تفصیل و یا بسیار کلی و تفسیرپذیر باشند و برنامه‌ها و عملیات اجرایی آنها و حتی آیین‌نامه و مقررات اجرایی برای آنها در نظر گرفته نشده باشد قطعاً از نظارت‌پذیری فاصله می‌گیرند و اجرای آنها به صورت سلیقه‌ای، ناقص و جزئی خواهد بود.

۵. حاکم شدن نظام بودجه‌ای بر برنامه توسعه

با وجود ضرورت هماهنگی میان بودجه‌های سالیانه با برنامه‌های میان‌مدت، غالباً در عمل این تناسب و هماهنگی از بین رفته و اهداف، راهبردها و سیاست‌های میان‌مدت در برنامه‌ها تحت الشعاع تخصیص منابع و تصمیمات موقت و بودجه‌ای قرار گرفته و حتی ادبیات، ابزارها و شیوه‌های بودجه‌ریزی بر نظام برنامه‌ریزی بخش ورزش حاکم و مسلط شده است.

۶. عدم توجه به برنامه‌ریزی برمبنای آمایش سرزمین - رشته

مواد، بندها و تبصره‌های برنامه‌های توسعه تهیه شده حوزه تربیت بدنی و ورزش نشان می‌دهد که برنامه‌ریزی فضایی برمبنای آمایش سرزمین و تقسیم کار ملی بین مناطق، یا تقسیم کار منطقه‌ای بین نواحی کمتر مورد توجه قرار گرفته است. به عبارتی مکانیزم درگیر شدن مناطق و استان‌ها در تهیه، تدوین و اجرای برنامه مشخص نشده است. این امر بی‌توجهی و غفلت از امکانات، فرصت‌ها، ظرفیت‌ها و محدودیت‌ها، تنگناها و نیازهای منطقه‌ای - محلی در بخش تربیت بدنی و ورزش را در پی داشته است.

۷. نبود اجماع گفتمانی در تدوین احکام حوزه تربیت بدنی و ورزش

بررسی احکام مصرح و غیرمصرح برنامه‌های اول تا ششم توسعه در حوزه تربیت بدنی و ورزش هم به‌عنوان یک کل یکپارچه و هم به‌صورت تک‌برنامه‌ای نشان می‌دهد که احکام مرتبط با حوزه تربیت بدنی و ورزش از یک دال مرکزی و یا مرکز ثقل برخوردار نیست. از سویی در هر برنامه به فراخور شرایط و نگاه سیاستگذاران یک یا چند مقوله حوزه تربیت بدنی و ورزش به‌صورت مصرح یا غیرمصرح و غالباً توأمان مورد توجه قرار گرفته است که این میزان توجه به مقولات نیز از سیستم یا فرمول تعریف شده‌ای نیز تبعیت نمی‌کند.

ب) محتوایی

۱. نبود امکان‌سنجی و نیازسنجی منطبق بر نگاه اصولی و علمی در ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی

وجود زیرساخت‌های ورزشی استاندارد برای فعالیت رشته‌های ورزشی مختلف و برای همه رده‌های سنی هر دو جنس در استان‌های سراسر کشور موجب همگانی شدن ورزش می‌شود. از این‌رو از ابتدای برنامه اول توسعه تاکنون غالب احکام حوزه تربیت بدنی و ورزش به مقوله «ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای» ورزشی اختصاص دارد. ولی مشاهده می‌شود که مربیان و ورزشکاران ملی‌پوش رشته‌های مختلف غالباً از نبود اماکن و فضاهای ورزشی استاندارد متناسب با رشته ورزشی خود سخن می‌گویند این در حالی است که سرانه اماکن ورزشی در این چند دهه از ۰/۵ متر مربع تا ۰/۸ متر مربع در نوسان بوده است.

ازسویی، گاهی اوقات مشاهده می‌شود که در برخی شهرها ورزشگاه‌ها و سالن‌های ورزشی احداث شده است که یا اندازه این فضاهای ورزشی با جمعیت این شهرها تناسب ندارد یا اینکه این فضاهای ورزشی مختص رشته‌هایی است که در آن شهر یا استان‌ها ورزشکار نخبه و ملی‌پوشی در آن رشته‌ها نیست. در مجموع به نظر می‌رسد که در ساخت و ایجاد چنین فضاهای ورزشی به آمایش سرزمینی و اتخاذ تصمیمات مبتنی بر مطالعه علمی و دیدگاه کارشناسی توجه نشده است و ماحصل چنین روندی موجب می‌شود که الان ۴۲۰۰ پروژه ورزشی نیمه‌تمام در کشور باشد که اتمام این تعداد پروژه با بودجه فعلی شرکت توسعه و نگهداری اماکن ورزشی کشور (۵۳۷ میلیارد در سال ۱۴۰۱) نیاز به ۵۵ سال زمان دارد و اگر اعتبارات مورد نیاز در شرایط فعلی مهیا شود برای تکمیل نیاز به ۱۳۰ تا ۱۵۰ هزار میلیارد تومان است.

ازسوی دیگر، چون هزینه نگهداری، تجهیز، بهسازی و نوسازی اماکن و فضاهای ورزشی بسیار بالاست؛ در برخی از استان‌ها ورزشگاه‌ها و فضاهای ورزشی وجود دارند که تا چند سال پیش میزبان رویدادها و مسابقات در بالاترین سطح ورزش کشور بوده‌اند ولی الان به حال خود رها شده و هیچ‌گونه استفاده ورزشی از آنها نمی‌شود.

۲. عدم توجه کافی به ورزش همگانی

بند «۳» اصل سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران بر رایگان بودن تربیت بدنی برای همه در تمام سطوح تأکید دارد و علاوه بر آن، مفاد برنامه‌های توسعه نیز بر گسترش عدالت اجتماعی و فراهم کردن استفاده عادلانه اقشار مختلف جامعه از کالا و خدمات ورزشی استوار است. ولی متأسفانه تاکنون زمینه مناسب برای ورزش کردن همه اقشار جامعه به صورت رایگان و با هزینه کم نیز فراهم نشده است و دسترسی به امکانات ورزشی در حد مطلوب به هیچ‌وجه میسر نیست.

در خصوص فعالیت‌های مرتبط با ترویج و تعمیق فعالیت بدنی و ورزش همگانی می‌توان به برخی از فعالیت‌های مقطعی برای مردم همچون همایش‌های یک‌روزه پیاده‌روی و جشنواره‌های چند روزه در برخی از شهرها اشاره داشت. قطعاً در صورت توجه مناسب و برنامه‌ریزی شده، عمومی کردن ورزش در میان مدت امکان‌پذیر بوده و زیربنای توسعه ورزش کشور نیز فراهم خواهد شد.

۳. عدم توجه کافی به ورزش مدارس (دانش‌آموزی)

ورزش مدارس یا دانش‌آموزی بخش عظیمی از جمعیت جوان کشور را شامل می‌شود و اهمیت ویژه‌ای برای ابعاد مختلف تربیتی، اجتماعی و سالم‌سازی جامعه دارد و پشتوانه مناسب توسعه ورزش در سطح کلی محسوب می‌شود. ولی به‌رغم این اهمیت و نیز توجه کافی در برنامه‌های دولت و هدف‌گذاری‌های لازم، متناسب با جمعیت دانش‌آموزی به این موضوع پرداخته نشده است. ورزش مدارس با کمبودهای اصولی مواجه است که مهم‌ترین آنها کمبود معلم ورزش به‌خصوص در مقاطع ابتدایی است. همچنین ورزش مدارس بیشترین کاستی‌ها در زمینه امکانات فیزیکی، اماکن ورزشی در حد نیاز (به‌خصوص در شهرهای بزرگ) که خود مانع از دستیابی به اهداف بوده است. جدای از این موارد، موضوع کیفیت زنگ ورزش و محتوای این دروس و همچنین نحوه برگزاری کلاس‌های فوق برنامه بسیار حائز اهمیت است. بنابراین ضروری است که تحول اساسی در ورزش مدارس ایجاد شود تا با رفع کاستی‌های موجود که از اساسی‌ترین آسیب‌های ورزش کشور محسوب می‌شود، زمینه توسعه مناسب ورزش کشور نیز فراهم شود.

۴. کم‌توجهی به ورزش بانوان

جمعیت ۵۰ درصدی بانوان در پیکره اجتماع، محوریت بانوان در خانواده و ضرورت سلامت مادران و دختران و افتخارآفرینی آنان با پوشش اسلامی در عرصه‌های بین‌المللی از مؤلفه‌هایی هستند که نیازمند نگاه ویژه در برنامه دارد. عدم توجه کافی به ورزش بانوان در ادوار گذشته روند پیشرفت ورزش کشور را در مؤلفه‌های ورزش همگانی، قهرمانی و حرفه‌ای کند کرده و جمعیت ورزشکاران را با کاهش مواجه کرده است. به‌نحوی که ۶۹ درصد از بانوان بالای ۱۸ سال به لحاظ شاخص توده بدنی دارای عارضه هستند که حدود ۶۵ درصد از چاقی و اضافه وزن و حدود ۴ درصد از لاغری رنج می‌برند. همچنین عدم کفایت دسترسی آسان بانوان به ظرفیت‌ها، امکانات و فضاهای ورزشی و عدم تناسب ساختار تشکیلاتی متناسب با جمعیت جزو موانع این بخش محسوب می‌شود.

ازسویی، مدال‌آوری بانوان ورزشکار طی یک دهه گذشته در بازی‌های المپیک و پارالمپیک، بازی‌های آسیایی و پارآسیایی، مسابقات جهانی و سایر عرصه‌های بین‌المللی ورزش؛ گواه مثبتی بر تقویت و ارتقای ورزش بانوان در حوزه قهرمانی است.

۵. بی‌توجهی به بازی‌ها و ورزش بومی و محلی و سنتی

ورزش‌ها و بازی‌های بومی و محلی بخشی از آداب و رسوم و هویت فرهنگی کشور ما را تشکیل می‌دهند و غفلت از این ورزش‌ها؛ فراموشی و نادیده‌انگاری هویت تاریخی اقوام مختلف ایرانی است. با ورود ورزش‌های جدید، ورزش‌های بومی و محلی که ریشه در فرهنگ کشور دارند، به تدریج جای خود را به ورزش‌های جدید سپردند. این در حالی است که در برنامه‌های پنج‌ساله توسعه، هیچ توجهی به ورزش‌های بومی و محلی و احیاء و توسعه آنها نشده است. از سوی دیگر، نمی‌توان از عدم توجه سالیان متمادی به ورزش‌های مذکور چشم‌پوشی کرد که خود از آسیب‌های اصلی وارد شده به کل ورزش کشور در زمینه پشتوانه‌سازی، احیاء و نیز اثربخشی در ورزش همگانی و قهرمانی است.

۶. کم‌توجهی به ورزش عشایری- روستایی

حدود ۲۶ درصد از جمعیت کشور در روستاها ساکن هستند که بنابر اقلیم‌های مختلف و برحسب ضرورت دارای بازی‌ها و ورزش‌های خاص خود هستند. خوشبختانه در برنامه‌های توسعه‌ای، ورزش‌های روستایی و عشایری تا حدودی هرچند اندک موردنظر قرار گرفته است. ازسویی، ورزش‌ها و بازی‌های بومی، محلی و سنتی در روستاها نسبت به شهرها مورد توجه بیشتری واقع می‌شود بنابراین موضوع اماکن و فضاهای ورزشی روستایی که غالباً با عنوان خانه ورزش روستایی از آن یاد می‌شود بسیار حائز اهمیت است که در یک دهه گذشته نسبت به دهه‌های پیشین رشد چشمگیری به این حوزه شده است.

۷. بی‌توجهی به ورزش جانبازان و معلولان

حضور ورزشکاران جانباز و معلول کشورمان در رویدادهای پارالمپیک و پارآسیایی دوره‌های پیشین نشان می‌دهد که عملکرد آنها در هر دو بخش بانوان و آقایان بسیار مؤثر بوده است که خود یکی از دلایل انتزاع کمیته ملی المپیک از کمیته ملی پارالمپیک بوده است. ازسویی، میزان توجه و حمایت از قهرمانان این حوزه در قانون سرباز قهرمان حداقلی است که با توجه به اصلاحات و الحاقاتی که در لایحه سال ۱۳۹۸ بر این قانون اعمال شد می‌توان به ارتقای تسهیلات این قانون برای رفاه بیشتر جانبازان و معلولان ورزشکار بیش از گذشته امیدوار بود، هرچند هم‌اکنون در نوبت صحن

مجلس شورای اسلامی جهت تصویب قرار دارد. از سوی دیگر، افتخار آفرینی مداوم این قهرمانان در آوردگاه‌های بین‌المللی متأسفانه موجب نشد که در قانون برنامه‌های توسعه به ورزش این حوزه توجه بیشتری نسبت به گذشته شود.

۸. عدم توجه به دیپلماسی ورزش و امور بین‌الملل

با توجه به اینکه عموماً و اصولاً ورزش مقوله‌ای غربی است بنابراین غالب نهادهای تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیر در حوزه ورزش غربی هستند و فدراسیون‌های ورزشی و اجلاس‌های جهانی که مقررات و مصوبات مرتبط با رشته‌های مختلف را تهیه، تدوین و اجرا می‌کنند در کشورهای اروپایی قرار دارند. بنابراین برای ارتقا و پیشرفت هرچه بیشتر ورزش کشور می‌طلبند که روابط ورزش ما در عرصه بین‌الملل بیش از گذشته باشد. همچنین ورزش در عصر کنونی به‌عنوان ابزار جنگ نرم قلمداد می‌شود و غالب کشورها از ورزش به‌عنوان میدان مبارزه و قدرت‌نمایی استفاده می‌کنند و برای نمونه می‌توان به مسابقه تیم‌های ملی فوتبال ایران و آمریکا در جام جهانی ۱۹۹۸ فرانسه اشاره کرد که به‌عنوان بازی قرن لقب گرفت. با همه این مباحث مطروحه به‌نظر می‌رسد که در شش برنامه توسعه گذشته هیچ ردی از مقوله دیپلماسی ورزش و امور بین‌الملل وجود ندارد، این در حالی است که غالب پرونده‌های مورد دعوی در فدراسیون‌های ورزشی بین‌المللی و دادگاه حکمیت ورزشی (CAS) متعلق به ورزش کشورمان است^۱ که غالب آنها نیز در دهه‌های گذشته تاکنون با شکست مواجه شده است.

۹. کم‌توجهی به اقتصاد ورزش^۲

نقش اقتصادی ورزش را می‌توان در دو گروه تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم جای داد. در بررسی تأثیرات اقتصادی مستقیم، به ورزش به‌عنوان تفریح و یا فعالیت جسمانی نگریسته می‌شود. بدین ترتیب، آثاری همچون تولید کالاها و خدمات ورزشی، صادرات و واردات، کاهش هزینه‌های خانوار، ایجاد اماکن و تسهیلات، تبلیغات، پوشش رسانه‌ای، اشتغال و جذب گردشگر و حامیان مالی را در پی خواهد داشت. آثار اقتصادی غیرمستقیم ورزش نیز سبب ارتقای سلامتی و کاهش هزینه‌های درمان و به‌تبع آن، توسعه برنامه‌های ملی و نیروی کار می‌شود و در کاهش هزینه‌های درمانی خانوار و دولت دخالت اساسی دارد.

در یک دهه اخیر مفهوم اقتصاد مقاومتی به ادبیات اقتصادی کشور اضافه شده است و به فراخور حال و روز اقتصاد مورد بحث واقع می‌شود. اقتصاد مقاومتی به‌معنای تشخیص حوزه‌های فشار و سپس تلاش برای کنترل و بی‌اثر کردن آنها و تبدیل فشار و تهدیدها به فرصت‌هاست. کاهش وابستگی‌های خارجی و تأکید بر تولید داخلی و ملی و تلاش برای خوداتکایی، روی دیگر آن است. یکی از عرصه‌های بسیار مهم و اثرگذار در تحقق اقتصاد مقاومتی، توسعه ورزش کشور است. چراکه امروزه ورزش ابزاری جهانی/محلی برای توسعه اقتصادی است. برنامه‌های مرتبط با ورزش بر نیروهای اجتماعی، خدمات شغلی، آموزش مهارت‌یابی و توسعه شایستگی منابع انسانی اثرگذار است. ورزش اکنون از طریق نهادهای خویش همچون کارفرما عمل می‌کند و اثر چندوجهی بر سایر بخش‌ها همچون گردشگری، تولید و بخش غیررسمی صنایع بالادستی خود دارد. متأسفانه در کشور در زمینه توسعه اقتصاد ورزش کم‌توجهی صورت گرفته است. از آن جمله می‌توان به عدم زیرساخت‌های تشکیلاتی و حقوقی لازم برای کنترل استانداردهای تجهیزات و امکانات

۱. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. گزارش سیاستی با عنوان «واکاوی مسئله قراردادهای حرفه‌ای ورزشی با تأکید بر رشته فوتبال». شماره مسلسل: ۱۷۸۴۴، تاریخ انتشار: آبان ۱۴۰۰.

۲. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. گزارش سیاستی با عنوان «شناسایی عوامل مؤثر بر رونق اقتصادی ورزش ایران و ارائه راهکارها». شماره مسلسل: ۱۸۲۲۳، تاریخ انتشار: اردیبهشت ۱۴۰۱.

ورزشی اشاره کرد. اما در سال‌های اخیر و با ابلاغ سیاست‌های اقتصاد مقاومتی اقدام‌هایی به انجام رسیده که کافی نبوده و نیاز است در برنامه‌ریزی‌های آینده ورزش کشور به‌صورت ویژه و جدی‌تر به این بخش توجه شود.

۱۰. بی‌توجهی به ورزش حرفه‌ای

امروزه باشگاه‌های ورزشی با هدف تربیت ورزشکار، ایجاد انگیزه برای جذب جوانان به ورزش قهرمانی و ایجاد شور و نشاط در جوامع از طریق برگزاری رقابت‌های ورزشی تشکیل شده و اهمیت دارند. در واقع باشگاه‌های ورزشی تأمین‌کننده ورزشکاران نخبه برای کشور خود محسوب می‌شوند و عامل رسیدن به افتخارات بین‌المللی ورزشی و بازوهای مؤثر و توانای فدراسیون‌ها و هیئت‌های ورزشی هستند. متأسفانه وضع باشگاه‌داری در کشور نامناسب است و به‌جای توسعه باشگاه‌های خصوصی شاهد افزایش رو به رشد باشگاه‌های دولتی هستیم که در طول برنامه چهارم به‌دلیل امکان تأمین اعتبار از کل اعتبارات بند «ب» ماده (۱۱۷) مبنی بر اجازه هزینه ۱ درصد از اعتبار دستگاه‌های اجرایی برای ورزش بیشتر از گذشته شد.

ازسویی، براساس تبصره بند «ب» ماده (۱۳) قانون برنامه پنجم توسعه و تبصره «۲» ماده (۹۴) برنامه ششم توسعه پرداخت هرگونه وجهی از محل بودجه کل کشور به هر شکل به ورزش حرفه‌ای ممنوع شد. این حکم در راستای اجرایی شدن سیاست‌های اصل (۴۴) قانون اساسی که به موضوع خصوصی‌سازی می‌پردازد ارائه شد ولی متأسفانه به‌دلیل نبود بسترهای لازم جهت درآمدزایی پایدار باشگاه‌های ورزشی از جمله فعالیت‌های تجاری و اقتصادی که مبتنی بر برند باشگاه‌هاست و همچنین حق پخش رسانه‌ای و درآمدهای روز مسابقه که هرکدام شامل چندین محور می‌شوند، منجر به این شد که موضوع خصوصی‌سازی به شکل واقعی عملی نشود. بنابراین ملاحظه می‌شود که ورزش حرفه‌ای به‌رغم نام آن، بیشتر به‌صورت دولتی در کشور اداره می‌شود و همین امر سبب شده تا باشگاه‌های خصوصی بزرگ و واقعی که باید به ورزش حرفه‌ای بپردازند به‌علت عدم توان رقابت با باشگاه‌های دولتی منفعل بمانند و باعث شود تا ورزش قهرمانی در حد انتظارات جامعه در میادین رسمی و مهم بین‌المللی مانند المپیک و سایر رویدادهای بین‌المللی معتبر ورزش رشد و ارتقا نداشته باشد.

۱۱. بی‌توجهی به ورزش کارکنان^۱

یکی از بایسته‌های پیشرفت اجتماعی و فرهنگی، عملکرد مطلوب سلامت اجتماعی و روانی کارکنان به‌حساب می‌آید. در این میان پیشرفت اجتماعی و فرهنگی با فعالیت‌های ورزشی و تحقق سلامت روان دارای پیوندهایی بی‌بدیل است. بر این مبنای ارتقای ورزش کارگری و فعالیت بدنی و ورزش برای کارکنان دولت توأمان نیازمند بازنگری در قوانین، آیین‌نامه‌ها و بخشنامه‌هاست.

آمار تعداد نیروی انسانی بدنه دستگاه‌های اجرایی، اگر با مجموع نیروهای مشغول به‌کار در دولت، کارکنان نهادهای عمومی و نیروهای مسلح محاسبه شود نزدیک به ۴ میلیون نفر است. ازسویی، تعداد کارگران جامعه ایران در اواسط دهه ۱۳۹۰ حدود ۱۶ میلیون نفر بوده است که حداقل ۶ میلیون نفر آن را کارگران غیررسمی تشکیل داده‌اند و طبق آمار سازمان تأمین اجتماعی حدود ۱۰ میلیون نفر از کارگران در ایران بیمه هستند بنابراین برنامه‌ریزی جهت سلامت

۱. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. گزارش سیاستی با عنوان «چالش‌های ورزش کارکنان در ایران». شماره مسلسل ۱۸۱۵۶، انتشار در فروردین ۱۴۰۱.

جسمانی و روانی حدود ۲۰ میلیون نفر کارمند، کارگر رسمی و کارگر غیررسمی نیازمند نگاه ویژه و جدی سیاستگذاران امر است که در برنامه‌های توسعه به ویژه برنامه‌های پنجم و ششم توسعه چنین امری هرگز محقق نشده است.

۱۲. کم‌توجهی به ورزش دانشجویی

ورزش پرورشی که به ترکیب ورزش آموزشی و ورزش تربیتی اطلاق می‌شود یکی از مؤلفه‌های چهارگانه ورزش قلمداد می‌شود. ورزش پرورشی شامل ورزش مدارس و دانشگاه‌ها و به سخنی دیگر، مشتمل بر ورزش دانش‌آموزی و ورزش دانشجویی است. گستره ورزش دانشجویی مشتمل بر دانشجویان وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، دانشجویان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی است. فدراسیونی نیز تحت عنوان «ورزش دانشگاهی» برای تشکیل تیم‌های ملی دانشجویان در رشته‌های ورزشی مختلف و هماهنگ‌سازی آنها جهت شرکت در المپیاد دانشجویی که پس از بازی‌های المپیک، بزرگ‌ترین و معتبرترین رویداد ورزشی جهان محسوب می‌شود.

رصد برنامه‌های شش‌گانه توسعه و همچنین قانون بودجه در سنوات مختلف با کلید واژه «ورزش دانشجویی» نشان می‌دهد که از کمترین توجه ممکن برخوردار است و به‌هیچ‌وجه قابل‌مقایسه با جایگاه «ورزش دانش‌آموزی» در برنامه‌های توسعه نیست و میزان بودجه و اعتبارات در نظر گرفته ورزش دانش‌آموزی در وزارت آموزش و پرورش قابل‌مقایسه با اعتبارات وزارت ورزش و جوانان است. نکته حائز اهمیت دیگر، اگر جامعه دانش‌آموزان که هم‌اکنون حدود حداقل ۱۴ میلیون نفر و جامعه دانشجویی که حدود حداقل ۲ میلیون نفر است با هم مقایسه شود این تفاوت هفت برابری در تعداد افراد اگر در تخصیص بودجه نیز لحاظ می‌شد قطع‌به‌یقین اوضاع ورزش دانشجویی بسیار اتربخش‌تر از وضعیت کنونی بود.

بنابراین با توجه به رویدادهای ورزشی متعدد در دانشگاه‌ها، مناطق و سطح کشوری و همچنین بین‌المللی برای این قشر؛ ورزش دانشجویی نیازمند بازنگری جدی سیاستگذاران در تعیین ردیف اعتباری مجزا برای ورزش دانشجویی در بودجه سالانه وزارتین مربوطه و دانشگاه‌ها و همچنین توجه ویژه در برنامه‌های توسعه پیش‌رو است.

۱۳. بی‌توجهی به توانمندسازی منابع انسانی ورزش^۱

منابع انسانی باارزش‌ترین عامل تولید و مهم‌ترین سرمایه و منبع اصلی مزیت رقابتی و ایجاد کننده قابلیت‌های اساسی هر سازمانی به‌شمار می‌آید و یکی از مؤثرترین راه‌های دستیابی به مزیت رقابتی در شرایط فعلی، کارآمد کردن کارکنان سازمان‌هاست. از این‌رو، اگر ورزشکاران، مربیان، داوران و مدیران باشگاه‌های ورزشی را به‌عنوان کارکنان یا منابع انسانی یک سازمان ورزشی در نظر گرفته شود و این افراد در کنار سایر کارکنان نهادهای دولتی و عمومی غیردولتی و حتی غیردولتی قرار گرفته شود به حجم انبوهی از افراد فعال در حوزه ورزش و تربیت بدنی دست می‌یابیم که نیازمند توانمندسازی هستند. ازسویی، توانمندسازی تکنیکی نوین و مؤثر در جهت ارتقای بهره‌وری سازمان با بهره‌گیری از توان کارکنان است و آنچه در راستای توسعه منابع انسانی اهمیت دارد این است که بهبود منابع انسانی تنها با آموزش‌های فنی و تخصصی حاصل نمی‌شود، بلکه باید از راه‌های گوناگون به توسعه آموزش کارکنان پرداخت و این مهم جز با اعمال برنامه‌های میان‌مدت و بلندمدت در قلمرو منابع انسانی امکان‌پذیر نخواهد بود. بنابراین با رصد احکام

۱. آقامحمدی، شیرین و آقامحمدی، زهره. طراحی الگوی توانمندسازی شغلی منابع انسانی ورزش براساس رویکرد فراترکیب. فصلنامه جهان نوین، سال دوم، شماره هشتم، زمستان ۱۳۹۸، صص ۴۷-۳۷.

مرتبط با ورزش طی این شش برنامه توسعه مشاهده می‌شود که هیچ توجهی برای توانمندسازی افراد حاضر در میدان ورزش با نقش‌هایی چون مدیر، کارشناس، مربی، داور، ورزشکار، هوادار و ... نشده است.

۱۴. کم‌توجهی به موضوع خصوصی‌سازی در ورزش^۱

خصوصی‌سازی در شکل ظاهری عبارت است از فرایندی که طی آن وظایف و تأسیسات بخش دولتی به بخش خصوصی انتقال داده می‌شود، به فرض آنکه خصوصی‌سازی در شکل ظاهری خود محقق شود، هیچ تضمینی برای استمرار و پایداری آن وجود نخواهد داشت. حال آنکه، نوع مدیریت باشگاه‌های ورزشی موضوعی است که می‌تواند بر موفقیت باشگاه‌ها تأثیر داشته باشد. بخش خصوصی ورزش می‌تواند نقش مؤثری در توسعه ورزش همگانی، قهرمانی و همچنین اهدافی از قبیل کارآفرینی و اشتغال‌زایی و افزایش بهره‌وری از اماکن و تجهیزات ورزشی داشته باشد. خصوصی‌سازی در ورزش می‌تواند در کارآفرینی و کاهش بسیاری از مشکلات نظیر بیکاری و رکود صنایع ورزشی و غیرورزشی مؤثر باشد و همچنین می‌تواند نظام مدیریت ورزشی را در جهت کاهش تدریجی وابستگی سازمان‌های ورزشی (فدراسیون‌ها، هیئت‌ها و ...) به بودجه دولت، پویایی هر چه بیشتر رشته‌های ورزشی در نتیجه دستیابی به کانال‌های درآمدزایی جدید تقویت کند.

البته در کشورمان با توجه به مالکیت دولتی بیشتر باشگاه‌های ورزشی و نیز برخی موانع قانونی و هزینه بالای باشگاه‌داری و ... تمایل زیادی به سرمایه‌گذاری در ورزش از جانب بخش خصوصی مشاهده نمی‌شود اما با استفاده از راهکارهایی همچون ایجاد تمایل در بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری، اعطای تسهیلات بانکی برای سرمایه‌گذاری در حوزه ورزش و اشتغال، توجه و حمایت دولت به اشتغال و اقتصاد در ورزش، همکاری میان بخش خصوصی و دولتی، توجه به درآمدزایی از فروشگاه‌ها، تشویق و حمایت از فعالان حوزه اشتغال ورزش و توجه به جذب گردشگر ورزشی می‌توان میزان سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در ورزش را افزایش داد.

۱۵. کم‌توجهی به فعالیت‌های فرهنگی - اجتماعی در ورزش

ورزش مقوله‌ای چندوجهی است که کارکردهای متعددی در حوزه‌های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و ... دارد. ورزش به‌عنوان ابزار اجتماعی منجر به همبستگی، اتحاد و انسجام اجتماعی می‌شود. همچنین هویت، غرور، عزت و امنیت ملی را افزایش می‌دهد. از سوی دیگر، باعث فراهم آوری زمینه‌های مناسب برای مشارکت در فعالیت‌های سالم اجتماعی برای پر کردن اوقات فراغت، فراهم آوردن زمینه‌های مناسب برای توانمندسازی افراد در برقراری ارتباطات صحیح و مناسب، افزایش قدرت تصمیم‌گیری افراد به‌صورت صحیح و عادلانه در برخورد با مسائل مختلف اجتماعی، پرورش روحیه جوانمردی و توان رهبری، پرورش حس نوع‌دوستی و انسانیت، پرورش استعدادها، پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و ایجاد شرایط مناسب برای مسئولیت‌پذیری و قانون‌گرایی می‌شود. از دیگر کارکردهای فرهنگی ورزش می‌توان به دیپلماسی ورزشی و ارتباطات میان فرهنگی، ایجاد تفاهم و دوستی بین ملل مختلف و ابزار ارتباطی و تبلیغات ملی در صحنه بین‌المللی اشاره کرد. جدای از این موارد، ورزش نیازمند آن است که مباحث ارزشی و اعتقادی ساری و جاری در ایرانی اسلامی نیز در آن جریان داشته باشد و این ارتباط تنگاتنگ بین ورزش و مقولات فرهنگی حفظ شود.

۱. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. گزارش سیاستی با عنوان «شناسایی عوامل مؤثر بر رونق اقتصادی ورزش ایران و ارائه راهکارها». شماره مسلسل: ۱۸۲۲۳، تاریخ انتشار: اردیبهشت ۱۴۰۱.

بررسی احکام برنامه‌های توسعه پیشین در حوزه تربیت بدنی و ورزش نشان می‌دهد که از کارکرد فرهنگی و اجتماعی ورزش به نحو بایسته و شایسته در جامعه و حوزه‌های دیگر استفاده نشده است و همچنین مباحث فرهنگی و ارزشی و حتی عرفی در ورزش کشور جایگاه مناسب و متناسب را نیافته است. بنابراین می‌طلبد که نگاه سیاستگذاران امر در برنامه‌های پیش‌رو نسبت به گذشته تغییر اثربخشی باشد و ارتباط مؤثر و دوطرفه‌ای را بین مقولات ورزش، فرهنگ و اجتماع برقرار کنند.

۱۶. بی‌توجهی به امور آموزشی و پژوهشی

یکی از عوامل پراهمیت در توسعه و پیشرفت‌های علمی ورزش، بها دادن و انجام فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقاتی مختلف و ارائه آخرین یافته‌های علمی در دوره‌ها، کارگاه‌ها و کلاس‌های آموزشی و همچنین اجرا در تمرینات باشگاه‌ها و تیم‌ها و امور اجرایی ورزش کشور است. متأسفانه به‌رغم اهمیت موضوع، توجه جدی به این امر نشده و بعضاً تحقیقاتی بنابر علاقه برخی پژوهشگران صورت گرفته است. بنابراین ضعف علمی و پژوهشی و انحصاری بودن پژوهش‌های ورزشی را نیز می‌توان از آسیب‌زدگی در ورزش کشور دانست. ازسویی، در جهت جلوگیری از موازی‌کاری و کاربردی کردن پژوهش‌های ورزشی لازم است نظام مربوطه تدوین شود و نظارت‌های لازم صورت گیرد تا با رفع این نقیصه، دستیابی به پیشرفت علمی و جدید ورزشی منطبق با پیشرفت‌های جهانی تحقق یابد. ضمن آنکه ارتقای ارتباط نهادهای ورزشی با مراکز علمی و دانشگاهی ضروری است و نیازمند توسعه در سطح فعالیت‌های پژوهشی دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی کشور است.

با توجه به آسیب‌شناسی محتوایی برنامه‌های اول تا ششم حوزه تربیت بدنی و ورزش، ضرورت دارد که جهت تدوین برنامه هفتم توسعه در این حوزه موارد زیر مدنظر قرار گیرد تا نواقص و اشکال‌های برنامه‌های توسعه پیشین در این برنامه تکرار نشود و یا به حداقل برسد.

- ایجاد اجماع گفتمانی و فهم مشترک در خصوص تربیت بدنی و ورزش،
- تعیین بخش‌های مسئله‌خیز حوزه تربیت بدنی و ورزش با نگاهی ملی و بین‌المللی و مبتنی بر آینده‌نگری،
- تعیین راهکارهای اثربخش جهت حل این مسائل، مشکلات و چالش‌های پیش‌رو،
- تهیه و تدوین احکام متناظر با راهکارهای اثربخش در چارچوب اقدام‌ها و برنامه‌های عملیاتی قابل‌اندازه‌گیری و سنجش و با قابلیت نظارت‌پذیری،
- تعیین دستگاه متولی و اصلی و نحوه تعاملات سایر دستگاه‌ها جهت هماهنگی و هم‌افزایی بین‌دستگاهی،

- جلوگیری از تهیه و تدوین اقدام‌ها و برنامه‌های عملیاتی غیرواقعی و مبتنی بر آمال و آرزوها،
- استفاده از واژگان واضح، رایج و قابل فهم در متن احکام،
- توجه به آمایش سرزمینی در تهیه و تدوین احکام مربوطه،
- تغییر رویکرد نسبت به گذشته و ارائه نگاه جدید و مبتنی بر واقعیت‌های روز ورزش برای ایجاد و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی، همگانی کردن ورزش و تقویت ورزش دانش‌آموزی،

- توجه به کارکرد سیاسی ورزش و تمرکز بر دیپلماسی ورزش و امور بین‌الملل با توجه به مسائل و چالش‌های متعدد ورزش کشور در این بخش،
- توجه به کارکرد اجتماعی ورزش و نقش آن در همبستگی، انسجام، امنیت، هویت و غرور ملی،
- توجه به کارکرد فرهنگی ورزش و نقش آن در تحکیم و تقویت معنویت و ارزش‌های اخلاقی و ارتقای فرهنگ عمومی جامعه،
- توجه ویژه به بازی‌ها و ورزش‌های بومی، محلی و سنتی و ورزش عشایری - روستایی،
- توجه حداکثری به ورزش اقشار از جمله ورزش بانوان، ورزش جانبازان و معلولان، ورزش دانشجویی، ورزش کارکنان،
- توجه حداکثری به توانمندسازی منابع انسانی ورزش و امور آموزشی و پژوهشی در ورزش،
- تمرکز بر اقتصاد ورزش و ارائه راهکارهای نو جهت حمایت از ورزش حرفه‌ای و باشگاه‌های ورزشی (منع کمک به ورزش حرفه‌ای).

منابع و مأخذ

۱. آقامحمدی، شیرین و آقامحمدی، زهره. طراحی الگوی توانمندسازی شغلی منابع انسانی ورزش براساس رویکرد فراترکیب. فصلنامه جهان نوین، سال دوم، شماره هشتم، زمستان ۱۳۹۸.
۲. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۵۸.
۳. قانون برنامه پنجساله اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۷۲-۱۳۶۸) مصوب ۱۳۶۸/۱۱/۱۱.
۴. قانون برنامه پنجساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۷۸-۱۳۷۴) مصوب ۱۳۷۳/۹/۲۰.
۵. قانون برنامه پنجساله سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۳-۱۳۷۹) مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷.
۶. قانون برنامه پنجساله چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۸-۱۳۸۴) مصوب ۱۳۸۳/۶/۱۱.
۷. قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴-۱۳۹۰) مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵.
۸. قانون برنامه پنجساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۰-۱۳۹۶) مصوب ۱۳۹۶/۱/۱۶.
۹. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. گزارش سیاستی با عنوان «چالش‌های ورزش کارکنان در ایران». شماره مسلسل ۱۸۱۵۶، انتشار در فروردین ۱۴۰۱.
۱۰. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. گزارش سیاستی با عنوان «شناسایی عوامل مؤثر بر رونق اقتصادی ورزش ایران و ارائه راهکارها». شماره مسلسل: ۱۸۲۲۳، تاریخ انتشار: اردیبهشت ۱۴۰۱.
۱۱. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. گزارش سیاستی با عنوان «تحلیل وضعیت ورزش بانوان در ایران و تبیین چالش‌ها و موانع و ارائه راهکارهای اثربخش». شماره مسلسل: ۱۸۳۴۳، مردادماه ۱۴۰۱.
۱۲. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. گزارش سیاستی با عنوان «آسیب‌ها و چالش‌های زیرساخت ورزش مدارس». شماره مسلسل: ۱۷۸۲۱، آبان‌ماه ۱۴۰۰.

